Afrikaans Huistaal Graad 9

By:
Siyavula Uploaders

Afrikaans Huistaal Graad 9

By:
Siyavula Uploaders

Online:
< http://cnx.org/content/col11058/1.1/ >

C O N N E X I O N S

Rice University, Houston, Texas

Collection structure revised: September 14, 2009
PDF generated: February 6, 2011
For copyright and attribution information for the modules contained in this collection, see p. 104.

Table of Contents

Chapter 1

Kwartaal 1

1.1 Begripsvrae[1]

1.1.1 AFRIKAANS HUISTAAL

1.1.2 Graad 9

1.1.3 Module 1

1.1.4 BEGRIPSVRAE

AKTIWITEIT 1:

Begripsvrae

- Akkurate lees is belangrik. Kom ons kyk hoe vaar jy.
- Lees die onderstaande artikel en doen dan die opdragte.

Swaar skooltasse oor een skouer 'kan rug verkrom'

FRIEDA LE ROUX

KAAPSTAD. – Elke dag loop duisende kinders skool toe en terug met 'n swaar rugsak argeloos oor een skouer gegooi. Dít terwyl sowat 60% van alle klagtes wat deur Suid-Afrikaanse fisioterapeute behandel word, rugverwant is. "Rugprobleme later in 'n mens se lewe kan dikwels na die ontwikkelingsfase teruggespoor word," het mev. Cornelia van Eck, woordvoerder van die Wes-Kaapse tak van die Suid-Afrikaanse Fisioterapie-vereniging, gesê. Dit volg op onlangse internasionale navorsing wat toon dat een uit elke tien kinders 'n ruggraatverkromming het. Baie mense dink die probleem hou verband met die swaar skooltasse wat kinders daagliks dra. Dr. Leon van Wyk, 'n ortopeed wat spesialiseer in rugprobleme, het gesê die werwelkolom is soos 'n tentpaal, dit kan nie alleen staan nie en het "toue" nodig om dit regop te hou.

Die "toue" is die romp- en rugspiere, wat moet sorg dat die werwelkolom se natuurlike kurwes in balans gehou word. "Fisieke oefening is baie belangrik omdat dit die spiere help ontwikkel en die werwelkolom stabiliseer." Van Wyk het gesê 'n swaar skooltas sal nie die ontwikkeling van 'n normale rug beïnvloed nie, solank 'n mens jou rug goed oppas. "By kinders wat wel 'n probleem het, kan 'n swaar skooltas dit vererger." Volgens Van Wyk is 'n rugtas beter as een wat in die hand gedra word, mits die gewig tussen albei skouers verdeel word. "Die tas moet ook nie op 'n kind se boude rus nie, maar in die middel van die rug geplaas wees." Van Wyk het gesê 'n tas wat sowat 10% van 'n kind se liggaamsgewig weeg, is in orde

Aangepas uit: Die Burger, 10 Sept. 2002

1. Wat is die mees algemene probleem van pasiënte wat hulp by fisioterapeute soek?
2. Wat beteken dit dat mev. Cornelia van Eck die woordvoerder van die Fisioterapie-vereniging is?
3. Waarom moet 'n mens oefening doen?

[1] This content is available online at <http://cnx.org/content/m24080/1.1/>.

4. Is die volgende stellings WAAR of ONWAAR? Bewys jou antwoord telkens met ‘n aanhaling.
4.1 Volgens Van Wyk, ‘n ortopeed, beïnvloed ‘n swaar skooltas alle kinders se rûe.
4.2 ‘n Rugtas is altyd beter as ‘n tas wat in die hand gedra word.

- Jou volgende antwoorde hoef nie volsinne te wees nie.

5. Wat beteken die volgende woorde/ uitdrukkings?
5.1 Fisioterapeut
5.2 Ortopeed
5.3 Argeloos (par.1)

	LU 3.3			

Table 1.1

AKTIWITEIT 2:
Opsomming
Jy moet die vermoë aanleer om ‘n opsomming te kan maak. Hier volg jou eerste probeerslag.

- Maak puntsgewys ‘n lys van 5 wenke om jou rug gesond te hou. Dit hoef nie volsinne te wees nie, maar jy mag nie altesaam 40 woorde oorskry nie. Onthou, jy moet die aantal woorde aandui.

Wenke vir ‘n gesonde rug:
1.

	LU 3.4			

Table 1.2

- Stelwerk is ‘n belangrike komponent van jou portefeulje vir Graad 9.

AKTIWITEIT 3:
Stelwerk (funksioneel)

- Skryf nou ‘n artikel op ‘n los folio vir jou skoolkoerant waarin jy jou mede-leerders teen die “gevare” van ‘n skooltas waarsku. Plaas dit in jou portefeulje.
- Let op die volgende:

- Jy moet ‘n kort, treffende kop (opskrif) kies.
- Die kop moet liefs ‘n werkwoord bevat, maar geen lidwoorde, byvoeglike naamwoorde of bywoorde nie.
- Die inleidende paragraaf vertel in ‘n neutedop die hooffeite. Wat? Wie? Waar? Wanneer?

	LU 4.2			

Table 1.3

AKTIWITEIT 4:

Idiome

Die naam van hierdie module is ‘n voorbeeld van ‘n idioom. Kom ons kyk, n.a.v. die volgende leessstuk, na nog voorbeelde.

Winkeltande maak dalk eendag plek vir muistande

Londen. – ’n Navorser glo dat vals tande eendag vervang kan word deur tande wat in ’n laboratorium gekweek is. ’n Britse kenner het reeds suksesvol onvolwasse muistande van stamselle gekweek, berig die tydskrif *New Scientist*. Prof Paul Sharpe, hoof van kraniofasiale ontwikkeling by die King’s College hier, beplan om die tande in diere se kake in te plant. Hy glo die ontwikkelende tand sal hom aan ’n senuwee en die bloedtoevoer heg en in die tandvleis groei.

“Die mikpunt is dat jou tandarts selle van jou liggaam kan neem en vir jou tande kan maak wat ingeplant kan word soos nodig,” het Sharpe gesê. - (Sapa-DPA)

Uit:Die Burger, 4 September 2002

- Die volgende idiome in verband met “tande” word algemeen gebruik. Wat beteken hulle?

1. om jou tande te wys
2. om met lang tande te eet
3. om jou tande vir iets te slyp

- Wat beteken die volgende in verband met die “muis”?

4. As die muis vol(dik) is, is die meel bitter
5. Klein muisies het groot ore

- Wat beteken die volgende in verband met “bloed”?

6. Bloed is dikker as water
7. Bloed uit ‘n klip tap
8. Om blou bloed te hê
9. Bloedsuier
10. Bloed kruip waar dit nie kan loop nie

- Ons het ook idiome met rymklanke.

- Kyk na die module se naam, “Raar maar waar”.
- Gebruik nou elk van die volgende idiome in ‘n sin van jou eie:

1. Raar maar waar
2. Buig of bars
3. Met dapper en stapper
4. Stank vir dank
5. Pimpel en pers

	LU 6.4			

Table 1.4

AKTIWITEIT 5:
Formele mondeling

- Formele mondeling moet geassesseer word. Dit word ook in die portefeulje geplaas. Berei ‘n toespraak van 2 – 3 minute voor oor die volgende onderwerp:

‘n Revolusionêre uitvinding op mediese, wetenskaplike of tegnologiese gebied.

- Jy sal geassesseer word op die volgende:

- Die inhoud van die toespraak.
- Die manier waarop jy jou toespraak aanbied.
- Die gebruik van kernkaarte en ander ondersteunende hulpmiddels.

	LU 2.2			

Table 1.5

AKTIWITEIT 6
’n Taaloefening

- Na aanleiding van die volgende raar, maar waar-storie gaan ons taalaspekte, soos bv. meervoude, intensiewe vorme ens., bespreek.
- Lees die volgende koerantberig en doen die daaropvolgende opdragte.
- Gautenger voel gestrand sonder smullekker sand
- Valda Janssen
- Kaapstad.- ’n Vrou wat elke dag n halfkoppie rooi sand geëet het toe sy nog in Gauteng was, sukkel om hier in die Kaap van die sand in die hande te kry. Mev. Freda Engelbrecht (53) van Summer Greens by Century City het gister gesê sy eet die sand met ’n klein lepel uit ’n bakkie. “Dit smaak soos kakoa.” Dit moet ook nie sommer enige rooi sand wees nie. “In Roodepoort was dit te maklik om rooi sand by die mynhope te kry. “Ek het eers die klippies uitgesif todat die sand baie fyn is. In Johannesburg het ek ’n vriendin gehad wat dit geëet het en eendag het sy gesê ek moet proe hoe lekker dit smaak.” Tydens haar tweede swangerskap het Engelbrecht bekommerd geraak toe sy nie kon ophou nie en is dokter toe omdat sy “bang was daar groei ’n tuin in my maag”. Daarna het verskeie dokters ’n ystertekort gediagnoseer en haar pille, vitamiene en inspuitings gegee, “maar niks het gehelp nie”. Na twaalf jaar in die Kaap raak dit nou moeiliker om rooi sand te kry. “Voorheen, as ek hoor van vriende wat uit Gauteng dié kant toe kom, het ek altyd gevra hulle moet ’n sakkie sand saambring. Maar hulle kom nie meer so baie Kaap toe nie, hulle sê dit is te duur. “Ek raak so lus daarvoor. Dan moet ek my net inhou, want ek het mos nie rooi sand nie. Dan dink ek maar aan ander goed. Maar as ek lê en TV kyk, veral die sportprogramme waar motors so resies jaag in die sand, voel dit of ek in die TV kan spring en ’n lepel vat en net eet. “Ons is gewoond daaraan.” Volgens Yolandi (haar dogter) kry sy self lus om sand te eet nadat dit gereën het en die reuk van grond in die lug hang. ’n Sielkundige, me. Christine Lochner van die eenheid vir angs en stresstoornisse aan die Universiteit van Stellenbosch, het gesê die toestand wat beskryf word, klink soos obsessiewe kompulsiewe gedrag.
- *aangepas uit:* Die Burger, 13 Sept. 2002

GROEPWERK

- Verdeel in groepe van 3 - 4 en vertel mekaar van jou, of iemand wat jy ken, se snaakse gewoonte(s). Een persoon in elke groep vertel die snaaksste storie aan die klas.

- Bespreek die moontlike agtergrond en konteks van elke storie en probeer ‘n verband vind met ‘n sosiale tema soos menseregte, sosiale geregtigheid of enige etiese kwessie.

	LU 2.4			

Table 1.6

WOORDEBOEKOPDRAG
1. Gebruik ‘n verklarende woordeboek en verduidelik/omskryf die volgende woorde:
1.1 sielkundige
1.2 psigoloog
1.3 smulpaap
1.4 lekkerbek
2. Wat noem jy ‘n persoon wat klas gee aan ‘n universiteit? (Nie ‘n “dosent” nie)
2.1 Manlike vorm
2.2 Vroulike vorm
3. Maak kort sinnetijies om die verskil tussen die volgende woordpare aan te dui.
3.1 reuk
ruik
3.2 lus
lis
3.3 dokter
doktor
4. Intensiewe vorm

- Smullekker (opskrif) is die intensiewe vorm van lekker. Intensiewe vorme is altyd een woord, behalwe wawyd oop en wawyd wakker. Doen nou:

4.1 klein
4.2 duur
4.3 snaaks
4.4 fyn
5. Meervoud
5.1 Ander woorde wat ook ‘n afkappingsteken kry, is woorde wat eindig op ‘n, **i**, **o** en **u**.

- Verskaf nou die meervoud van:

- foto
- alibi
- balju
- mini
- Sotho
- branderski
- impi
- guru

(weet jy wat hierdie woorde beteken?)

5.2 ‘n Laaste groep woorde wat ‘n afkappingsteken kry, is woorde wat op ‘n a, wat lank uitgespreek word, eindig. Let op “ma” en “ouma”. “ma” word lank uitgespreek, maar ouma nie. Ma = ma’s en ouma = oumas.

- Verskaf nou die meervoude van:

- pa
- oupa
- kamera
- karba
- hoera
- sauna
- komma

	LU 6.1			

Table 1.7

1.1.5 Assessering

Leeruitkomstes(LUs)
LU 2 PRAAT
Die leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne ‘n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer
Assesseringstandaarde(ASe)
Dit word bewys as die leerder:
2.2 idees, feite en menings oor uitdagende onderwerpe akkuraat en samehangend oordra deur ‘n verskeidenheid feitelike, mondelinge tekssoorte te gebruik;
2.4 gevorderde interaksievaardighede toon deur aktief aan groepbesprekings, gesprekke, debatte en ondersoeke deel te neem.
LU 3 LEES EN KYK
Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer
Dit word bewys as die leerder:
3.3 die doel, teikengroep en konteks van tekste kan bespreek en verduidelik;
continued on next page

3.4 begrip van 'n wye verskeidenheid informatiewe tekste toon: hoofgedagtes identifiseer en opsommings maak, idees evalueer, die geldigheid van argumente beoordeel, verskillende standpunte bespreek, en tussen menings en feite onderskei.
LU 4 SKRYF
Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingstekste vir 'n wye verskeidenheid doeleindes te skryf
Dit word bewys as die leerder:
4.1 'n wye verskeidenheid verbeeldingstekste skryf om die kreatiewe, kritiese en speelse gebruik van taal te verken deur die skryf van gedigte en briewe;
4.2 'n verskeidenheid feitelike skriftelike en multimodale tekste vir verskeie doeleindes lewer deur waar gepas, visuele beelde en ontwerpe in die volgende te gebruik: e-boodskappe, verslae oor aktuele sake, advertensies, plakkate, boek- en filmresensies, ooggetuieverslae, koerantberigte, cv's, persbriewe, aansoekbriewe, dekbriewe, agenda en notule van vergaderings.
LU 6 Taalstruktuur en-Gebruik
Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer
Dit word bewys as die leerder:
6.1 met woorde werk:
• spelreëls en –strategieë, eie spellys vir moeilike woorde, gebruik van hoofletters en skryftekens, die woordeboek en tesourus gebruik, afleiding, samestelling en alledaagse voor- en agtervoegsels gebruik om woordeskat uit te brei, woordfamilies en woorde oor dieselfde onderwerp gebruik om woordeskat uit te brei, die leen van woorde deur tale en die ontstaan van nuutskeppings verstaan, sinonieme, antonieme, homonieme, homofone, paronieme verstaan en gebruik, alledaagse afkortings en anonieme gebruik;
6.2 met sinne werk:
• voornaamwoorde, hoofwerkwoorde, medewerkwoorde en deelwoorde, adjektiewe, bywoorde, voegwoorde, determineerders, telwoorde, tussenwerpsels, voorsetsels, grammatikale verskil tussen die funksie van sinsoorte, gebruik van sinsdele soos onderwerp, gesegde, direkte en indirekte voorwerp, bywoordelike en byvoeglike bepalins, hoofsinne en bysinne, tydsvorme, woordorde, aktiewe en passiewe vorm, verandering van sinne van direkte na indirekte rede en andersom, ontkennende vorm, punktuasie;
continued on next page

6.4 ontwikkel bewustheid van styl:
• sinslengtes en sinsoorte, formele en informele taalgebruik, idiomatiese uitdrukkings en taalidioom.

Table 1.8

1.1.6 Memorandum

Inleidend

Vra vir die leerders om artikels uit tydskrifte en koerante te bring wat handel oor iets wat snaaks of ongewoon is. Maak 'n aansteekbord met al hierdie materiaal. Die leerders moet teen die einde van die jaar twee keer 'n geleentheid gekry het om 'n voorbereide leespunt te verwerf. Dit is miskien 'n goeie idee om nou een leespunt te kry. Elke leerder moet twee kopieë van 'n artikel bring – een vir u om te volg en een vir hom / haar om te lees. U teken die punt aan en die twee kopieë word in sy / haar portefeulje bewaar.

1.1.7 AKTIWITEIT 1

Begripsvrae Swaar skooltasse oor een skouer 'kan rug verkrom'

1. Klagtes is meestal rugverwant.
2. Sy praat namens die vereniging.
3. Oefening versterk die romp- en rugspiere en stabiliseer die werwelkolom.

4.1 Onwaar. "nie die ontwikkeling van 'n normale rug beïnvloed nie." OF "By kinders wat wel 'n probleem het."

4.2 Onwaar. "mits die gewig tussen albei skouers verdeel word."

5.1 Iemand wat die fisioterapie beoefen, d.w.s. geneeskundige behandeling deur aanwending van die natuurlike kragte en vermoëns van die liggaam self.

5.2 Iemand wat skeef gegroeide ledemate kan behandel.

5.3 Onskuldig, te goeder trou, sonder om te bekommer.

- U kan nou van die geleentheid gebruik maak om sommer na ander mediese terme ook te verwys:

- Oftalmoloog – toets oë en behandel oogsiektes
- Apteker – maak medisyne aan
- Chiropodis – behandel voete
- Chiropraktisyn – tree geneeskundig op deur manipulasie en massering.
- Kardioloog – hartspesialis
- Patoloog – vors oorsaak van siektes na deur ontledings (doen ook lykskouings)

1.1.8 AKTIWITEIT 2

Opsomming

- U moet hier inleidend gesels oor die maak van opsommings. Wys op die belangrikheid van die volg van instruksies! As dit volsinne moet wees, dan moet dit volsinne wees. As dit puntsgewys moet wees, dan mag dit nie in paragraafvorm wees nie.
- Onthou, die aantal woorde moet altyd aangedui word!
- Moontlike antwoorde:

- Let op 'n goeie postuur.
- Moenie jou skouers laat hang nie.
- Moenie onnodig swaar voorwerpe optel nie.
- Buk met jou knieë.
- Oefen jou romp- en rugspiere.
- Moenie jou tas op jou boude laat rus nie.

1.1.9 AKTIWITEIT 3

Stelwerk (funksioneel)

- Die leerders maak 'n skutblad waarop hulle *Funksionele Skryfwerk* skryf. Dit word in die portefeulje geplaas en die koerantartikel word daar geliasseer.

- Die assesseringsmatriks, asook al die ander wat later benodig word, is aangeheg.

1.1.10 AKTIWITEIT 4

Idiome Winkeltande maak dalk eendag plek vir muistande.

Hier kan u lekker gesels oor al die wonderlike uitvindings en hoe dit ons lewe vergemaklik het. Wys ook op al die interessante goed wat in die mediese wêreld aan die gebeur is.

Sê na hierdie geselsie reeds dat die leerders 'n formele mondeling moet doen, soos aangedui by Aktiwiteit 5. Hulle moet navorsing gaan doen en hulle toespraak moet feitelik korrek wees. Wys ook aan hulle uit dat hulle al die bronne moet aandui en

dat al die inligting, asook die finale produk, gehou moet word. Dit moet in die portefeulje bewaar word, want die vakadviseur kan vra dat 'n spesifieke leerder sy/haar mondeling vir hom moet doen!

- Die assesseringsmatriks word verskaf.

- Hierdie gedeelte gaan spesifiek net oor idiome en uitdrukkings. Daar is het net "tande", "muis" en "bloed" gebruik, maar u kan enige ander byvoeg.
- Vra bv. vir die leerders om idiome te verskaf wat met dronkenskap te doen het – daar is baie!

- Aangeklam wees
- Die arm lig
- In die bottel kyk
- Met die druiwekar ry
- Hoenderkop wees
- Twee rye spore loop

- Of wat van "hand"?

- Baie hande maak ligte werk
- Hand aan die ploeg slaan
- Iemand onder hande neem
- Jou hande in onskuld was, ens.

- Dit kan ook groot pret wees as u stomstreke met die leerders speel. ‘n Leerder kom na vore en mimiek ‘n idioom. Net gebaretaal, geen woorde nie, en die klas moet raai wat dit is.
- *Nog ‘n idee:* Die leerders kies elk ‘n idioom en beeld dit op ‘n plakkaat uit – geen woorde nie – die klas moet dan raai wat dit is en wat dit beteken. Die idioom word dan later opgeskryf. Dit kan dan as ‘n Kreatiewe Skryfstuk tel. Of u kan dit as klasversiering gebruik.

1. Om ‘n dreigende houding in te slaan
2. Om met teensin te eet
3. Jou klaarmaak vir iets/ iets by voorbaat geniet.
4. As jy genoeg geëet het, smaak die kos nie meer lekker nie.
5. ‘n Mens moet versigtig wees wat jy voor kinders sê.
6. Vir bloedverwante doen ‘n mens altyd meer as vir ander
7. Die onmoontlike probeer doen
8. Van hoë afkoms wees
9. ‘n Hardvogtige woekeraar
10. Vir bloedverwante doen ‘n mens meer as vir ander
1. Ongelooflik om te glo
2. Dit moet kom wat wil.
3. Te voet
4. Ondank in plaas van dank ontvang
5. Blou kolle oral

1.1.11 AKTIWITEIT 5

Formele mondeling

Assesseer aan die hand van die drie kriteria wat in die module gelys is.

1.1.12 AKTIWITEIT 6

‘n Taaloefening: Gautenger voel gestrand sonder smullekker sand

- Die onderwyser moet in die klaskamer rondstap om waarnemings te doen van die individuele deelname binne groepverband. Assesseer bv. so:

- Deelname aan en effektiewe kommunikasie binne die bespreking = 5 punte
- Vermoë om ‘n storie te vertel = 5 punte

1.1 die leer van die wese van die menslike siel
1.2 soos bo
1.3 Iemand wat hou van lekker kos
1.4 soos bo
2 lektor / lektrise
3.1 Die reuk van die vis maak my naar.
3.2 Ek ruik vis.
3.3 Die lus vir vis het my oorval.
3.4 Die lis van die geslepe dief het die polisie verras.
3.5 mediese dokter
3.6 doktorsgraad in bv. Afrikaans
4.1 piepklein
4.2 peperduur
4.3 skreeusnaaks
4.4 ragfyn

5.1 DVD’s
OTM’s
CD’s
5.2 foto’s
alibi’s
balju’s
mini’s
Sotho’s
branderski’s
impi’s
guru’s
5.3 pa’s
oupas
kameras
karba’s
hoera’s
saunas
kommas

1.2 navorsingstaak[2]

1.2.1 AFRIKAANS HUISTAAL

1.2.2 Graad 9

1.2.3 Module 2

1.2.4 NAVORSINGSTAAK

AKTIWITEIT 1:

Navorsingstaak

Jy moet ‘n navorsingstaak doen, wat behels dat jy inligting inwin om bepaalde vrae te kan beantwoord.

Inwin van inligting en beantwoording van vrae (navorsing).

- Lees onderstaande beriggie en doen dan die navorsing soos beskryf. Vra jou opvoeder ongeveer 2 weke tyd om die stuk te voltooi.
- Onthou, hierdie taak gaan elke kwartaal deel van jou punt vir Afrikaans uitmaak.

Ouerpaar in China beboet oor hulle ’n derde kind kry

BEIJING. – ’n Sakeman en sy vrou is met ’n rekordbedrag van 420 000 yuan (meer as R500 000) beboet omdat hulle China se wet van een kind per ouerpaar oortree het. Die Zhang-egpaar van die provinsie Jiangsu het ’n tweede seun gekry. Hulle het ook ’n dogter. Die sakeman het glo sy vrou na ’n ander stad gestuur om die geboorte stil hou, maar die owerhede het dit agtergekom. Kragtens wet mag ’n Chinese paar met tot ses keer hul jaarlikse inkomste beboet word as hulle die eenkind-wet oortree. Die Zhangs verdien sowat 70 000 yuan per jaar. – (Sapa-AFP)

Uit: Die Burger, 10 Sept. 2002

Bevolkingsontploffing lei tot gedwonge enkelkind-gesinne.

- Sal Suid-Afrika in China se voetspore moet volg?
- Het ons die nodige hulpbronne ? (water, kos, ens.)
- Wat is ons bevolkingsgroei? (geboortes en sterftes)

[2]This content is available online at <http://cnx.org/content/m24075/1.1/>.

- Win die mening van ander in of versamel inligting uit toepaslike bronne in en skryf ‘n navorsingsverslag van 300 woorde oor die drie punte.

- Liasseer jou navorsingstaak in jou portefeulje.

	LU 5.1						LU 5.2			

Table 1.9

AKTIWITEIT 2:
’n Taaloefening
Lydende en Bedrywende vorm
Voorbeeld:

Bedrywend	Lydend
*Teenwoordige tyd:*Die hond eet die been.	Die been word deur die hond geëet.
*Verlede tyd:*Die hond het die been geëet.	Die been is deur die hond geëet.
*Toekomende tyd:*Die hond sal die been eet.	Die been sal deur die hond geëet word.

Table 1.10

- Doen nou dieselfde met die volgende: (Begin met die onderstreepte gedeelte.)

1. Die egpaar het ‘n tweede seun gekry.
2. Die sakeman het sy vrou na ‘n ander stad gestuur.
3. Hulle sal nie weer die wet oortree nie.
4. Die Zhangs verdien sowat 70 000 yuan per jaar.
5. Hulle het China se wet oortree.

	LU 6.2			

Table 1.11

AKTIWITEIT 3:
Nog ’n taaloefening
Ons gaan nou weer aandag aan taalverskynsels gee. Maak seker dat jy die werk verstaan.

- Lees die koerantberig en doen dan die daaropvolgende opdragte.

Sout in seelug is natuur se ‘lugskoonmaker’

WASHINGTON. – Die souterige sproei van die see gee skynbaar nie net die lug ’n verfrissende byt nie, maar ook ’n goeie skrop. ’n Span Israeliese navorsers het verlede maand berig dat seesproei help om lugbesoedeling teen te werk. “Die gevolgtrekking is dat die lug wat naby die see-oppervlak ingeasem

word, skoon is vanweë die souterigheid in die oseaan," het Daniel Rosenfeld van die Hebreeuse Universiteit in Jerusalem gesê. "Ons het 'n proses ontdek waarvolgens die natuur skynbaar besoedelde lug taamlik doeltreffend kan 'reinig wanneer dit van die land oor die see beweeg," het hy gesê.

Uit: BuiteBurger, 10 Sept. 2002

Homofone en Homonieme

- Homofone is woorde wat dieselfde klink, maar verskillend gespel word.

Voorbeeld:

- Ek lei die perd na die water.
- Die perd ly aan 'n siekte.

- Gebruik nou die volgende woord se homofoon in 'n kort, verduidelikende sin.

Die lug is skoon.

- Homonieme is dieselfde woord wat twee betekenisse het. Gewoonlik is die woorde ook verskillende woordsoorte.

Voorbeeld:

- Die souterige sproei van die see. (s.nw.)
- Ek sproei dit nat. (ww.)

- Gebruik nou die volgende woorde se homonieme in 'n sin. Maak seker dis die woordsoort wat gevra is!

1. 'n Verfrissende byt. (s.nw.)
(ww.)
2. Die lug is skoon. (s.nw.)
(ww.)
3. 'n Goeie skrop. (s.nw.)
(ww.)
4. 'n span navorsers (s.nw.)
(ww.)

	LU 6.1			

Table 1.12

Lande en Volke

In hierdie module het ons al met 'n paar inwoners van verskeie lande/provinsies kennis gemaak.

- Wat noem ons mense wat woon in:

1. Gauteng?
2. die Kaap?
3. Suid-Afrika?
4. Bellville?
5. Israel?
6. China?
7. Dis ‘n (Gauteng) vrou.
8. ‘n (Kaap) motor.
9. ‘n (Suid-Afrika) burger.
10. ‘n (Israel) dosent.
11. ‘n (China) egpaar.

Meervoude

- Verskaf die meervoudsvorm van die volgende woorde wat in hierdie module voorkom.

1. rugsak
2. rug
3. proses
4. projek
5. program
6. bedrag
7. egpaar
8. ouerpaar
9. krokodil
10. klapmus

	LU 6.1			

Table 1.13

Voegwoorde

- Verbind die volgende sinne met die voegwoord tussen hakies.

1. Seesproei help om lugbesoedeling teen te werk. Seesproei is souterig. (aangesien)
2. Besoedelde lug word gereinig. Besoedelde lug beweeg van die land oor die see. (indien)

- Definieer die term voegwoord:

	LU 6.2			

Table 1.14

AKTIWITEIT 4:
Kom ons wees kreatief
'Groen' trouskepping van herwinde papier
CECILIA DE JAGER

'n Matriekmeisie van Bellville se kunsprojek om 'n trourok van papier te maak, het sulke opslae gemaak dat dit selfs 'n draai by die Aardeberaad en op die TV-program Top Billing gemaak het. "Ek het nooit gedink dit gaan so uitdraai nie," het Marizanne Thiart, 'n leerling aan Hoërskool Bellville, gesê. Volgens Marizanne wou sy iets anders doen as die tradisionele wit trourok en het sy met herwinde sementsakke, kreukelpapier, ryspapier en servette binne vyf dae 'n moderne, kleurryke trou-uitrusting opge-tower. In Mei vanjaar het Marizanne die uitrusting ingeskryf vir die Hoërskool Fairmont in Durbanville se "From another world"-kompetisie. Dit is by die kompetisie se modeparade waar die rok aandag begin trek het nadat iemand in die gehoor dit raakgesien het. Marizanne en 'n paar ander meisies is genooi om met hul skeppings op Top Billing te verskyn. "Ek moes die rok effens verander vir Top Billing, so nie het die sementmaatskappy publisiteit kry." Die rok moes vir die opname van die program, wat Vrydagaand uitgesaai is, vir 'n dag lank uit sy vertoonplek in die Ubuntu Village by die Aardeberaad verwyder word. Volgens Marizanne is die rok so gewild dat dit net nooit by die huis uitkom nie. Die rok is vanaf die Aardeberaad na die Zig-Zag-uitstalling by die Kasteel geneem en van daar is dit na die Kaapse Toerismeburo. "Hulle voel die rok beeld Afrika uit," sê Marizanne. Vir Marizanne is die rok maar net die begin van haar loopbaan. Sy is van plan om na skool mode-ontwerp te studeer. "Ek het eintlik gehoop iemand belangrik sal die rok raaksien noudat dit soveel aantrek trek."

Uit: Jip, 9 Sept. 2002

KLASGESPREK

- Terwyl julle as klas oor die volgende praat, kies die korrekte of beste gedagtes en skryf hulle neer.

1. Aardeberaad: Wanneer en waar is die laaste Aardeberaad gehou? Wat is die doel daarvan?
2. Herwinning van afvalmateriaal: Doen ons genoeg?
3. Besoedeling: Hoe lyk dit in Suid-Afrika?

	LU 2.4			

Table 1.15

STELWERK (kreaktief)

- Ontwerp jou eie plakkaat om mense aan te moedig om te herwin. Dink aan 'n treffende sin of twee.
- IS DIE PLAKKAAT 'N BEWYS DAARVAN DAT EK MY BESTE WERK GELEWER HET?

	LU 4.2			

Table 1.16

1.2.5 Assessering

Leeruitkomstes(LUs)
LU 2 PRAAT
Die leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne ‘n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer
Assesseringstandaarde(ASe)
Dit word bewys as die leerder:
2.2 idees, feite en menings oor uitdagende onderwerpe akkuraat en samehangend oordra deur ‘n verskeidenheid feitelike, mondelinge tekssoorte te gebruik;
2.4 gevorderde interaksievaardighede toon deur aktief aan groepbesprekings, gesprekke, debatte en ondersoeke deel te neem.
LU 4 SKRYF
Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingstekste vir ‘n wye verskeidenheid doeleindes te skryf
Dit word bewys as die leerder:
4.1 ‘n wye verskeidenheid verbeeldingstekste skryf om die kreatiewe, kritiese en speelse gebruik van taal te verken deur die skryf van gedigte en briewe;
4.2 ‘n verskeidenheid feitelike skriftelike en multimodale tekste vir verskeie doeleindes lewer deur waar gepas, visuele beelde en ontwerpe in die volgende te gebruik: e-boodskappe, verslae oor aktuele sake, advertensies, plakkate, boek- en filmresensies, ooggetuieverslae, koerantberigte, cv’s, persbriewe, aansoekbriewe, dekbriewe, agenda en notule van vergaderings.
LU 5 DINK EN REDENEER
Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik
Dit word bewys as die leerder:
5.1 taal vir dink en redeneer gebruik:
• denk- en redenasievaardighede, identifisering van skrywer se standpunt en perspektief, oorsaak ontleed, redenasies wat logika duidelik maak en/of reaksies en teenkanting antisipeer, argumente en alternatiewe, feite om argumente te staaf, eie ervaring om standpunt te verduidelik, vrae, afleiding en analise vir kreatiewe en probleemoplossende denke;
continued on next page

5.2 taal gebruik om te ondersoek:
• vrae oor nasionale vraagstukke bv MIV/VIGS, herken dubbelsinnigheid, verkeerde gebruik van bewyse, moontlikhede bevraagteken en oorweeg, uitbreiding van bronne en metodes om inligting te vind, toenemend ingewikkelde projekte.
LU 6 Taalstruktuur en-Gebruik
Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer
Dit word bewys as die leerder:
6.1 met woorde werk:
• spelreëls en –strategieë, eie spellys vir moeilike woorde, gebruik van hoofletters en skryftekens, die woordeboek en tesourus gebruik, afleiding, samestelling en alledaagse voor- en agtervoegsels gebruik om woordeskat uit te brei, woordfamilies en woorde oor dieselfde onderwerp gebruik om woordeskat uit te brei, die leen van woorde deur tale en die ontstaan van nuutskeppings verstaan, sinonieme, antonieme, homonieme, homofone, paronieme verstaan en gebruik, alledaagse afkortings en anonieme gebruik;
6.2 met sinne werk:
• voornaamwoorde, hoofwerkwoorde, medewerkwoorde en deelwoorde, adjektiewe, bywoorde, voegwoorde, determineerders, telwoorde, tussenwerpsels, voorsetsels, grammatikale verskil tussen die funksie van sinsoorte, gebruik van sinsdele soos onderwerp, gesegde, direkte en indirekte voorwerp, bywoordelike en byvoeglike bepalins, hoofsinne en bysinne, tydsvorme, woordorde, aktiewe en passiewe vorm, verandering van sinne van direkte na indirekte rede en andersom, ontkennende vorm, punktuasie;
6.4 ontwikkel bewustheid van styl:
• sinslengtes en sinsoorte, formele en informele taalgebruik, idiomatiese uitdrukkings en taalidioom.

Table 1.17

1.2.6 Memorandum

AKTIWITEIT 1

Navorsingstaak

Ouerpaar in China beboet oor hulle ‘n derde kind kry

Elke leerder moet ‘n navorsingstaak in hulle portefeulje hê. U sal die leerders moet help met bronne wat hulle kan gebruik. Dit is ook belangrik in UGO dat daar kruisbestuiwing tussen die verskillende leerareas moet wees. U kan dus vir die Aardrykskunde-mense vra om u te help deur hieroor met die leerders te gesels.

- Gebruik die matriks om die taak na te sien.

AKTIWITEIT 2

‘n Taaloefening Lydende en Bedrywende vorm

1. ‘n Tweede seun is (deur die egpaar) gekry.
2. Sy vrou is (deur die sakeman / hom) na ‘n ander stad gestuur.
3. Die wet sal nie weer (deur hulle) oortree word nie.
4. Sowat 70 000 yuan word per jaar (deur die Zhangs) verdien.
5. China se wet is (deur hulle) oortree.( ) = opsioneel

AKTIWITEIT 3

Nog ‘n taaloefening

Sout in seelug is natuur se “lugskoonmaker”

Homofone

Skakel die lig aan, asb.

Homonieme

1. Die hond byt my.
2. Ek lug my mening.
3. Ek skrop my vuil hande.
4. Ons span die perde in.

Lande en Volke

1. Gautenger
2. Kapenaar
3. Suid-Afrikaner
4. Bellvilliet
5. Israeliet
6. Chinees
7. Gautengse
8. Kaapse
9. Suid-Afrikaanse
10. Israeliese
10. Chinese

Meervoude

1. rugsakke
2. rûe
3. prosesse
4. projekte
5. programme
6. bedrae
7. egpare
8. ouerpare
9. krokodille
10. klapmusse

Voegwoorde

1. Seesproei help om lugbesoedeling teen te werk, aangesien dit (seesproei) souterig is.
2. Besoedelde lug word gereinig, indien dit (besoedelde lug) van die land oor die see beweeg.
3. Voegwoord: Laat leerders in hul eie woorde die samevoegingsfunksie van die voegwoord beskryf.

AKTIWITEIT 4

Kom ons wees kreatief “Groen” trouskepping van herwinde papier

KLASGESPREK

Hier kan u baie lekker gesels oor die kwessie van besoedeling, herwinning, die Aardeberaad wat in 2002 in Gauteng gehou is, ens.

Die leerders kan weer artikels uit tydskrifte en koerante bring wat oor hierdie tema handel. Vra ook dat hulle spesifiek advertensies/plakkate bring. As u nog nie 'n voorbereide leespunt het nie, kan u dit nou laat doen.

STELWERK (kreatief)

Gebruik van die leerders se advertensies en plakkate wat hulle gebring het, bv. spesifiek aan "Hou die Kaap in die haak" en wat van Zibi? Zip dit in 'n Zibiblik! Daar was ook iets soos, "Is jy die Jors wat die plek bemors?" Dit kan goed werk saam met die gedig wat volg.

- 'n Matriks wat u kan gebruik by die beoordeling van die plakkate is ingesluit.

GEDIG

U kan baie tyd spandeer aan die verskynsel van dialekte in Afrikaans. Dink aan die Trônsvôlers, die Namakwalanders, Malmesbury se bryers, ens.

As u miskien 'n episode van die destydse televisiereeks, Manakwalanders, kan opspoor, kan u dit vir die leerders wys. Dan kan u 'n opdrag uitwerk wat kan dien as 'n respons op teks wat in die portefeulje geplaas kan word. Of miskien kan u 'n program waarin bv. spesifiek die Kaapse dialek *gepraat* word, gebruik. Daar is baie van hulle.

Dink ook aan die roman, Diekie van die Bo-Kaap. Daar was sprake dat 'n rolprent daaroor gemaak word. Miskien word dit vrygestel en dan het u wonderlike materiaal om mee te werk.

Verder is daar honderde gedigte wat spesifiek in die Kaapse dialek geskryf is. Spandeer gerus tyd om nog sulke gedigte met u kinders te lees en te bespreek.

Doen byvoorbeeld *Ek is oek important*

1.3 Taaloefening[3]

1.3.1 AFRIKAANS HUISTAAL

1.3.2 Graad 9

1.3.3 Module 3

1.3.4 TAALOEFENING

AKTIWITEIT 1:

'n Vinnige taaloefeninkie

'n Voornemende bankrower in die Oostenrykse stad Graz het buite die bank in sy motor 'n bottel Schnapps weggeslaan om sy senuwees te kalmeer, en aan die slaap geraak. Toe die polisie hom wakker maak, het hulle 'n klapmus en pistool in sy motor gevind. Die man het erken dat hy die bank wou beroof, maar te veel moed uit die bottel probeer kry het.

Uit: By, 28 Sept. 2002

Homonieme

- Gebruik die volgende woord se homoniem in 'n sin. Maak seker dis die woordsoort wat gevra is.

Hy beroof die bank (s.nw.)

(s.nw.)

(ww.)

Homofone

- Gebruik die volgende woorde se homofone in 'n kort, verduidelikende sin.

1. Stad

2. moed

[3]This content is available online at <http://cnx.org/content/m24076/1.1/>.

- Maak kort sinnetjies om die verskil tussen die volgende woordpare aan te dui.

1. erken
herken
2. beroof
geroof
3. moed
vermoed

	LU 6.1			

Table 1.18

AKTIWITEIT 2:
Skryfvaardigheid
Harmonie in die huis

OUERS -en veral broers en susters - kan soms ‘n regte pyn wees. Maar, met ‘n bietjie moeite kan jy met almal oor die weg kom. Volg ons gids vir harmonie in die gesin sodat jy vanjaar gelukkig en tevrede by die huis kan wees ..

- Onthou,jou ma en pa is nie net daar om vir jou kos te maak, jou klere te was en jou te neem waar jy wil wees nie - hulle kan jou vriende ook wees. Moet hulle nie ignoreer en dan verwag hulle moet op aandag spring as jy iets nodig het nie. Praat met hulle!
- As jy broers en susters het, is dit rêrig onwaarskynlik dat jou ouers ’n witbroodjie sal hê. Maar dit beteken nie almal sal altyd presies dieselfde behandel word nie. Julle is almal individue en jul ouers sal julle wel soms verskillend behandel.
- As jy ’n probleem het, kan jou ma net die regte mens wees om raad te vra, al is dit soms oor embarrasserende goed soos meisies, ouens of maandstondes.
- Jou ouers sal dit baie waardeer as jy hulle soms ’n bietjie bederf! Dit hoef nie ’n fortuin te kos nie - maak vir hulle ’n koppie tee of koop vir hulle ’n tjoklit.
- As jy soms iets wil doen, soos laat uitbly, en jou ouers sê nee, onthou dat hulle die base is en jy nie altyd jou sin kan kry nie.
- Moenie vergeet om jammer te sê as jy iets verkeerds gedoen het nie - dit kan almal beter laat voel. En moenie dink dis onnodig om verskoning te vra net omdat hulle jou familie is nie!
- Soms kan jy maar skiet gee - jy kry dalk nie presies wat jy wou gehad het nie, maar as jy jou ouers halfpad ontmoet, kan dit wondere verrig. En as jy meer vryheid wil hê, onthou dat jy net die teenoorgestelde sal regkry as jy jou voete stamp, ’n vloermoer gooi of woedend wegstorm. Praat eerder met hulle -so sal jy wys jy word nou groot en hulle sal dan eerder na jou standpunt luister.
- Probeer om met jou broers en susters oor die weg te kom. Ja, dit is soms moeilik, maar die gesinslewe kan baie stresvol wees as julle altyd stry. As jy dit nie kan regkry nie, bly vir ’n rukkie onder hul voete uit tot humeure afgekoel het. $\leq$

Uit: Huisgenoot, 21 Maart 2002
KREATIEWE SKRYFWERK

- Dink ‘n bietjie aan wat jou ouers altyd vir jou sê wat jou mateloos frustreer en teen die mure uit dryf. Skryf dit dan in die direkte rede neer onder die titel*: Dinge wat ek nie wil hoor nie, Pa!*
- Dit moet ongeveer 150 woorde wees en kan ‘n belangrike item in jou portefeulje wees.

Hier volg ‘n paar voorbeelde:

- “Gaan maak dadelik jou kamer netjies!”
- “Jy gaan nie met daai klere by die huis uit nie.”

- Onthou dat jy altyd ‘n eerste poging moet skryf. Iemand moet dit dan vir jou redigeer voordat jy die finale produk aanpak. Al die stappe word geliasseer.

	LU 4.1			

Table 1.19

FUNKSIONELE SKRYFWERK:

- Nadat jy die artikel weer gelees het, dink jy weer aan al die probleme en misverstande tussen jouself en jou ouers. Doen nou jou DAGBOEKINSKRYWING. (150 woorde)
- Onthou die prosesskryf, soos hier bo verduidelik!

Onthou:

- die datum kom regs
- laat die volgende reël oop
- begin met: Liewe Dagboek
- ‘n formele afsluiting is opsioneel

	LU 4.2			

Table 1.20

AKTIWITEIT 3:
Begripsvrae

- Beantwoord die vrae n.a.v. die volgende raar, maar waar – storie.
- Duur kyk op die verlede
- DAAR is geld te make uit ou foto’s. Sommer baie geld. Dis pas weer bewys toe die oudste foto-album op aarde wat in private besit was, in Engeland opgeveil is. Die album met sy 200 kalotipieë - die eerste soort gedrukte foto’s –is in 1848 deur lede van die Edinburgh Calotype Club, die eerste fotografieklub ter wêreld, saamgestel. Die ander een pryk in ‘n biblioteek in die Skotse hoofstad. Die foto’s wys lede van die klub waar hulle in hul deftigste klere poseer sowel as tonele en geboue in Edinburg en St. Andrew. Daar is verwag dat die album sowat R500 000 op ‘n veiling sou haal. Maar tot verstomming van die afslaers is dit uiteindelik vir R3,1 miljoen deur ‘n Londense boekverkoper namens ‘n onbekende instelling gekoop. $\leq$
- Uit: Huisgenoot, 31 Jan. 2002

DWARS:
1. Persoon wat iets opveil
2. Enkelvoud van "lede"
3. Die homofoon van jou antwoord in 2 dwars
4. Hoof van biblioteek (v. vorm)
5. As jy baie ryk is, is jy . . . .

Table 1.21

AF:
1. Sinoniem vir verstomming
2. Die eerste sort gedrukte foto
3. Persoon wat foto's neem
4. 'n Naam vir 'n persoon wat graag lees

Table 1.22

AKTIWITEIT 4:
'n Closé
'n Closé moet ook ingeoefen word. Kom ons kyk hoe vaar jy met die volgende twee.

- In die volgende artikels is sekere woorde weggelaat. Kies telkens die korrekte woord uit die woordelys en skryf dit in die betrokke spasie.

Woordelys:

- gistende ; amptelik ; voorruit ; aanspraak ; beboet ; pleks

Langste bad in sousboontjies

Barry Kirk (47) kan met reg (1.) maak op die titel Mnr. Sousboontjies – hy het 'n hele honderd uur in 'n bad vol sousbone gesit. "Dit was baie koud en taai en na vier dae en vier nagte was die reuk van die (2.) sousbone oorweldigend. Ek is mal oor sousboontjies, maar na daardie bad kon ek 'n paar jaar lank glad nie sousboontjies eet nie," vertel hy. Barry van Port Talbot, Wallis, het sy naam intussen (3.) na Captain Beany laat verander. Hy is in 1997 met sowat R3 500 (4.) omdat hy 'n etiket van 'n blikkie ingemaakte sousboontjie (5.) van 'n lisensieskyfie teen sy motor se (6.) geplak het.

Woordelys:

- voormalige ; oortrek ; bestee ; voer ; spaargeld ; tussen ; volgende

Mees getatoeëerde man

Tom Leppard se lyf is al 99,9 persent (1.) met tatoeëermerke. Al plekke waar nog geen tatoeëermerke is nie, is die binnekant van sy ore en (2.) sy tone. Tom, 'n (3.) soldaat wat in die destydse Rhodesië diens gedoen het, het in 1985 na Brittanje teruggekeer en sy (4.) van R1 600 gebruik vir sy eerste tatoeëermerk. In die (5.) twee jaar het hy driehonderd uur en R80 000 aan nog tatoeëermerke (6.). Tom (62) (7.) deesdae 'n kluisenaarsbestaan op die Skotse eiland Skye.

	LU 6.1			

Table 1.23

AKTIWITEIT 5:
Limerieke
Limerieke lyk soos volg:

- Die vers bestaan uit vyf reëls
- Die rymskema is aabba
- Die laaste reëls het ‘n onverwagte grappige wending

- Kyk of jy ook so kreatief kan wees en skryf ‘n paar limerieke wat altesaam 90 woorde bevat. Dit tel as KREATIEWE SKRYFWERK en word daaronder in jou portefeulje geliasseer.
- Jy moet al die stappe, soos reeds verduidelik, volg!

	LU 4.1			

Table 1.24

AKTIWITEIT 6:
‘n Taaloefening
Het jy geweet?

- Die brein gebruik een vyfde van al die suurstof wat ons inneem.
- Die voetspore van die ruimtemanne wat die maan besoek het, sal miljoene jare behoue bly. Daar is geen wind of reën nie.
- Vlooie is die beste hoogspringers. Hulle spring tot meer as ‘n honderd keer hul eie hoogte.
- Die son is omtrent 150 miljoen kilometer vanaf die aarde. Dit sal ‘n boeing 17 jaar neem om daar uit te kom.
- Nadat die aartappel ontdek is, het Europeërs 200 jaar lank geweier om dit te eet. Hulle het geglo aartappels is giftig.
- Daar is minder suiker in 1kg aarbeie as in 1kg suurlemoene.
- Grondboontjies is ‘n bestanddeel van dinamiet.
- Libië is die enigste land in die wêreld met ‘n eenkleurige vlag – groen.

Uit: Chappies-omhulsels

- Verskaf die meervoudsvorm van:

1. vlag
2. son

- Maak kort sinnetjies om die verskil tussen die volgende homofoonpare aan te dui.

1. weier
   wyer
   2. kleure
   klere
   3. brein
   bruin

- Maak sinne met die homonieme van die volgende woorde:

1. 100 **keer**
   2. **spore** van die ruimtemanne

- Skryf die volgende sinne in die lydende vorm:

1. Die brein gebruik een vyfde van die suurstof wat ons inneem.
   2. Europeërs het 200 jaar lank geen aartappels geëet nie.

	LU 6.1			

Table 1.25

1.3.5 Assessering

LU 4 SKRYF
Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingstekste vir ‘n wye verskeidenheid doeleindes te skryf
Dit word bewys as die leerder:
4.1 ‘n wye verskeidenheid verbeeldingstekste skryf om die kreatiewe, kritiese en speelse gebruik van taal te verken deur die skryf van gedigte en briewe;
4.2 ‘n verskeidenheid feitelike skriftelike en multimodale tekste vir verskeie doeleindes lewer deur waar gepas, visuele beelde en ontwerpe in die volgende te gebruik: e-boodskappe, verslae oor aktuele sake, advertensies, plakkate, boek- en filmresensies, ooggetuieverslae, koerantberigte, cv’s, persbriewe, aansoekbriewe, dekbriewe, agenda en notule van vergaderings.
LU 6 Taalstruktuur en-Gebruik
Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer
continued on next page

Dit word bewys as die leerder:
6.1 met woorde werk:
• spelreëls en –strategieë, eie spellys vir moeilike woorde, gebruik van hoofletters en skryftekens, die woordeboek en tesourus gebruik, afleiding, samestelling en alledaagse voor- en agtervoegsels gebruik om woordeskat uit te brei, woordfamilies en woorde oor dieselfde onderwerp gebruik om woordeskat uit te brei, die leen van woorde deur tale en die ontstaan van nuutskeppings verstaan, sinonieme, antonieme, homonieme, homofone, paronieme verstaan en gebruik, alledaagse afkortings en anonieme gebruik;
6.2 met sinne werk:
• voornaamwoorde, hoofwerkwoorde, medewerkwoorde en deelwoorde, adjektiewe, bywoorde, voegwoorde, determineerders, telwoorde, tussenwerpsels, voorsetsels, grammatikale verskil tussen die funksie van sinsoorte, gebruik van sinsdele soos onderwerp, gesegde, direkte en indirekte voorwerp, bywoordelike en byvoeglike bepalins, hoofsinne en bysinne, tydsvorme, woordorde, aktiewe en passiewe vorm, verandering van sinne van direkte na indirekte rede en andersom, ontkennende vorm, punktuasie;
6.4 ontwikkel bewustheid van styl:
• sinslengtes en sinsoorte, formele en informele taalgebruik, idiomatiese uitdrukkings en taalidioom.

Table 1.26

1.3.6 Memorandum

AKTIWITEIT 1

‘n Vinnige taaloefeninkie Die bankrower

Homonieme

- Ek sit op die bank./ Ek bank my geld.

Homofone

1. Dingaan se stat was Ungungundlovu.
2. Ek moet dit doen.

Woordpare:

1. Ek erken ek het ‘n fout gemaak. / Ek herken hom na al die jare.
2. Hy beroof die bank. / Hy het baie geld geroof.
3. My moed het my begewe. / Ek vermoed hy is die skuldige.

AKTIWITEIT 2

Skryfvaardigheid Harmonie in die huis

- Hier is nog twee moontlike onderwerpe wat u kan laat skryf. Die matriks is aangeheg.

- Hierdie onderwerp leen hom natuurlik tot ‘n baie lekker klasgesprek Die kinders praat graag oor hierdie probleem.

AKTIWITEIT 3

Begripsvrae Duur kyk op die verlede

Dwars:

1. afslaer
2. lid
3. lit
4. bibliotekaresse
5. skatryk

Af:

1. verbasing
2. kalotipie
3. fotograaf
4. boekwurm

- As u wil, kan u nou na ‘n paar oulike name vir tipe mense kyk:

- Aasvoël – iemand wat op ander teer
- Amasone – gespierde, strydlustige vrou
- Babbelkous – iemand wat baie praat
- Bakvissie – meisie tussen 14 en 17
- Bangbroek – bang en lafhartig
- Belhamel – iemand wat die voortou neem by kwajongstreke
- Boetebessie – parkeermeters nagaan om kaartjies te skryf
- Brompot – iemand wat ontevrede is en baie kla
- Geitjie – vrou met ‘n skerp tong
- Ghwar – onbeskaafde, ruwe persoon
- Laventelhaan – man wat te veel aandag aan sy voorkoms bestee
- En so kan u aangaan ….

- Die leerders kan bv. hulle eie blokkiesraaisel opstel waarin hulle al hierdie tipe woorde vra!

AKTIWITEIT 4

Sluitoefeninge

(1) aanspraak
(2) gistende
(3) amptelik
(4) beboet Die leerders hou daarvan om hulle eie leesstukkie te kies en
(5) pleks dan self een op te stel. Ruil onder mekaar.
(6) voorrruit
(1) oortrek
(2) tussen
(3) voormalige
(4) spaargeld
(5) volgende
(6) bestee
(7) voer

AKTIWITEIT 5

Limirieke

- Kreatiewe skryfwerk.
-

AKTIWITEIT 6

‘n Taaloefening Het jy geweet?

- Meervoudsvorm:

1. vlae
2. sonne

- Homofone:

1. Ek weier om die werk te doen.Maak die deur wyer oop.
2. Die kleure van my klere is baie helder.
3. Ek gebruik my brein optimaal.Bruin is my gunsteling kleur.

- Homonieme:

1. Keer dat die hond nie by die deur uitglip nie.
2. die spore op die varings

- Lydende vorm:

1. Een vyfde van die suurstof wat ons inneem, word deur die brein gebruik.
2. Geen aartappels is 200 jaar lank deur die Europeërs gebruik nie.

1.4 Begripstoets[4]

1.4.1 AFRIKAANS HUISTAAL

1.4.2 Graad 9

1.4.3 Module 4

1.4.4 BEGRIPSTOETS

AKTIWITEIT 1

Begripstoets:

Bekkige bedelaars amuseer en frustreer met stories en versoeke

Die Kaap se strate wemel van akteurs wie se storie die manne van *Maak 'n Las* **ore sal aansit. Sommige daarvan is so oorspronklik dat 'n mens hulle selfs die geld gun wat die liegstorie hulle in die sak bring**.

Parkeerterreine is gewilde bedelplekke. Hier word 'n ieder en 'n elk 'n paar rand gevra om petrol in te gooi, om 'n trein te haal Worcester toe (hoekom is almal altyd op pad Worcester toe?) of 'n paar sent om vir die gesin kos te koop.

Een van die verbeeldingrykste stories kom egter van die Tygervallei Sentrum. 'n Jong man met rooierige hare nader mense om vir hom R9,50 te gee. Dis die presiese bedrag wat hy nodig het om vir hom en sy suster treinkaartjies na Stellenbosch te koop.

Hulle is sonder geld omdat hulle op Bellville se stasie van honderde dollars en hulle paspoorte beroof is. Hy praat met 'n Amerikaanse aksent en hy vertel dat hulle van Santiago in Amerika kom.

Buitelanders

Hy en sy suster is hier saam met hulle pa, wat as deel van 'n konsortium onderhandel om 'n bekende wynplaas in die omgewing te koop. By die aanhoor van hierdie oortuigende inligting sak 'n mens se moed in jou skoene omdat nog beleggingsmoontlikhede daarmee heen is en nog buitelanders met die verkeerde kant van ons land se mense kennis gemaak het.

[4]This content is available online at <http://cnx.org/content/m24077/1.1/>.

Die man verseker almal dat die saak by die polisie in Bellville aangegee is. In die meeste gevalle sal niemand sommer gaan navraag doen of dit wel die waarheid is nie.

Die man het egter onlangs 'n kollega met hierdie storie genader. Sy nuussin is dadelik geprikkel, maar aangesien hy self 'n tyd lank in Amerika gewoon het, het hy ook effens gewonder oor die Amerikaanse aksent.

Net 'n bietjie té Amerikaans, het hy gereken. En daardie vuil broek. Die kind van 'n miljoenêr?

Op sy aanbeveling het dieTyger Burger navraag gedoen by die polisie in Bellville. Niemand met die naam Smithy het enige saak van hierdie aard aangemeld nie. Dalk was daar êrens 'n misverstand en dis moeilik om alles as onsin af te maak, maar dit lyk tog of die man met 'n goeie storie vele mense ingeloop het.

'n Ander kollega vertel dat 'n man op 'n parkeerarea in Bellville haar 'n moersleutel aangebied het in ruil vir 'n paar rand om petrol te koop. In 'n oomblik van swakheid kon sy nie anders as om hom iets toe te snou nie. Die eerste deel van van die stuk gereedskap se naam is toe sommer in 'n ander konteks gebruik.

'n Karakter wat in Bellville se strate oorbekend is, is Ou Vlokkie, soos hy homself noem. Wanneer hy bedel, is dit altyd net 'n skamele "ou fifty sentjies." Sy versoek word vinnig opgevolg met: "Ag, die skaamte van Ou Vlokkie, die skaamte."

Die einste Vlokkie skroom nie om jou te roskam as jy niks wil gee nie. Vir die uwe het hy na 'n afjak toegevoeg: "Antie, van jou gesig hou ek net niks."

Die meeste mense skrik hulle lam as hy skielik sy gesig aan die passasierskant van die motor druk en sy geldjie vra, maar eintlik is hy onskadelik en deel van die groot aantal slenteraars en bedelaars in die stadskern van Bellville.

Vlokkie se ander streek is dat hy gek is na een van Tyger Burger se verslaggewers. As hy haar sien, roep hy altyd: "Hello, Bokkie!" wat "Bokkie" natuurlik terstond op die vlug laat slaan.

Reaksie

'n Mens se reaksie op bedelary hang in groot mate mate af van hoe jy die dag voel. Soms gee jy; ander kere baklei jy met die bedelaars en soms jak jy hulle af.

Daar is kere dat 'n mens eenvoudig voel jy moet maar gee. Een bedelaar in die omgewing van "die oog" op Bellville se kerkplein het die uwe eendag getakel met 'n unieke versoek. Pleks van die gewone onsin, het hy op die man af gevra: "Mevrou, ek sal nou nie lieg nie. Ek soek vyf rand vir wyn."

Reg of verkeerd, teen eerlikheid het "mevrou" geen verweer nie. Wanneer iemand ook seep, tandepasta of 'n tandeborsel versoek, kan 'n mens dit moeilik weier. As jy egter Lux aanbied en die bedelaar verkies Palmolive, wonder jy wat van die Engelse spreekwoord "beggars can't be choosers" geword het.

- Beantwoord die onderstaande vrae in volsinne, tensy anders gevra.

1. Verduidelik wie "die uwe "is.

2. Waar word die meeste bedelaars aangetref?

3. Wanneer voel 'n mens nie so sleg om vir bedelaars geld te gee nie?

4. Wat bepaal of 'n mens iets gaan gee, of nie?

5. Hoe voel die skrywer van hierdie rubriek oor die feit dat baie buitelanders deesdae eiendom in Suid-Afrika koop?

6. Watter twee dinge in verband met die Amerikaner het die skrywer se kollega laat lont ruik?

7. Is die volgende stelling WAAR of ONWAAR? Verskaf 'n rede, dit mag ook 'n aanhaling wees.

7.1 As die bedelaar reguit en eerlik sê wat hy met die geld wil maak, gee die skrywer niks vir hom nie.

7.2. Die sogenaamde Amerikaner se pa wil alleen 'n wingerdplaas koop.

8. Verklaar in jou eie woorde wat die volgende uitdrukkings beteken:

8.1 bekkige bedelaars (opskrif)

8.2 ore aansit

8.3 om die wind uit iemand se seile te haal.

9. Vind 'n woord in die teks wat dieselfde beteken as:

9.1 aarsel

9.2 dadelik

9.3 kroeg

	LU 3.3			

Table 1.27

AKTIWITEIT 2:
Taal en begripstoets

- Onthou jy nog alles wat ons reeds bespreek en gedoen het? Lees die volgende artikel en dan kyk ons hoe vaar jy met die hersieningsoefening.KRIMP-KAR

1. Elkeen wat al laat was vir 'n afspraak en nie parkeerplek kon kry nie, het al gewonder: deksels, sal ek nie tog in die ruimte tussen daardie twee karre inpas nie? Dit lyk dalk te klein, maar wie weet.

2. Helaas, wanneer jy met groot gesukkel daar probeer in, is dit asof jou motor langer geword het.

3. Maar 'n Switserse motorontwerper het nou met iets vorendag gekom wat stedelinge en stadsbeplanners se parkeerhoofbrekens dalk ietwat kan verlig: 'n motor wat kan krimp!

4. Jy druk bloot 'n knoppie en siedaar, die Presto krimp 'n driekwartmeter. Van 'n viersitplek- tot 'n tweesitplek-motor. Maak net seker jy vra eers die passasiers agterin om uit te klim.

5. Die transformasie word moontlik gemaak deur 'n elektriese motor, spesiale ratwerk en 'n verstelbare onderstel.

6. Om die risiko van padwoede te veminder, is die rooster tussen die Presto se kopligte soos 'n glimlag gevorm. Die woorde STOP en TURN verskyn boonop op die rem- en flikkerligte.

7. En dan is die motor nog omgewingsvriendelik ook: die turboenjin van 1,7 liter gebruik 'n spesiale mengsel van natuurlike gas en diesel.

8. Maar hoe lyk dit dan of die ontwerpers die deure vergeet het?

9. Nee, 'n ongelooflike krimpende kar kan natuurlik nie deure hê nie.

10. Vir die kinders is daar darem trappe wat in die motor se kante invou.

11. Die Presto is onlangs by die Geneefse Motorskou bekend gestel. Planne vir massaproduksie is daar nog nie.

Uit: Huisgenoot, Maart 2002

- Verskaf die meervoudsvorm van:

1. afspraak
2. risiko

- Wat is die intensiewe vorm van:

klein

- Vind 'n ander woord in die teks vir:

1. area (par. 1)
2. verandering (par. 5)
3. probleme (par. 3)
4. miskien (par. 1)

- Verskaf 'n woord met die teenoorgestelde betekenis van:

plaasjapie (par. 3)

- Maak 'n sin met die homoniem van die onderstreepte woord:

1. ‘n Natuurlike gas word gebruik.
2. Die kant van die motor.

- Verskaf die lydende vorm van:

1. Jy druk bloot ‘n knoppie.
2. Ons kan nie parkeerplek kry nie.
3. ‘n Switserse man het die Presto ontwerp.

- Verbind die volgende sinne met die voegwoord tussen hakies:

1. Die motor is baie klein. Jy kan maklik parkeer. (dus)
2. Vir die kinders is daar trappe. Die Presto het nie deure nie. (aangesien)

	LU 6.1			

Table 1.28

1.4.5 Assessering

LU 3 LEES EN KYK
Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer
Dit word bewys as die leerder:
3.3 die doel, teikengroep en konteks van tekste kan bespreek en verduidelik;
3.4 begrip van ‘n wye verskeidenheid informatiewe tekste toon: hoofgedagtes identifiseer en opsommings maak, idees evalueer, die geldigheid van argumente beoordeel, verskillende standpunte bespreek, en tussen menings en feite onderskei.

Table 1.29

1.4.6 Memorandum

AKTIWITEIT 1

Begripstoets Bekkige bedelaars

1. Dit is die skrywer van die rubriek.
2. op parkeerterreine
3. as hulle doodeerlik is
4. hoe jy die dag voel
5. Dis goed as hulle in ons land geld belê.
6. Sy aksent was oordrewe en sy broek was vuil.

7.1 Onwaar: “teen eerlikheid het mevrou geen verweer nie”
7.2 Onwaar: “as deel van ‘n konsortium”
8.1 bedelaars wat net weet wat om te sê
8.2 laat die persoon sprakeloos

8.3
9.1 huiwer
9.2 terstond
9.3 oog
AKTIWITEIT 2
Taal en begripstoets Krimp-kar

- Meervoudsvorm:

1. afsprake
2. risiko's

- Intensiewe vorm:

1. piepklein

- Ander woord vir:

1. ruimte
2. transformasie
3. hoofbrekens
4. dalk

- Teenoorgestelde betekenis:

1. stedeling / stadsjapie

- Homoniem:

1. My ma nooi drie gaste.
2. Die kant op die rok kom uit België.

- Lydende vorm:

1. 'n Knoppie word bloot deur jou gedruk.
2. Parkeerplek kan nie deur ons gekry word nie.
3. Die Presto is deur 'n Switserse man ontwerp.

- Voegwoorde:

1. Die motor is baie klein; dus kan jy maklik parkeer.
2. Vir die kinders is daar trappe aangesien die Presto nie deure het nie.

1.4.7

Chapter 2

Kwartaal 2

2.1 Om tekste vir inligting te lees[1]

2.1.1 AFRIKAANS HUISTAAL

2.1.2 Graad 9

2.1.3 Module 5

2.1.4 OM TEKSTE VIR INLIGTING TE LEES

Aktiwiteit 1:

Om te verseker dat die taalvaardighede in die vorige module, bemeester is

- Lees die onderstaande artikel en doen dan die opdragte.

SEINE VAN DIE SKU OTTERS

Natuurbewaarders van Kaapse-Natuurbewaring in die Goukamma-natuurreservaat naby Knysna hou die bewegings van twee jong otters, Wesley en Otto, fyn dop.

Hulle is albei groototters, wat in die riviere en langs die kuslyn van Suid-Afrika leef. Hulle is spesiaal omdat hulle deel is van 'n navorsingsprojek oor hierdie skaam waterdiere in die Tuinroete.

Omdat 'n mens otters maar min sien, het veeartse klein radiosenders in Wesley en Otto ingeplant sodat die navorser Natalie Baker hul bewegings kan volg.

Nou waarom al die moeite doen om dae lank op die Groenvlei, 'n varswatermeer, in 'n bootjie te sit of langs die Goukamma-rivier spore te soek?

Navorsers wil vasstel waar hierdie skaam diere slaap en eet, hoe hulle sosiale struktuur werk, hoe hulle rondtrek en watter kos hul verkies.

Volgens natuurbewaarders lyk dit of die groototters in die omgewing al hoe minder geword het, want

- die ongerepte riviere en kusgebiede waar hulle hou, word al hoe meer besoedel en ontwikkel; en sommige boere maak die otters dood as hulle hoenders vang.

Hierdie navorsing sal help om goeie besluite te neem oor hul bewaring en te keer dat hulle bedreig word.

'n Groototter is die grootste roofdier wat in die Kaapse waters hou en weeg tot 16 kg.

Hy het nie kloue soos ander roofdiere nie, maar gebruik sy voorpote soos hande om sy prooi te vang en dit dan met sy sterk kake te eet. Hy verkies krappe, vis, paddas, seekat en selfs klein voëls en klein soogdiere soos muise.

[1] This content is available online at <http://cnx.org/content/m24008/1.1/>.

Webbe wat tussen sy tone versteek is, werk soos paddavoete sodat hy vinniger kan swem. 'n Otter het 'n lang, stokkerige snorbaard, 'n platterige stert, klein oortjies en wit merke op sy bruin pels.

Wil jy meer weet oor die otterprojek? Loer by www.Capenature.org.za en klik op "biodiversity".

Uit: KleinBurger, November 2002

- Verskaf die lydende vorm van die volgende sinne.

1. Veeartse het klein senders in die twee otters ingeplant.
2. Hy verkies krappe en vis.
3. Natuurbewaarders moet goeie besluite oor hul bewaring neem.

- Verbind die volgende sinne met die voegwoord tussen hakies.

1 Otters se voortbestaan is in gedrang. Hulle natuurlike habitat word besoedel. (omdat)

2. Die Natuurlewevereniging wil meer van hulle sosiale struktuur weet. Veeartse het radiosenders in die otters ingeplant. (dus)

3. Die otter gebruik sy voorpote soos hande. Hy het nie kloue soos ander roofdiere nie. (aangesien)

- Maak 'n sin met die homofoon van die volgende.

1. seine

- Verskaf die meervoud van die volgende.

1. kus .... en ....
2. meer ....
3. projek ....
4. struktuur ....
5. radio ....

	LU 6.1			

Table 2.1

Aktiwiteit 2:

Om:

- 'n verskeidenheid tekste vir inligting te kan lees;
- te kan beskryf hoe hoofkenmerke en struktuur van 'n tekssoort bydra tot die funksie daarvan;
- krities op tekste te kan reageer; en
- Afrikaans te kan gebruik om te dink en te redeneer.

- Dit is 'n respons op letterkunde, in hierdie geval poësie, en dit gaan definitief in jou portefeulje gebruik word!

- Dis wat jy gaan doen:

- Kies drie gedigte wat oor diere handel.

Moenie die digter se naam vergeet nie, en onthou, jy mag nie 'n gedig sommer net fotostateer nie. Jy sal dit moet oorskryf, want daar is kopiereg daarop.

- Maak 'n illustrasie van elke gedig van hoe jy die inhoud verstaan.

- Toon aan watter een jou gunstelinggedig is en beantwoord dan die volgende vrae oor hierdie gedig.

1. Waarom hou jy van hierdie gedig?
2. Wat is jou gunsteling versreël(s) en hoekom is dit jou keuse?
3. Wat is die toon van die gedig? Bewys jou antwoord.
4. Haal treffende beelde uit die gedig aan en bespreek hulle geslaagdheid.
5. Wat is die tema van die gedig?

- Jou geskrewe gedeelte moenie meer as 150 woorde wees nie. Jou onderwyser sal aan jou 'n matriks waarvolgens jy beoordeel gaan word, gee.

	LU 3.1						LU 3.5						LU 3.8						LU 5.1			

Table 2.2

2.1.5 Assessering

LU 3 LEES EN KYK
Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer
Dit word bewys as die leerder:
3.1 'n wye verskeidenheid tekssoorte lees, persoonlike reaksies vergelyk en gemotiveerde aanbevelings vir ander gee;
3.4 begrip van 'n wye verskeidenheid informatiewe tekste toon: hoofgedagtes identifiseer en opsommings maak, idees evalueer, die geldigheid van argumente beoordeel, verskillende standpunte bespreek, en tussen menings en feite onderskei;
3.5 verskillende tekssoorte bespreek en verduidelik hoe die hoofkenmerke daarvan tot die funksie van die teks bydra;
3.8 krities op tekste reageer.
LU 5 DINK EN REDENEER
continued on next page

Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik
Dit word bewys as die leerder:
5.1 taal vir dink en redeneer gebruik:
• denk- en redenasievaardighede, identifisering van skrywer se standpunt en perspektief, oorsaak ontleed, redenasies wat logika duidelik maak en/of reaksies en teenkanting antisipeer, argumente en alternatiewe, feite om argumente te staaf, eie ervaring om standpunt te verduidelik, vrae, afleiding en analise vir kreatiewe en probleemoplossende denke;
Dit word bewys as die leerder:
5.1 taal vir dink en redeneer gebruik:
• denk- en redenasievaardighede, identifisering van skrywer se standpunt en perspektief, oorsaak ontleed, redenasies wat logika duidelik maak en/of reaksies en teenkanting antisipeer, argumente en alternatiewe, feite om argumente te staaf, eie ervaring om standpunt te verduidelik, vrae, afleiding en analise vir kreatiewe en probleemoplossende denke;
5.2 taal gebruik om te ondersoek:
• vrae oor nasionale vraagstukke bv MIV/VIGS, herken dubbelsinnigheid, verkeerde gebruik van bewyse, moontlikhede bevraagteken en oorweeg, uitbreiding van bronne en metodes om inligting te vind, toenemend ingewikkelde projekte;
5.3 inligting verwerk.
LU 6 Taalstruktuur en-Gebruik
Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer
Dit word bewys as die leerder:
6.1 met woorde werk:
• spelreëls en –strategieë, eie spellys vir moeilike woorde, gebruik van hoofletters en skryftekens, die woordeboek en tesourus gebruik, afleiding, samestelling en alledaagse voor- en agtervoegsels gebruik om woordeskat uit te brei, woordfamilies en woorde oor dieselfde onderwerp gebruik om woordeskat uit te brei, die leen van woorde deur tale en die ontstaan van nuutskeppings verstaan, sinonieme, antonieme, homonieme, homofone, paronieme verstaan en gebruik, alledaagse afkortings en anonieme gebruik.;
continued on next page

6.2 met sinne werk:
• voornaamwoorde, hoofwerkwoorde, medewerkwoorde en deelwoorde, adjektiewe, bywoorde, voegwoorde, determineerders, telwoorde, tussenwerpsels, voorsetsels, grammatikale verskil tussen die funksie van sinsoorte, gebruik van sinsdele soos onderwerp, gesegde, direkte en indirekte voorwerp, bywoordelike en byvoeglike bepalings, hoofsinne en bysinne, tydsvorme, woordorde, aktiewe en passiewe vorm, verandering van sinne van direkte na indirekte rede en andersom, ontkennende vorm, punktuasie.

Table 2.3

2.1.6 Memorandum

AKTIWITEIT 1

Seine van die sku otters

Lydende vorm:

1. Klein senders is deur die veeartse in die twee otters ingeplant.
2. Krappe en vis word deur hom verkies.
3. Goeie besluite oor hul bewaring moet deur natuurbewaarders geneem word.

Voegwoorde:

1. Otters se voortbestaan is in gedrang omdat hulle natuurlike habitat besoedel word.
2. Die Natuurlewevereniging wil meer van hul sosiale struktuur weet; dus het veeartse radiosendes in die otters ingeplant.
3. Die otter gebruik sy voorpote soos hande, aangesien hy nie kloue soos ander roofdiere het nie.

Homofoon:

1. Dis nie myne nie, maar syne.

Meervoude:

1. kusse en kuste
2. mere
3. projekte
4. strukture
5. radio's

As die leerders probleme met hierdie werk het, moet u teruggaan na module1.

AKTIWITEIT 2

Respons op teks

- U sal moet help en verskillende digbundels klas toe bring. Help hulle waar u kan.
- Gee aan hulle die matriks sodat hulle presies weet waarvoor hulle bepunt gaan word.

2.2 Om 'n spesifieke tekssoort vir inligting deur te lees[2]

2.2.1 AFRIKAANS HUISTAAL

2.2.2 Graad 9

2.2.3 Module 6

2.2.4 Om 'n spesifieke tekssoort vir inligting deur te lees

Aktiwiteit 1:

Om 'n spesifieke tekssoort vir inligting deur te lees, om die geldigheid van argumente te beoordeel en om gevolgtrekkings te maak

- Probeer hierdie keer 'n ander aanslag: lees/bestudeer eers die vrae en gaan dan na die teks.

- Onthou, as die vraag drie punte tel, beteken dit nie drie feite nie. Jy kry volpunte as jou feit korrek is en daar is geen taalfoute nie. Twee punte verdien jy met 'n korrekte feit, maar daar is taalfoute, jou antwoord is lomp of jy het met 'maar', 'want', ens. begin. Vir gedeeltelike begrip verdien jy een punt.

Krokodil Dundee duik toe op in woestynwêreld by Keetmans

Frieda le Roux

Was dit nie vir sy skurwe vel en effense gryns nie, was Dundee, die avontuurlustige krokodil wat verlede week in die suide van Namibië weggeraak het, vandag een van Windhoek se mees hubare vrygeselle.

Ja, die Indiana Jones van krokodille, wat ses dae lank in die sand-en-woestynwêreld in Keetmanshoop se omgewing rondgedwaal het nadat hy verlede Dinsdag van 'n bakkie geval het, is gevind.

En te oordeel aan die reaksie van veral besoekers aan die Windhoek-skou, waar Dundee saam met 92 ander reptiele van die Kaapstadse Slangpark kuier, is dit 'n gewilde kêrel hierdie.

Op die vraag of die krok deel in die vreugde van sy oppasser om weer "tuis" te wees, het mnr. Bryan Vorster gesê dis moeilik om te weet. "Krokodille het nou maar een maal nie 'n vriendelike geaardheid nie."

Dundee was Saterdagmiddag besig om die pad sowat 110 km suid van Keetmanshoop oor te steek toe 'n baie verbaasde mnr. Pieter Mostert hom sien. "My vrou probeer my nog wysmaak dis net 'n groot likkewaan, maar ek kon mos sien dis 'n krokodil daardie," het mnr. Mostert giser vanuit Omaruru, in die noorde van die land vertel.

Nadat hy met die hulp van mnr. André Lotter van die plaas Goibeb die krokodil gevang en toe sy bek toegebind het, het hulle Vorster gebel om te hoor wat hulle te doen staan. "Ons het hom natgegooi en toe, soos Vorster voorgestel het, die tuinslang by die krokodil se bek gesit. Jy kon letterlik sien hoe swel sy pens."

Die vermoede was dat Dundee sou vrek weens ontwatering as hy nie gevind – of geslag – sou word nie.

Mostert, wat byna 30 jaar 'n natuurbewaarder was voordat hy onlangs as toergids begin werk het, sê dis die snaaksste ding wat hom al oorgekom het. Hy het spesiaal gekyk of daar enige seerplekke aan Dundee se lyf is weens die vallery uit die bakkie, maar kon niks vind nie.

Vorster, wat Sondag iemand gestuur het om Dundee te gaan haal, sê dis moeilik om te sê hoe ver die krok in werklikheid gestap het omdat hulle nie weet presies waar sy omswerwinge begin het nie.

"By ons aankoms op Keetmanshoop verlede Dinsdag was hy weg. Op ons vorige stilhouplek, Gr*ü*nau, was hy nog daar. Iewers in hierdie 300 km het hy geval uit die bakkie, wat gesluit was."

Hy het gesê daar was 'n "swak plek" in die slot en 'n stampie het vermoedelik die bak laat oopgaan.

Intussen is die opgestopte krokodil verwyder uit Dundee se hok op die Windhoek-skou om plek te maak vir die ware Jakob, wat tot Saterdag die stad se inwoners sal vermaak.

"Ek is 'n eensame krokodil, die mense kyk vir my en gril . . .."

Uit: Die Burger, 2 Oktober 2002

1. Hoe het hierdie krokodil verlore geraak? (3)

[2]This content is available online at <http://cnx.org/content/m24010/1.1/>.

2. Wie het hom vier dae later gevind? (3)
3. Wat in bg. persoon se agtergrond het hom gehelp om die krokodil reg te benader? (3)
4. Waarom was die krokodil oppad Windhoek-skou toe? (3)
5. Wat sou met die krokodil gebeur het as hy nie gevind is nie? (3)
6. Watter plan het die mense van die skou gemaak terwyl die krokodil nog weg was? (3)
7. Is die volgende stellings waar of onwaar? Verskaf 'n rede vir jou antwoord. Jou rede mag ook 'n aanhaling wees.
7.1 Dit was duidelik dat die krok bly was om met sy baas herenig te word. (2)
7.2 Die persoon wat hom gevind het, woon in Windhoek. (2)
7.3 Die persoon wat hom gevind het, was heeltemal stomgeslaan oor hierdie verskynsel. (2)
8. Verduidelik wat die volgende beteken. Dit hoef nie volsinne te wees nie.
ware Jakob (2)
die Indiana Jones van krokodille (2)
die Crocodile Dundee van krokodille (2)
9. Vind 'n woord in die teks wat dieselfde beteken as:
9.1 oujongkêrel (1)
9.2 klaarblyklik (1)

	LU 3.1						LU 3.4			

Table 2.4

Aktiwiteit 2:
Om te leer hoe om hoofgedagtes te identifiseer om 'n opsomming te maak

- Terwyl ons nou van krokodille praat, kom ons doen 'n opsomming wat ook oor krokodille handel:

- Soek SEWE hoofgedagtes uit die onderstaande koerantberig wat die storie van die krokodille vertel.
- Skryf elke hoofgedagte in 'n goeie volsin neer.
- Skryf jou sinne puntsgewys van 1 tot 7 neer.
- Jou opsomming mag nie langer as 70 woorde wees nie.Vyf krokodille se dae van vrypoot-loop dalk getel

Het julle al ooit van so 'n storie gehoor? Nie? Laat ek julle vertel.

'n Paar krokodille wat ontsnap het, woon blykbaar al vir jare in vrede met die mense in 'n rivier naby 'n populêre vakansiedorp. Baie mense in die omgewing weet dat hulle daar woon. Die kanovaarders sien die krokodille altyd in die rivier buite Scottburg aan die KwaZulu-Natalse suidkus. Party van die inwoners wat naby woon, sorg altyd dat hulle genoeg kos kry.

Maar 'n mens sal ook kan vra waar hierdie diere vandaan kom. Wel, hierdie krokodille het volgens kenners waarskynlik in 1998 as klein krokodilletjies tydens reënvloede uit Crocworld wat 'n toeriste-attraksie daar naby is, ontsnap. Die vloedwater het 'n heining by Crocworld vernietig.

Wat nou? Sowel Crocworld as KwaZulu Natuurlewe probeer hulle bes om die krokodille gevang te kry. 'n Spesiale hok moes gebou word om die krokodille te help vang. Dit gaan miskien nog 'n baie groot probleem wees. As hierdie krokodille nie gevang word nie, sal hulle dalk geskiet moet word. Dit is om die waarheid te sê net die een twee meter lange krokodil wat groot genoeg is om gevaarlik te wees.

Daar is egter 'n ander moontlike oplossing wat kan werk. Die lede van die toerismeraad sê dat die mense en die krokodille in hierdie omgewing saam in vrede lewe. Wat hulle liewers sal wil sien, is dat bordjies opgesit word om mense te waarsku teen die moontlike gevaar wat hulle inhou.

Verwerk uit: Beeld, 24 Mei 2001

(**aantal woorde:**)

	LU 3.4			

Table 2.5

Aktiwiteit 3:

Om 'n funksionele skryfstuk te skryf deur 'n onderwerp te beplan en te ontwikkel deur relevante inligting uit 'n verskeidenheid gepaste bronne te gebruik

- Dit is nou weer tyd om jou eerste stelwerkstuk van die kwartaal aan te pak.

- Gaan soek 'n bietjie rond(moenie van die biblioteek vergeet nie) en kies 'n redelik onbekende dier.

- Skryf nou 200 tot 300 woorde oor die spesifieke dier en verwys na sy:

- gewoontes
- eienaardighede
- habitat
- sosiale interaksie
- voortplanting, ens.

- Dit moet in jou portefeulje geliasseer word.

	LU 4.4			

Table 2.6

Aktiwiteit 4:

Om bepaalde taalaspekte deur toepassing te bemeester.

Trappe van Vergelyking

- Gewoonlik word net –er en –ste aan 'n woord gelas

- rooi – rooier – rooiste
- klein – kleiner – kleinste

- Soms verander die spelling in die vergrotende trap

- sag – sagter – sagste
- gaaf – gawer – gaafste
- koud – kouer – koudste

- Ander woorde verander heeltemal

- goed – beter – beste
- baie – meer – meeste

- Meerlettergrepige woorde wat op –e eindig, kry meer en mees

- tevrede – meer tevrede – mees tevrede
- verlate – meer verlate – mees verlate

Intensiewe Vorme

- Hulle word altyd as een woord gespel, behalwe wawyd oop en wawyd wakker.
- Vul hierdie lys aan soos jy nuwes byleer.

- rooi – bloedrooi
- duur – peperduur
- bitter – galbitter
- glad – seepglad

- Ons gaan vervolgens lees van die bedreigde oewerkonyn.

- In Suid-Afrika, en in die res van die wêreld, is daar baie dierespesies wie se voortbestaan bedreig word.

Die oewerkonyn is eers in 1902 as 'n nuwe spesie geïdentifiseer. Sy ontdekker was ene C.H.B. Grant, 'n Britse mediese ordonnans in die Anglo-Boereoorlog. Vandag is daar na raming minder as vyfhonderd oewerkonyne oor.

Tussen die bossies hurk hy bedug in sy laaste vesting . . . die skugter oewerkonyn van die Sentrale Karoo wat nog slegs langs die rivierlope voorkom. Gelukkig vir hom is daar organisasies en meelewende boere wat verbete vir sy voortbestaan veg. Maar die hele reddingsaksie moet nou vinnig gebeur – of hy volg dalk die uitgestorwe kwagga in die vergetelheid . . .

Natuurlike vyande van die oewerkonyn is die rooijakkals, uil en rooikat. Ander gevare is jagters met honde, ontbossing en boerderypraktyke wat sy habitat vernietig.

Om alles te kroon, plant die oewerkonyn ook nie vinnig voort nie. In 'n leeftyd van drie jaar kan een wyfie hoogstens vier kleintjies grootmaak. Sy kry net een kleintjie op 'n keer, of partymaal twee. Die kleintjies is blind en haarloos en die ma's moet hulle betreklik lank voed.

Uit: Huisgenoot, 31 Januarie 2002

- Verskaf die intensiewe vorme van die volgende woorde.

1. nuwe
2. vinnig
3. natuurlik
4. rooi

- Voltooi die volgende trappe van vergelyking.

1. .... ; minder ....
2. lank ; .... ; ....

- Verskaf sinonieme vir die volgende onderstreepte woorde.

1. hy hurk bedug.
2. Die skugter konyn.
3. Meelewende boere.
4. Na raming
5. Sy vesting.

- Voltooi die volgende idiome wat met diere te doen het en gee hulle betekenis.

1. Hy het te veel _______________ gedrink.
2. Hy het die _____________________ van 'n leeu.
3. Hy maak nie hond _______________met daardie werk nie.
4. Jy het die _______________ aan die _______________ beet.
5. As die kat weg is,

Dit is interessant hoeveel keer daar van 'n kat gepraat word. Probeer vyf ander idiome waarin 'n kat 'n rol speel, neerskryf.

	LU 6.1			

Table 2.7

Aktiwiteit 5:

Om feite oor uitdagende onderwerpe akkuraat en samehangend oor te dra deur 'n verskeidenheid feitelike tekssoorte te gebruik

Opdrag:

- Jou mondelingopdrag vir hierdie kwartaal is om so 'n bedreigde spesie na te vors en dan 'n mondeling van so 3 minute daaroor te doen.

- Onthou, jy moet goeie navorsing doen en dit moet saam met jou finale mondeling in jou portefeulje geliasseer word.
- Jou onderwyser sal vir jou 'n matriks gee waarvolgens jy beoordeel gaan word.

	LU 2.2			

Table 2.8

2.2.5 Assessering

LU 2 PRAAT
Die leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne ‘n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer
Assesseringstandaarde(ASe)
Dit word bewys as die leerder:
2.2 idees, feite en menings oor uitdagende onderwerpe akkuraat en samehangend oordra deur ‘n verskeidenheid feitelike, mondelinge tekssoorte te gebruik.
LU 3 LEES EN KYK
Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer
Dit word bewys as die leerder:
3.1 ‘n wye verskeidenheid tekssoorte lees, persoonlike reaksies vergelyk en gemotiveerde aanbevelings vir ander gee;
3.4 begrip van ‘n wye verskeidenheid informatiewe tekste toon: hoofgedagtes identifiseer en opsommings maak, idees evalueer, die geldigheid van argumente beoordeel, verskillende standpunte bespreek, en tussen menings en feite onderskei;
3.5 verskillende tekssoorte bespreek en verduidelik hoe die hoofkenmerke daarvan tot die funksie van die teks bydra;
3.8 krities op tekste reageer.
LU 4 SKRYF
Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingsryke tekste vir ‘n wye verskeidenheid doeleindes te skryf
Dit word bewys as die leerder:
4.1 ‘n wye verskeidenheid verbeeldingsryke tekste skryf om die kreatiewe, kritiese en speelse gebruik van taal te verken deur die skryf van gedigte en briewe;
4.2 ‘n verskeidenheid feitelike skriftelike en multimodale tekste vir verskeie doeleindes lewer deur waar gepas, visuele beelde en ontwerpe in die volgende te gebruik: boodskappe, verslae oor aktuele sake, advertensies, plakkate, boek- en filmresensies, ooggetuieverslae, koerantberigte, cv’s, persbriewe, aansoekbriewe, dekbriewe, agenda en notule van vergaderings;
continued on next page

4.4 die skryfproses onafhanklik en met gemak gebruik om tekste te skep.
LU 6 Taalstruktuur en-Gebruik
Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer
Dit word bewys as die leerder:
6.1 met woorde werk:
• spelreëls en –strategieë, eie spellys vir moeilike woorde, gebruik van hoofletters en skryftekens, die woordeboek en tesourus gebruik, afleiding, samestelling en alledaagse voor- en agtervoegsels gebruik om woordeskat uit te brei, woordfamilies en woorde oor dieselfde onderwerp gebruik om woordeskat uit te brei, die leen van woorde deur tale en die ontstaan van nuutskeppings verstaan, sinonieme, antonieme, homonieme, homofone, paronieme verstaan en gebruik, alledaagse afkortings en anonieme gebruik.;
6.2 met sinne werk:
• voornaamwoorde, hoofwerkwoorde, medewerkwoorde en deelwoorde, adjektiewe, bywoorde, voegwoorde, determineerders, telwoorde, tussenwerpsels, voorsetsels, grammatikale verskil tussen die funksie van sinsoorte, gebruik van sinsdele soos onderwerp, gesegde, direkte en indirekte voorwerp, bywoordelike en byvoeglike bepalings, hoofsinne en bysinne, tydsvorme, woordorde, aktiewe en passiewe vorm, verandering van sinne van direkte na indirekte rede en andersom, ontkennende vorm, punktuasie.

Table 2.9

2.2.6 Memorandum

AKTIWITEIT 1

Begripstoets

1. Hy het van ‘n bakkie geval.
2. Mnr. Pieter Mostert en sy vrou.
3. Hy was 30 jaar lank ‘n natuurbewaarder.
4. Hy was deel van 92 reptiele wat daar ten toon gestel is.
5. Hy sou van ontwatering sterf.
6. Hulle het ‘n opgestopte krokodil in sy hok gesit.

7.1 Onwaar. “maar een maal nie ‘n vriendelike geaardheid nie”.

7.2 Onwaar: “vanuit Omaruru.”

7.3 Waar: “Die snaaksste ding wat hom al oorgekom het.”

8.1 die regte, egte krokodil

8.2 Die groot avonturier Indiana Jones is ‘n rolprentfiguur wat allerhande avonture beleef.

8.3 Crocodile Dundee is ‘n Australiese rolprentfiguur wat krokodille vang en met hulle omgaan asof hulle skadelose diere is.

9.1 vrygesel

9.2 vermoedelik

AKTIWITEIT 2

Opsomming

Enige 7 feite
1. ‘n Paar krokodille bly al jare lank naby Scottburgh in Natal.
2. Hulle lewe vreedsaam saaam met die mense.
3. Kanovaarders sien hulle dikwels.
4. Party inwoners voer hulle.
5. In 1998 het vloedwater ‘n heining van Crocworld vernietig.
6. Klein krokkies het toe rivier-af ontsnap.
7. Natuurbewaring het ‘n hok gebou om hulle te probeer vang.
8. As hulle nie gevang word nie, moet hulle geskiet word.
9. Slegs een tweemeterlange krok is gevaarlik.
10. Die Toerismeraad wil eerder net waarskuwingsbordjies opsit.
AKTIWITEIT 3
Stelwerk

- Verskaf die matriks vooraf.

Onthou. Prosesskryf moet plaasvind. U moet dus seker maak dat elke leerder rofweg skryf, dan moet ‘n maat redigeer. U kan ook ‘n paar vinnig redigeer en dan word die finale poging geskryf.
AKTIWITEIT 4
Taalaspekte: Die oewerkonyn
Intesiewe vorm:
1. splinternuwe
2. blitsvinnig
3. doodnatuurlik
4. bloedrooi
Trappe van vergelyking:
1. min - minder- minste / baie - minder - minste
2. langer - langste
Sinonieme:
1. versigtig
2. skaam / sku
3. belangstellende / simpatieke
4. skatting
5. tuiste
Idiome:
1. Hy het te veel tiermelk gedrink. Hy is besope.
2. Hy het die hart van ‘n leeu. Hy is baie dapper.
3. Hy maak nie hond haaraf met daardie werk nie. Hy kry dit nie gedoen nie.
4. As die kat weg is, is die muis baas. Wanneer die baas nie daar is nie, doen die werkers net wat hulle wil.
5. Jy het die kat aan die stert beet. Jy verstaan iets verkeerd.
Voorbeelde van katidiome:

- Die kat uit die sak laat. Die geheim verklap
- Hy verbeel hom hy is die kat se snorbaard. Hy het ‘n baie hoë dunk van homself.
- Om iemand te behandel asof hy iet is wat die kat aangedra het. Om hom sleg te behandel.
- Hy kyk die kat uit die boom uit. Hy kyk die saak eers goed deur.
- ‘n Kat in die sak gekoop. ‘n Slegte kopie gemaak.

AKTIWITEIT 5: Mondeling

- Help die leerders met die navorsing. Ek dink aan die wildehond, bastergemsbok, ratel, ietermagô, erdvark, berghaan, swartrenoster, bromvoël en die kraanvoël.

- Wys aan die leerders hoe die matriks lyk waarvolgens hulle beoordeel gaan word.
- Alle navorsing, flitskaarte ens. moet onder mondeling in die portefeulje geliasseer word.

2.3 'n Brief aan die pers[3]

2.3.1 AFRIKAANS HUISTAAL

2.3.2 Graad 9

2.3.3 Module 7

2.3.4 'N BRIEF AAN DIE PERS

Aktiwiteit 1:

Om 'n persbrief te kan skryf

- Nie alle diere is altyd 'n plesier nie.
- Lees bv. van die sonde wat 'n mens met 'n hond kan hê.

Sonde met die hond moet einde kry – hof

Antoinette Pienaar

'n Inwoner van 'n deeltitelkompleks in Moreletapark is met 'n hofbevel in die Pretoriase hooggeregshof gelas om ontslae te raak van haar aggressiewe hond wat heeltyd blaf en mors.

Me. Tanya Grobler se bure kla al sedert Julie 1999 dat die kompleks se tuindienste nie by haar "donkerkleurige baster wolfhondreun" kan verbykom om hul gras te sny nie.

Die "uiters aggressiewe" hond blaf glo aanhoudend sonder rede en los merke waar hy teen mure opspring.

Sy ontlasting word glo ook nie opgetel nie. Dit het luidens hofstukke 'n stank gelaat en brommers gelok wat 'n gesondheidsgevaar skep.

"As gevolg van die hond se aggressie, weier die tuindienste om Grobler en haar aangrensende bure se tuine te versorg. Sy het ook nie in terme van die kompleks se gedragsreëls aansoek gedoen om 'n hond aan te hou nie," lui die hofstukke.

Die inwoners het haar reeds in Januarie verlede jaar gevra om van die hond ontslae te raak. Sy het nie op die versoek, óf 'n prokureursbrief, gereageer nie. Ingevolge die hofbevel moet sy binne 48 uur nadat die bevel op haar beteken is vir die hond 'n ander heenkome kry, anders word die balju gemagtig om die hond aan die Dierebeskermingsvereniging te oorhandig.

Uit: Beeld, Januarie 2002

- Verbeel jou jy het 'n soortgelyke probleem met 'n buurman se troeteldier. Skryf 'n brief aan die pers waarin jy jou lot bekla.

- Die eerste sin moet dadelik na die betrokke saak verwys.
- Probeer om ander lesers uit te daag om ook aan hierdie bespreking deel te neem.
- Jou slotsin moet humor bevat, jou laaste vuishou wees of dit moet die inhoud saamvat.
- Skuilname is eintlik uit die mode.
- Die brief moet soos volg lyk:

Die RedakteurDie BurgerPosbus 234Kaapstad 8000

(laat een reël oop)

Geagte Heer

(laat een reël oop)

[3] This content is available online at <http://cnx.org/content/m24023/1.1/>.

Sonde met die diere
(Laat een reël oop)
PARAGRAAF
PARAGRAAF
PARAGRAAF
Die uwe Moeggesukkel
(laat een reël oop)
M. PretoriusBergsigstraat 13Pretoria2000datum

- Skryf 100 tot 150 woorde oor die onderwerp en plaas die finale produk in jou portefeulje.

	LU 4.2			

Table 2.10

Aktiwiteit 2:
Om bepaalde taalaspekte te bemeester en toe te pas

- Gebruik die vorige leesstuk en beantwoord die volgende vrae.
- Skryf die volgende sinne in die lydende vorm.

1. Die hond los merke waar hy teen die mure spring.
2. Sy het nooit sy ontlasting opgetel nie.
3. Dit het ’n stank gelaat.

- Verskaf die meervoudsvorm.

1. hooggeregshof
2. balju
3. uur
4. bevel

- Maak ’n sin met die homofoon van die volgende woorde.

1. moet
2. weier
3. mure

- Maak ’n sin met die homoniem van.

1. die hofstukke lui.
2. die hof las jou om iets te dien.

- Verbind die volgende sinne met die voegwoord tussen hakies.

1. Daar bestaan ’n gesondheidsgevaar. Die hond se ontlasting word nie opgetel nie. (want)
2. Sy doen niks omtrent die hond nie. Die bure het al baie gekla. (alhoewel)

	LU 6.1			

Table 2.11

Aktiwiteit 3:
Om te toets of bepaalde taalvaardighede bemeester is deur foute te identifiseer en te korrigeer
In die volgende sinne wat oor Die Groot Vyf handel, word daar telkens aangedui hoeveel foute daar is.

- Skryf neer wat die fout is.

1. Omdat leeus in oop gebiede hou word hulle maklik deur jagters en vee wagters geskiet. (**2**)
2. Eers nadat 'n prooidier plat getrek is maak die mannetjie sy verskyning om vir die maal aantesit. (**3**)
3. Van die witrenoster van Afrika lewe daar slegs nog 'n handjievol in Oos Afrika. (**1**)
4. Die kameelperd word in droeë streke met verspryde bome suid van die Sahara aangetref. (**2**)
5. Die enigste ander lit van die giraffamilie is die okapis. (**2**)
6. Die jagters wie die olifant skiet is agter sy ivoor tande aan.
....
Uit: Huisgenoot, 28 Junie 2001

	LU 6.1			

Table 2.12

Aktiwiteit 4:
Om:

- 'n skrywer se standpunte en perspektief te bepaal;
- inligting wat deur navorsing ingewin is, te verwerk;
- metodes te vind om relevante inligting te bekom.

Die kat-kisante

Soos 'n skadu volg hulle hul base, gehoorsaam hul bevele en spring selfs deur 'n ring om besoekers te vermaak. Pure kat sal hulle wel in hulle base se skote gaan lê en spin, teen die goue beelde skuur of hulle op die Persiese matte opkrul, maar die res van die tyd gedra die katte van die Boeddhistiese tempels in die Verre Ooste hulle kompleet soos honde.

Hulle loop oral agter die monnike aan, wag geduldig terwyl hulle bad, volg hulle na die etenstafel en drentel agterna wanneer hulle mediteer en bid. En as die baas sê sekere heiligdomme is verbode, luister hulle so getrou soos 'n hond.

In Birma, Laos en Thailand lei gewone huiskatte, gemeet aan Westerse standaarde, 'n hondelewe. Hul gemiddelde lewensverwagting is maar twee jaar, teenoor die vyftien of twintig jaar wat 'n Westerse kat lag-lag kan haal.

Omdat Boeddhiste alle lewende wesens respekteer, moet die monnike alle lewe beskerm. Kat se kind was slim genoeg om hom in die tempels tuis te maak. Die Boeddhiste glo immers 'n kat het Boeddha se heilige geskrifte gered toe die dier 'n muis verjaag het wat reg was om daaraan te knibbel.

By die Phe Chaung-tempel in Birma doen die tempelkatte selfs meer as om muise te vang. Die monnike het hulle geleer om deur ringe te spring en toeriste van so ver as Frankryk, Duitsland, Italië en Japan kom kyk na dié vreemde katgedrag.

Uit: Huisgenoot, 3 Mei 2001

- Doen navorsing oor een van die volgende aspekte en skryf dan 300 woorde daaroor (jy mag ook twee kombineer):

- Boeddhisme
- Bespreek die rol wat katte en/of diere in die Boeddhistiese geloof speel.
- Bespreek die rol wat katte in ander gelowe speel.
- Bespreek die rol wat diere in die uitleef van gelowe speel.

- Die finale produk moet onder "ondersoektaak" in jou portefeulje geliasseer word.

	LU 5.1						LU 5.2						LU 5.3			

Table 2.13

Aktiwiteit 5:
Om die ontkennende vorm korrek te kan gebruik

- Ons gaan nou nog 'n nuwe taalverskynsel byleer, nl. hoe om 'n sin in die ontkennende vorm te skryf.

- Julle kan dit reeds doen, maar moet net daarop let dat sekere woorde moet verander:

- **Iemand** speel sokker. Nee, **niemand** speel sokker nie.
- Hulle is **êrens.** Nee, hulle is **nêrens** nie.
- Het jy **al** geleer? Nee, ek het **nog nie** geleer nie.
- Het jy **al ooit** geswem? Nee, ek het **nog nooit** geswem nie.
- **Óf** hy **óf** sy gaan die prys wen. **Nóg** hy nóg sy gaan die prys wen

Kom ons gebruik die leesstuk oor die kat-kisante en kyk hoe goed julle vaar.

- Skryf die volgende sinne in die ontkennende vorm:

1. Hulle loop oral agter die monnike aan.
2. Boeddhiste respekteer alle lewende wesens.
3. Almal kom kyk na hierdie vreemde katgedrag.
4. Hulle luister altyd so getrou soos 'n hond.
5. Was jy al ooit in 'n Boeddhistiese tempel?

- Verskaf die meervoude van die volgende.

1. Skadu
2. Monnik
3. Geskrif

- Wat noem jy 'n persoon wat in die volgende lande woon?

1. Frankryk
2. Duitsland
3. Italië
4. Japan

- Watter tale praat hulle?

	LU 6.2				

Table 2.14

1. Frankryk
2. Duitsland
3. Italië
4. Japan

Aktiwiteit 6:

Om 'n bepaalde tekssoort vir inligting deur te lees, die geldigheid van argumente te beoordeel en dan gevolgtrekkings te maak

SUURPOOTJIE SE HABITAT BEDREIG

Martina Smit

Hulle skuifel op die punte van hul tone – dis dié dat die ou mense hulle seerpootjies gedoop het. Wat later suurpootjies geword het, oor hulle so skaam is en in die vaal bossies van die Suurveld voorkom.

Maar minder as 3% van hierdie dwergskilpaaie se habitat in die laagland van die Kaapse plantkoninkryk bestaan nog. Die suurpootjies is een van ses vlagskipspesies wat toon hoe gesond die ekologie van die wêreld se kleinste plantkoninkryk is, sê dr. Ernst Baard van wetenskaplike dienste van Wes-Kaapse Natuurbewaring.

Luidens 'n verslag wat in Julie deur die Green Trust en die Endangered Wildlife-trust bekend gestel is, is biodiversiteit in die Wes-Kaap en Suid-Afrika op 'n afdraande pad.

Suurpootjies is die enigste Suid-Afrikaanse skilpaaie wat volgens die internasionale Rooidataboek bedreig word. Die grootste rede vir die afname in hul habitat is boere wat die renosterveld omploeg vir die plant van koring en wingerde. Tog het groter bewustheid daartoe gelei dat die suurpootjies se getalle oor die afgelope twee dekades gestabiliseer het.

Nog 'n bedreiging is uitheemse plantegroei soos port jacksons, hakea en rooikrans, wat die suurpootjies se habitat stadig laat agteruitgaan.

Suurpootjies kom nog in 48 geïsoleeerde habitatstreke in die gebied tussen Piketberg en die Helderbergkom, en Worcester en Tulbagh voor, asook in die Ceresvallei. Hierdie streke is meestal in private besit van veral boere. Die skilpaaie met hul kenmerkende stervormige patrone word selde groter as 10 cm

Hulle kan tot 30 jaar oud word, en lê gewoonlik twee tot vier eiers elke lente nadat hulle seksuele rypheid op agt jaar bereik het. Aangesien hul ondoeltreffende verteringstelsel saad net so weer uitwerp, is hulle belangrike saadverspreiders.

Die lot van die suurpootjies is nou in die hande van die Kaapse Aksie vir Mense en die Omgewing(Cape). Die strategie en aksieplan om die Kaapse plantkoninkryk te bewaar, is in 2000 aanvaar en sal oor die volgende twintig jaar toegepas word. Volgens Baard doen Cape tans aansoek by die Wêreldbank om finansiering van R812 miljoen.

Onder die projekte wat reeds begin is, is die Cape-Laaglandeprojek, wat biodiversiteit in die laaglande identifiseer en bewaar, en die Agulhas-biodiversiteitsinisiatief in die Overberg. Maatreëls soos belastingvrystelling word geformuleer om boere aan te spoor om natuurlike grond te bewaar.

Verder is 'n eenheid vir bewaringsbeplanning van Kaapse Natuurbewaring gestig, wat inligting oor sensitiewe gebiede en bedreigde spesies aan ontwikkelaars, grondeienaars en beplanners verskaf. Dié Stellenbosse eenheid het verlede week sowat R330 000 van die internasionale bewaringsorganisasie Critical Ecosystem Partnership Fund ontvang vir die volgende twee jaar, sê Baard.

"Ons is nie teen ontwikkeling nie, maar dit moet op die regte plekke en vir die regte mens beplan en gedoen word.

Uit: BuiteBurger, 24 September 2002

1. Wat is hierdie skilpaaie vroeër genoem en hoekom is hulle so genoem? (3)
2. Wat word hulle vandag genoem en hoekom word hulle so genoem? (3)

3. Wat, dink jy, is die internasionale Rooidataboek? (3)
4. Wat het hierdie Rooidataboek van ons suurpootjie gesê? (3)
5. Wat is die grootste bedreiging vir die suurpootjie se habitat? (3)
6. Noem nog 'n verdere bedreiging. (3)
7. Hoekom word hulle as belangrike saadverspreiders gesien? (3)
8. Verduidelik hoe jy 'n suurpootjie sal kan uitken. (3)

- Is die volgende stellings waar of onwaar? Verskaf 'n rede vir jou antwoord; dit mag ook 'n aanhaling wees.

8.1 Die suurpootjie se habitat in die laagland is nog onaangetas. (2)
8.2 Op tweejarige ouderdom begin die wyfie eiers lê. (2)

- Soek 'n sinoniem in die teks vir:

9.1 volgens .... (1)
9.2 indringer plantegroei .... (1)

	LU 3.1						LU 3.4			

Table 2.15

2.3.5 Assessering

LU 3 LEES EN KYK
Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer
Dit word bewys as die leerder:
3.1 'n wye verskeidenheid tekssoorte lees, persoonlike reaksies vergelyk en gemotiveerde aanbevelings vir ander gee;
3.4 begrip van 'n wye verskeidenheid informatiewe tekste toon: hoofgedagtes identifiseer en opsommings maak, idees evalueer, die geldigheid van argumente beoordeel, verskillende standpunte bespreek, en tussen menings en feite onderskei;
3.5 verskillende tekssoorte bespreek en verduidelik hoe die hoofkenmerke daarvan tot die funksie van die teks bydra;
3.8 krities op tekste reageer.
continued on next page

LU 4 SKRYF
Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingsryke tekste vir 'n wye verskeidenheid doeleindes te skryf
Dit word bewys as die leerder:
4.1 'n wye verskeidenheid verbeeldingsryke tekste skryf om die kreatiewe, kritiese en speelse gebruik van taal te verken deur die skryf van gedigte en briewe;
4.2 'n verskeidenheid feitelike skriftelike en multimodale tekste vir verskeie doeleindes lewer deur waar gepas, visuele beelde en ontwerpe in die volgende te gebruik: boodskappe, verslae oor aktuele sake, advertensies, plakkate, boek- en filmresensies, ooggetuieverslae, koerantberigte, cv's, persbriewe, aansoekbriewe, dekbriewe, agenda en notule van vergaderings;
4.4 die skryfproses onafhanklik en met gemak gebruik om tekste te skep.
LU 5 DINK EN REDENEER
Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik
Dit word bewys as die leerder:
5.1 taal vir dink en redeneer gebruik:
• denk- en redenasievaardighede, identifisering van skrywer se standpunt en perspektief, oorsaak ontleed, redenasies wat logika duidelik maak en/of reaksies en teenkanting antisipeer, argumente en alternatiewe, feite om argumente te staaf, eie ervaring om standpunt te verduidelik, vrae, afleiding en analise vir kreatiewe en probleemoplossende denke;
Dit word bewys as die leerder:
5.1 taal vir dink en redeneer gebruik:
• denk- en redenasievaardighede, identifisering van skrywer se standpunt en perspektief, oorsaak ontleed, redenasies wat logika duidelik maak en/of reaksies en teenkanting antisipeer, argumente en alternatiewe, feite om argumente te staaf, eie ervaring om standpunt te verduidelik, vrae, afleiding en analise vir kreatiewe en probleemoplossende denke;
5.2 taal gebruik om te ondersoek:
• vrae oor nasionale vraagstukke bv MIV/VIGS, herken dubbelsinnigheid, verkeerde gebruik van bewyse, moontlikhede bevraagteken en oorweeg, uitbreiding van bronne en metodes om inligting te vind, toenemend ingewikkelde projekte;

continued on next page

5.3 inligting verwerk.
LU 6 Taalstruktuur en-Gebruik
Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer
Dit word bewys as die leerder:
6.1 met woorde werk:
• spelreëls en –strategieë, eie spellys vir moeilike woorde, gebruik van hoofletters en skryftekens, die woordeboek en tesourus gebruik, afleiding, samestelling en alledaagse voor- en agtervoegsels gebruik om woordeskat uit te brei, woordfamilies en woorde oor dieselfde onderwerp gebruik om woordeskat uit te brei, die leen van woorde deur tale en die ontstaan van nuutskeppings verstaan, sinonieme, antonieme, homonieme, homofone, paronieme verstaan en gebruik, alledaagse afkortings en anonieme gebruik.;
6.2 met sinne werk:
• voornaamwoorde, hoofwerkwoorde, medewerkwoorde en deelwoorde, adjektiewe, bywoorde, voegwoorde, determineerders, telwoorde, tussenwerpsels, voorsetsels, grammatikale verskil tussen die funksie van sinsoorte, gebruik van sinsdele soos onderwerp, gesegde, direkte en indirekte voorwerp, bywoordelike en byvoeglike bepalings, hoofsinne en bysinne, tydsvorme, woordorde, aktiewe en passiewe vorm, verandering van sinne van direkte na indirekte rede en andersom, ontkennende vorm, punktuasie.

Table 2.16

2.3.6 Memorandum

AKTIWITEIT 2

Lydende vorm:

1. Merke word deur die hond gelos waar hy teen die mure spring.
2. Sy ontlasting is nooit deur haar opgetel nie.
3. ‘n Stank is daar gelaat.

Meervoud:

1. howe
2. balju’s
3. ure
4. bevele

Homfone:

1. My moed begewe my.
2. Maak die deur wyer oop.
3. Die miere val die suiker aan.

Homonieme:

1. Die klok lui.
2. Maak die las heel.

Voegwoorde:

- Daar bestaan ‘n gesondheidsgevaar, want die hond se ontlasting word nie opgetel nie.

- Sy doen niks omtrent die hond nie, alhoewel die bure al baie gekla het.
- Alhoewel die bure al baie gekla het, doen sy niks omtrent die hond nie.

AKTIWITEIT 3

Die groot vyf

1. hou, word (komma tussen gesegdes)veewagters (samestellings een woord)
2. platgetrekis, maak (komma tussen twee gesegdes)aan te sit
3. Oos-Afrika (Verbindings met 'n windrigting)
4. droëverspreide
5. lid (lit is by 'n boom)okapi's (sien reël in mod. 1)
6. watskiet, isivoortande

AKTIWITEIT 4

Die kat-kisante

Navorsingsopdrag

- In die eerste module was daar reeds 'n navorsingstaak. Daar is heel moontlik van 400 woorde gepraat, maar intussen is dit verander na 300 as dit 'n lang stuk is en 150 as dit 'n kort stuk is.
- U hoef nie al die navorsingstake te doen nie, maar dit kan u leerders net bevoordeel, want dan kan hulle die beste poging kies om in hul finale portefeulje te plaas.
- Miskien besluit u om hierdie taak 150 woorde te maak!

AKTIWITEIT 5

1. Nee, hulle loop nêrens agter die monnike aan nie.
2. Nee, geen lewende wesens word deur Boeddhiste respekteer nie.
3. Nee, niemand kom kyk na hierdie vreemde katgedrag nie.
4. Nee, hulle luister nooit so getrou soos 'n hond nie.
5. Nee, ek was nog nooit in 'n Boeddhistiese tempel nie.

Meervoude:

1. skadu's
2. monnike
3. geskrifte

Inwoners:

1. Fransman
2. Duitser
3. Italianer
4. Japannees

Tale:

1. Frans
2. Duits
3. Italiaans
4. Japannees

AKTIWITEIT 6

Suurpootjie se habitat bedreig

1. seerpootjies, omdat hulle op die punte van hulle tone skuifel
2. suurpootjies, omdat hulle so skaam is en in die suurveld woon.
3. Al die bedreigde spesies word daarin aangeteken.
4. Hulle is die enigste Suid-Afrikaanse skilpad wat bedreig word.
5. boere wat die veld omploeg vir boerdery
6. uitheemse plantegroei, soos port jacksons
7. As gevolg van 'n swak spysverteringstelsel werp hulle die sade net so weer uit.

8.1 Onwaar: "maar minder as 3% van die dwergskilpaaie se habitat... bestaan nog".

8.2 Onwaar: "seksuele rypheid op agt jaar bereik het".

9.1 luidens
9.2 uitheemse plantegroei

Chapter 3

Kwartaal 3

3.1 Om aandagtig vir bepaalde inligting en hoofgedagtes te luister[1]

3.1.1 AFRIKAANS HUISTAAL

3.1.2 Graad 9

3.1.3 Module 8

3.1.4 Om aandagtig vir spesifieke inligting en hoofgedagtes te luister

AKTIWITEIT 1:

- Om aandagtig vir spesifieke inligting en hoofgedagtes te luister
- Om na te dink oor eie luistervaardigheid en sterk en/of swak punte te identifiseer

	LU 1.2						LU 5.5			

Table 3.1

- Ons spring hierdie kwartaal weg met 'n luisterbegrip. Jou onderwyser gaan 'n artikel aan jou voorlees (2 keer), jy moet aandagtig luister en jy mag geen aantekeninge maak nie.

1. Noem twee snaakse goed wat die persoon al in die see gesien het.
(2 x $\frac{1}{2}$)
2. Wat is Mark Snyman van beroep?
(1)
3. Wat het hy en sy vriende op die water gedoen?
(1)
4. Wat het hulle aanvanklik gedink sien hulle?
(1)
5. Wat het hulle laat besef dat dit 'n hond is?
(1)
6. Wat was die hond se aanvanklike reaksie?

[1] This content is available online at <http://cnx.org/content/m24022/1.1/>.

(1)
7. Hoe het hulle hom tog nader gelok?
(1)
8. Noem EEN moontlike verklaring hoe die hond in die see beland het.
(1)
9. Watter tipe hond is dit?
(1)
10. Hoe gaan Mark keer dat Lucky nie weer amper verdrink nie?
(1)

	LU 1.2			

Table 3.2

AKTIWITEIT 2:

- Om die vaardigheid om visuele beelde en ontwerpe in bv. resensies te gebruik en te bemeester
- Om die gepastheid van die taal van verskillende ouderdomsgroepe te oorweeg

	LU 1.6						LU 4.2			

Table 3.3

- Ons gaan vervolgens na twee tipes resensies kyk. In die eerste een word 'n boek geresenseer en dit is in 'n redelik formele styl geskryf.

- Die tweede resensie resenseer 'n video en dis in 'n lekker loslitstyl geskryf.KALWERLIEFDE MET 'N VERSKIL

LIEFDE LAAT JOU RICE KRISPIES ANDERS PROE, deur Tania Brink, Lapa, Pretoria 2002. (Sagteband, ISBN 7993 3032 9, R39.95.)

SIMONE DE BEAUVOIR het gesê: "The word 'love' has by no means the same sense for both sexes, and this is one of the serious misunderstandings that divide them."

Dit is seker om dié rede dat ons altyd nuwe liefdesverhale sal kry, want misverstande – veral dié wat om die liefde draai – skep 'n mynveld van potensiële skryftemas. Tog is liefdesverhale wat nie 'n uiteensetting gee van gelyke karakters, deurtrapte liggings of holruggeryde temas nie, taamlik skaars. En as 'n mens aan tieners en die liefde dink, spook soetsappige boeke soos die reeks *Sweet Valley high, Soekie word sestien* en *Somernagdroom* by my.

Maar dan is daar *Rice Krispies*: "Shakespeare was miskien hierdie hengse romantiese skrywer, maar hy was 'n seksis, nes die meeste mans. Hy't seker heeldag op sy agterent gesit en skryf terwyl 'n vrou vir hom kos maak, sy klere was en sy vuil sokkies agter hom opgetel het."

Liefde laat jou Rice Krispies anders proe deur die jong Bloemfonteinse skrywer Tania Brink is 'n skoolliefdesverhaal met 'n verskil. Marzanne Odendal is 'n uitgesproke tiener: Sy dink Shakespeare is pateties; die skoolheld, Armand, is verwaand; om verlief te raak is malligheid; en die enigste werk waaroor 'n mens kan opgewonde raak, is die joernalistiek.

Haar vriendin, Nadia, glo die teenoorgestelde en wag in spanning dat die spreek- woordelike ridder haar na die Mei-dans sal vra. Die dansatmosfeer frustreer Marzanne, veral toe anonieme liefdesgedigte per e-pos vir haar gestuur word. Sy vermoed dis die stillerige Wikus, maar dan blyk dit 'n geweldige misverstand te wees.

Hierdie is 'n boek wat jou reeds van die pragtige omslag en verbeeldingryke titel. (grammatikale fout, ten spyt) boei. Dit is 'n alternatiewe tienersliefdesverhaal in dieselfde tradisie as Human & Rousseau se Eerste Liefde-reeks. Dit is intelligent geskryf, die karakters lyk aanvanklik stereotiep, maar hou aan om die leser te verras met diepte, humor en die natuurlike tiener-wroegings. Dit is 'n lekkerleesboek, toeganklik vir meisies én seuns, en perfek vir die lang somerdae wat wag.

Uit: *By*, 16 November. 2002

ONKYKBAAR

Die swakste fliek wat ek nog gesien het, was 'n griller getitel *The Babysitter.* **(Ek en 'n vriend het die video uitgeneem omdat die meisie op die omslag nie vreeslik baie klere aangehad het nie.)**

Dit was 'n onkykbare fliek met 'n swak storielyn. Let egter op die verlede tyd. Iemand het besluit die rapper Snoop Dogg en 'n paar van sy vriende behoort 'n fliek te maak. Die resultaat is *Tha East Sidaz* wat pas op video uitgereik is. *The Babysitter* het kompetisie.

Snoop Dogg speel die hoofkarakter met die absurde naam Killa Pop. Killa Pop is 'n dwelmhandelaar en bendeleier wat nog net een dwelmtransaksie wil beklink voordat hy 'n goeie, skoon lewe wil lei. Dan beland hy in die tronk, omdat een van sy getroue mede-misdadigers hom verraai het. Natuurlik ontsnap hy uit die tronk om wraak te neem.

Dit is regtig moeilik om enigiets goeds oor *Tha East Sidaz* te sê. Die storie is verveliger as heruitsendings van Felicia; die meeste woorde in die dialoog begin met die letter f en die oordadige geweld in die fliek is so voorspelbaar dat dit later lagwekkend word.

Die fliek lyk of dit met 'n videokamera geskiet is, en die kamerawerk gaan jou seesiek maak as jy voor die tyd iets

geëet het. Neem dit net uit as uit-die-mode rappers met snaakse vlegseltjies jou amuseer of as jy nog nie leer vloek het nie en 'n gids soek.

jaco jacobs

- Jou onderwyser gaan vir julle 'n Afrikaanse fliek wys en jou opdrag is dan om die resensent te wees en jou eie resensie te skryf.

- Jou resensie moet ongeveer 150 - 200 woorde lank wees.
- Onthou, dis vir jou skoolkoerant, dus moet jy die regte styl/register kies.
- Jy gaan op die matriks vir langer skryfstukke beoordeel word.
- Beskou dit as deel van jou portefeulje. AKTIWITEIT 3:

- Om sinonieme, antonieme, homonieme, homofone en meervoude te verstaan en te kan gebruik
- Om Adjektiewe, ook die verboë vorme en intensiewe vorme daarvan, te verstaan en te kan gebruik

	LU 6.1						LU 6.2			

Table 3.4

- Ons werk nog steeds met die resensie, *Kalwerliefde met 'n verskil.*

1. Maak ’n kort sinnetjie met die homoniem van elk van die vetgedrukte woorde:
1.1 Die boek **boei** jou.
1.2 Dit **lyk** stereotiep.
2. Verskaf ’n sinoniem vir elk van die vetgedrukte woorde.
2.1 Daar is baie **geykte** karakters.
2.2 Dit **blyk** ’n misverstand te wees.
3. Daar is ’n paar woorde in die teks wat beteken dat iets al vervelig en algemeen geraak het. Kyk of jy VIER kan kry.
3.1
3.2
3.3
3.4
4. Verskaf die meervoudsvorm van die vetgedrukte woord:
4.1 die **omslag** van die boek

	LU 6.1			

Table 3.5

5. Wat is die intensiewe vorm van:
5.1 verlief?
5.2 nuwe?
6. Verskaf die korrekte vorm van die woorde tussen hakies.
6.1. ’n (wat jou maklik uitspreek oor iets) persoon.
6.2 ’n (wat met romanse te doen het) verhaal.
6.3 dis nie ’n (tradisie) storie nie.
7. WIE WEET?
7.1 Wat is die grammatikale fout in die titel?
7.2 Wat noem jy ’n vrou wat haar vir vroueregte beywer?
AKTIWITEIT 4:

- Om die korrekte woordorde in sinne te kan gebruik en te verstaan hoe woordorde betekenis kan beïnvloed
- Om die lydende en bedrywende vorm te kan gebruik
- Om die ontkennende vorm korrek en op verskillende maniere te kan gebruik

	LU 6.2			

Table 3.6

- Ons oefen bg. leeruitkomstes in n.a.v. die twee voorafgaande resensies.

1. Skryf die volgende sinne in die lydende vorm.
1.1 Misverstande skep ’n mynveld van potensiële skryftemas.
1.2 Die spreekwoordelike ridder sal haar na die Mei-dans vra.

1.3 Ek en 'n vriend het die video uitgeneem.
1.4 Hulle het die fliek met 'n videokamera geskiet.
2. Verbind die twee sinne met die voegwoord tussen hakies. (Let op die korrekte punktuasie).
2.1 Die fliek is so voorspelbaar. Dit word later lagwekkend. (dat)
2.2 Hy het in die tronk beland. Een van sy vriende het hom verraai. (aangesien)
2.3 Een van sy vriende het hom verraai. Hy het in die tronk beland. (gevolglik)
2.4 'n Mens is versigtig vir liefdesverhale. Hulle is meestal erg soetsappig. (omdat)
3. Skryf die volgende sinne in die ontkennende vorm.
3.1 Ons sal altyd nuwe liefdesverhale kry.
Nee,
3.2 Het jy al ooit hierdie jeugboek gelees?
Nee,
3.3 Kan jy iets goeds oor die fliek sê?
Nee,
3.4 Het Snoop Dogg êrens sukses behaal?
Nee,
3.5 Killa Pop was nog altyd 'n dwelmhandelaar.
Nee,

3.1.5 Assessering

LU 4 SKRYF
Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingsryke tekste vir 'n wye verskeidenheid doeleindes te skryf
Dit word bewys as die leerder:
4.1 'n wye verskeidenheid verbeeldingsryke tekste skryf om die kreatiewe, kritiese en speelse gebruik van taal te verken deur die skryf van gedigte en briewe;
4.2 'n verskeidenheid feitelike skriftelike en multimodale tekste vir verskeie doeleindes lewer deur waar gepas, visuele beelde en ontwerpe in die volgende te gebruik: boodskappe, verslae oor aktuele sake, advertensies, plakkate, boek- en filmresensies, ooggetuieverslae, koerantberigte, cv's, persbriewe, aansoekbriewe, dekbriewe, agenda en notule van vergaderings;
4.4 die skryfproses onafhanklik en met gemak gebruik om tekste te skep.
LU 5 DINK EN REDENEER
Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik
Dit word bewys as die leerder:
5.1 taal vir dink en redeneer gebruik:
• denk- en redenasievaardighede, identifisering van skrywer se standpunt en perspektief, oorsaak ontleed, redenasies wat logika duidelik maak en/of reaksies en teenkanting antisipeer, argumente en alternatiewe, feite om argumente te staaf, eie ervaring om standpunt te verduidelik, vrae, afleiding en analise vir kreatiewe en probleemoplossende denke;
Dit word bewys as die leerder:
5.1 taal vir dink en redeneer gebruik:
• denk- en redenasievaardighede, identifisering van skrywer se standpunt en perspektief, oorsaak ontleed, redenasies wat logika duidelik maak en/of reaksies en teenkanting antisipeer, argumente en alternatiewe, feite om argumente te staaf, eie ervaring om standpunt te verduidelik, vrae, afleiding en analise vir kreatiewe en probleemoplossende denke;
continued on next page

5.2 taal gebruik om te ondersoek:
• vrae oor nasionale vraagstukke bv MIV/VIGS, herken dubbelsinnigheid, verkeerde gebruik van bewyse, moontlikhede bevraagteken en oorweeg, uitbreiding van bronne en metodes om inligting te vind, toenemend ingewikkelde projekte;
5.5 taal gebruik om te besin
LU 6 Taalstruktuur en-Gebruik
Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer
Dit word bewys as die leerder:
6.1 met woorde werk:
• spelreëls en –strategieë, eie spellys vir moeilike woorde, gebruik van hoofletters en skryftekens, die woordeboek en tesourus gebruik, afleiding, samestelling en alledaagse voor- en agtervoegsels gebruik om woordeskat uit te brei, woordfamilies en woorde oor dieselfde onderwerp gebruik om woordeskat uit te brei, die leen van woorde deur tale en die ontstaan van nuutskeppings verstaan, sinonieme, antonieme, homonieme, homofone, paronieme verstaan en gebruik, alledaagse afkortings en anonieme gebruik.;
6.2 met sinne werk:
• voornaamwoorde, hoofwerkwoorde, medewerkwoorde en deelwoorde, adjektiewe, bywoorde, voegwoorde, determineerders, telwoorde, tussenwerpsels, voorsetsels, grammatikale verskil tussen die funksie van sinsoorte, gebruik van sinsdele soos onderwerp, gesegde, direkte en indirekte voorwerp, bywoordelike en byvoeglike bepalings, hoofsinne en bysinne, tydsvorme, woordorde, aktiewe en passiewe vorm, verandering van sinne van direkte na indirekte rede en andersom, ontkennende vorm, punktuasie.
Leeruitkomstes(LUs)
LU 1 LUISTER
Die leerder is in staat om vir inligting en genot te luister en gepas en krities binne 'n wye verskeidenheid situasies te reageer.
Assesseringstandaarde(ASe)
continued on next page

Dit word bewys as die leerder:
1.2 aandagtig luister vir spesifieke inligting en hoofgedagtes en gepas reageer:
1.2.1 maak gevolgtrekkings;
1.2.2 besin oor inligting en menings, stel indringende vrae en bevraagteken waar nodig;
1.6 verskillende taalvariëteite herken en aanvaar, soos verskillende aksente en dialekte, en oorweeg die gepastheid van die taal van verskillende ouderdomsgroepe (bv. sleng).

Table 3.7

3.1.6 Memorandum

Is dit 'n haai of 'n skilpad in die diepsee? Nee, dis 'n hond!

Gerhard de BruinRAMSGATE

As visser het hy al baie snaakse goed in die see gesien. Daar was reuse-haaie, seeskilpaaie, skeepshouers, drywende skoene en dies meer – maar 'n opregte boerboel wat in die middel van die oseaan rondswem, aikôna.

Maar dit is presies die storie van die grote wat nié weggekom het nie wat mnr. Mark Snyman (33), 'n kommersiële visser van Ramsgate, eendag aan almal sal kan vertel.

Hy en twee vriende, mnre. Lance Dunn en William Lottering, het verlede Sondag in sy skiboot sowat 3 km van die kus by Ramsgate gehengel toe hulle 'n vreemde ding 'n ent van die boot af sien.

"Aanvanklik het ons gedink dit is 'n seeskilpad. Ek het nog vir hulle gesê as dit een is, is dit die moeder van alle seeskilpaaie. Maar toe skielik, met 'n boog uit die water, kom 'n swaaiende stert te voorskyn en ons het besef dit is 'n hond wat daar swem."

Hy het dadelik die enjin aangesluit en nader gegaan.

"Ek kon my oë nie glo nie toe ons by hom kom en sien, maar my magtie, dit is mos 'n boerboel."

Die arme hond was baie bang en het probeer wegswem.

"Ons het die enjin afgesluit en vir hom gefluit. Hy het net daar omgedraai en pylreguit na die boot geswem. Toe ons hom in die boot het, was hy so moeg dat hy nie kon staan nie. Hy het op die dek inmekaar gesak. Ons het dadelik vir hom water gegee. Hy was vreeslik dors.

"Later toe ons aan wal gaan, het hy ook drie bakke kos verslind."

Hulle het die hond summier Lucky gedoop.

"Waar hy vandaan kom, weet nugter. Dalk het hy op die strand gespeel, in die water beland en is deur 'n stroom meegesleur.

"Of dalk het hy van 'n boot geval. Niemand weet nie.

"Ek is net bly dat ons hom kon red voordat hy verdrink het of deur 'n haai verskeur is."

Hy en sy vriende is gek na die hond van sowat tien maande oud en wil hom graag hou.

Vir die wis en die onwis is hy egter by die Dierebeskermingsvereniging, ingeval iemand hom opeis.

"Maar voordat iemand hom sal kan opeis, sal die baas baie mooi moet verduidelik wat hy so diep die see in gedoen het sonder dat iemand hulp gaan soek het.

"As niemand hom binne die volgende week opeis nie, is hy ons s'n. Met sý geluk is hy net die gelukbringer wat ek vir my visbedryf nodig het.

"En glo vir my, aan my sy sal hy nie naby die water kom sonder dat hy minstens twee reddingsbaadjies aan het nie."

Uit: *Rapport*, 23 Feb. 2003

AKTIWITEIT 1

1. haaieseeskilpaaieskeepshouersskoene
2. kommersiële visser
3. gehengel

4. groot seeskilpad
5. die swaaiende stert
6. bang / hy het weggeswem
7. enjin afgesit / gefluit
8. gespeel en in water beland / van 'n boot geval
9. boerboel

1. Hy gaan twee reddingsbaadjies aantrek.

AKTIWITEIT 2

Probeer tog gerus om 'n Afrikaanse fliek vir hulle te wys. Wat van Paljas, Klara Viljee, Fiela se kind, ens. ?

- Onthou, as u al moeg nagesien is, kan die leerders uitruil en dit self doen.

AKTIWITEIT 3

1.1 die boei om jou arm
1.2 lyk in lykshuis
2.1 afgesaagde (sien vraag 3)
2.2 skyn
3.1 geykte
3.2 deurtrapte
3.3 holruggeryde
3.4 stereotiepe
4.1 omslae
5.1 dolverlief / smoorverlief
5.2 splinternuwe
6.1 uitgesproke
6.2 romantiese

- tradisionele

- smaak i.p.v. proe
- feminis

AKTIWITEIT 4

1.1 'n Mynveld van potensiële skryftemas word deur misverstande geskep.
1.2 Sy sal deur die spreekwoordelike ridder na die Mei-dans gevra word.
1.3 Die video is deur my en 'n vriend uitgeneem.
1.4 Die fliek is (deur hulle) met 'n video-kamera geskiet.
2.1 Die fliek is so voorspelbaar; dus word dit later lagwekkend.
2.2 Hy beland in die tronk, aangesien een van sy vriende hom verraai het.
2.3 Een van sy vriende het hom verraai; gevolglik beland hy in die tronk.
2.4 'n Mens is versigtig vir liefdesverhale omdat hulle meestal erg soetsappig is.
3.1 Nee, ons sal nooit nuwe liefdesverhale kry nie.
3.2 Nee, ek het nog nooit hierdie jeugboek gelees nie.
3.3 Nee, ek kan niks goeds oor die fliek sê nie.
3.4 Nee, Snoop Dogg het nêrens sukses behaal nie.
3.5 Nee, Killa Pop was nog nooit 'n dwelmhandelaar nie.

3.2 Direkte en indirekte rede[2]

3.2.1 AFRIKAANS HUISTAAL

3.2.2 Graad 9

3.2.3 Module 9

3.2.4 DIREKTE EN INDIREKTE REDE

AKTIWITEIT 1:

Om sinne doeltreffend van die direkte na die indirekte rede en andersom te kan verander. Jy moet ook punktuasie, bywoorde en voornaamwoorde reg kan gebruik

	LU 6.2			

Table 3.8

- Hier volg 'n uiteensetting van hoe hierdie aktiwiteit werk:

A: Stellings

- Direkte Rede: Hy het geantwoord: "Ek hou niks van hierdie fliek nie."
- Indirekte Rede: Hy het geantwoord dat hy niks van daardie fliek hou nie.

B: Vrae

- Direkte Rede: Sy het gevra: "Hou julle van rillers of komedies?"
- Indirekte Rede: Sy het gevra of hulle van rillers of komedies hou.

C: Bevele

- Direkte Rede: Haar ma beveel: "Gaan haal dadelik jou vuil klere!"
- Indirekte Rede: Haar ma beveel haar om dadelik haar vuil klere te gaan haal.

- In die indirekte rede verander die **voornaamwoorde**.

Ek, jy	WORD	Hy of sy
Ons, julle	WORD	hulle
Myne, joune	WORD	Syne, hare
Ons s'n, julle s'n	WORD	Hulle s'n

Table 3.9

-
- In die indirekte rede verander die **tydwoorde**.

[2]This content is available online at <http://cnx.org/content/m24032/1.1/>.

vandag	WORD	Daardie dag
vanjaar		Daardie jaar
Volgende jaar		Die jaar daarna
Volgende week		Die week daarna
Môre		Die volgende dag
gister		Die vorige dag
Verlede jaar		Die vorige jaar
oormôre		Twee dae later
eergister		Twee weke gelede
nou		toe

Table 3.10

- In die indirekte rede verander die **plekwoorde**.

Hier, hierheen, hiernatoe	WORD	• Daar, daarheen, daarnatoe

Table 3.11

BELANGRIK:
As iets op **dieselfde plek** en in **dieselfde tyd** oorvertel word, hoef hierdie woorde *nie te verander nie*.

- Nou moet ons kyk of jy hierdie reëls kan toepas.

1. Herskryf die volgende sinne in die **indirekte rede**.
..
1.1

Figure 3.1

Mev. Pretorius sê: "Ek en Jan is nog net so gelukkig as die dag toe ons getroud is. Pateties, nie waar nie?"
Aangepas uit: *JIP, Die Burger*, 5 Mei 2003
1.2

Figure 3.2

Die seuntjie vra: "Sal Tannie asseblief volgende keer blomkool leen? Ek haat blomkool!"

1.3

Figure 3.3

Die seuntjie sê: "Ma behandel my soos 'n huisplant – ek kry hopeloos te veel water!"

Aangepas uit: *Huisgenoot*, 28 Junie 2001

2. Nou draai ons die proses om en kyk of jy die **direkte rede** kan gee. Wat is die onderskrif by elke grappie?

2.1

Figure 3.4

Aangepas Uit: *Huisgenoot*, 3 Mei 2001

(Mnr. Pretorius kondig aan dat hulle 'n spesiale verrassing vir die gaste het, en wel dat sy vrou nie daardie aand gaan sing of klavier speel nie!)

2.2

Figure 3.5

Aangepas Uit: *Huisgenoot*, 3 Mei 2001

(Die vrou vertel aan haar man dat sy sy sterreteken gelees het en dink dat hy liewer daardie dag in die bed moet bly!)

2.3

Figure 3.6

Aangepas Uit: *Huisgenoot*, 28 Junie 2001

(Die seuntjie sê aan die gaste dat hulle nie dan al moet gaan nie, want sy pa het die horlosie 'n uur vorentoe gedraai.)

2.4

Figure 3.7

Aangepas Uit: Huisgenoot, 28 Junie 2001

(Die seuntjie wil by sy ma weet wat hy en sy alles gaan aanvang nadat die skool gesluit het.)

	LU 6.2			

Table 3.12

3.2.5 Assessering

LU 6 Taalstruktuur en-Gebruik
Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer
continued on next page

Dit word bewys as die leerder:
6.1 met woorde werk:
• spelreëls en –strategieë, eie spellys vir moeilike woorde, gebruik van hoofletters en skryftekens, die woordeboek en tesourus gebruik, afleiding, samestelling en alledaagse voor- en agtervoegsels gebruik om woordeskat uit te brei, woordfamilies en woorde oor dieselfde onderwerp gebruik om woordeskat uit te brei, die leen van woorde deur tale en die ontstaan van nuutskeppings verstaan, sinonieme, antonieme, homonieme, homofone, paronieme verstaan en gebruik, alledaagse afkortings en anonieme gebruik.;
6.2 met sinne werk:
• voornaamwoorde, hoofwerkwoorde, medewerkwoorde en deelwoorde, adjektiewe, bywoorde, voegwoorde, determineerders, telwoorde, tussenwerpsels, voorsetsels, grammatikale verskil tussen die funksie van sinsoorte, gebruik van sinsdele soos onderwerp, gesegde, direkte en indirekte voorwerp, bywoordelike en byvoeglike bepalings, hoofsinne en bysinne, tydsvorme, woordorde, aktiewe en passiewe vorm, verandering van sinne van direkte na indirekte rede en andersom, ontkennende vorm, punktuasie.

Table 3.13

3.2.6 Memorandum

AKTIWITEIT 1

1.1 Mev. Pretorius sê dat sy en Jan nog net so gelukkig is as die dag toe hulle getroud is. Sy sê-vra dat dit maar bra pateties is.

1.2 Die seuntjie vra of die tannie asb. die volgende keer blomkool sal leen, want hy haat dit (blomkool).

1.3 Die seuntjie sê vir sy ma dat sy hom soos 'n huisplant behandel – hy kry hopeloos te veel water.

2.1 "Dames en here, ons het 'n spesiale verrassing vir julle. My vrou gaan nie vanaand sing of klavier speel nie!"

2.2 "Ek het jou sterreteken gelees – bly liewer vandag in die bed!"

2.3 "Moenie nou al gaan nie – my pa het die horlosie 'n uur vorentoe gedraai!"

2.4 "Noudat die skool gesluit het, wat gaan ek en Ma alles aanvang?"

(Onthou, daar is baie variasies!)

3.3 Taalverskynsels[3]

3.3.1 AFRIKAANS HUISTAAL

3.3.2 Graad 9

3.3.3 Module 10

3.3.4 taalverskynsels

AKTIWITEIT 1:

Om te sien of jy al die volgende taalverskynsels bemeester het

[3] This content is available online at <http://cnx.org/content/m24026/1.1/>.

	LU 6.1						LU 6.2			

Table 3.14

- Kom ons lees van 'n hond wat weet van watter vermaak hý hou.

UMFAAN SKRIK VIR NIKS

Korrespondent

BLOEMFONTEIN – Ontmoet Umfaan. Bloemfonteinse avonturier by uitstek. Witwatervlotvaarder. Bobaas-rotsklimmer, -skiër en -kanovaarder. Warmlugballonvaarder.

Dan is die agtjarige Umfaan, 'n strepiesbruin Staffordshire-bulterriër met 'n blinde regteroog, ook 'n veiligheidswag wat skrik vir niks. Nie skoonlief of ondier sal dit naby hom waag as hy sy baas, Johann Breytenbach (32), se beursie of selfoon kordaat in die bek het nie.

Breytenbach, 'n konsultant vir avontuurtogte, het Umfaan nie so geleer nie. In hul onafskeidbare jare saam sedert hy Umfaan in 1993 as die "kleinste, lelikste hondjie in die hele werpsel" gekoop het, het die paraatheid vanself gekom.

Breytenbach was destyds op pad terug van Zambië toe hy besluit het om vir hom 'n maat en "oppasser" te kry wat kon saamgaan na 'n basiskamp in die Caprivi. "Ek slaap maar vas. Selfs olifante kry my nie wakker nie."

Hy het eers die naam gekies en toe die hond om by die naam te pas. Sedertdien het hy en Umfaan (Zoeloe vir klein seuntjie) baie kilometers saamgery en baie tente in Suid-Afrika, Botswana en Lesotho opgeslaan.

Op 'n avontuurtog laat Umfaan nie op hom wag om in die pret te deel nie. Hy is veral gek oor watersport.

"Op die Vaaldam 'ski' hy op 'n binneband agter die boot. Wanneer hy afval, versuip hy omtrent. Sodra hy in die boot is, duik hy weer in die water vir nog 'n rondte."

Breytenbach sê Umfaan is enige plek gelukkig, maar in sy element as hy voor langs hom in die bakkie sit met die lang pad wat voorlê.

Sy regteroog is blind nadat daar vermoedelik 'n doring ingekom het.

Uit: *Beeld*, 3 November 2000

1. Wat is die meervoud van die volgende:

1.1 avontuurtog

1.2 avonturier

1.3 veiligheidswag

1.4 ski

2. Verskaf 'n sinoniem vir

2.1 by uitstek

2.2 konsultant

2.3 paraatheid

2.4 in sy element

3. Ken jy die volgende versamelname?

3.1 'n werpsel hondjies

3.2 'n geweerskote

3.3 'n gedigte

3.4 'n beskuit

- VUL NOU DIE LYS AAN MET ANDER VOORBEELDE:

3.5
3.6
3.7
3.8
4. Voltooi die volgende sinne.
4.1 'n Doring het in sy oog gesteek; daarom
4.1 As Umfaan van die binneband afval, versuip hy amper; nietemin
4.1 Jy kan dit nie naby sy baas se beursie waag nie, aangesien
4.1 Breytenbach slaap baie vas; trouens
5. Verskaf die korrekte vorm van die woord tussen hakies.
5.1 Ek het 'n afspraak vir 'n (konsultant).
5.2 Ek is mal oor (avonturier) in die buitelug.
6. WIE WEET?
6.1 Hoe staan "Skoonlief en Ondier" in Engels bekend?

	LU 6.1						LU 6.2			

Table 3.15

AKTIWITEIT 2:

- Om jou eie spellys vir moeilike woorde te skep en om probleemwoorde te bespreek
- Om 'n woordeboek en tesourus met selfvertroue te kan gebruik

	LU 6.1			

Table 3.16

- Kom ons werk aan hierdie leeruitkomste n.a.v. wat twee Oostenrykers as vermaak beskou.

OOSTENRYKERS TE PERD VIR 'VOLLE' ERVARING

Dirk Kok

ROSENDAL – 'n Oostenrykse musikant en sy aktrise-vrou het op drie Suid-Afrikaanse boerperde vertrek vir 'n Afrika-avontuur waarin hulle op die perde tot in Kenia wil ry.

Horst Hausleitner (42), saksofoon- en klarinetspeler van die bekende Vereinigte B*ü*hnen Wien, en sy vrou, die Duitse verhoogaktrise en sangeres Ester Stein (40), het vir 'n jaar lank hul kunsloopbane in Wene prysgegee vir hul Afrika-reis.

In die volgende 12 maande wil hulle met hul drie perde en hul tentjie sowat 6 000 km tot by die berg Kenia ry. Hulle is in die rigting van Kroonstad op pad. Hul beplande roete loop deur Botswana, Zambië, Malawi en Tanzanië.

Vooraf het hulle kers opgesteek by die internasionale Long Riders-gilde en by 'n Suid-Afrikaanse vollid van dié gilde, mev. Ria Nay-smith van Heilbron. Naysmith is die enigste vrou tot nog toe wat enduit te perd van Lesotho tot in Kenia gery het.

Hulle het ook raad gekry by mev. Nola Steels van Durban, weduwee van 'n bekende KwaZulu-Natalse natuurbewaarder en perdekenner, mnr. Nick Steele.

Ná al dié raad het die Hausleitner-egpaar se keuse vir twee ryperde en 'n pakperd geval op drie reuns van mnr. Michiel Burger van Rosendal se Burgerstrots-boerperdstoet, Roland, Armand en Tabak.

Stein sê sy en haar man het Kenia twee jaar gelede as toeriste besoek en dolverlief geraak op Afrika. Die volgende jaar het hulle Kenia per motor gaan verken en sy het 'n boek oor hul wedervarings geskryf, Heimweh nach Afrika; Tagebuch einer Reise durch Kenia.

Nog was dit nie genoeg nie en hulle wil Afrika ten volle ervaar.

Die egpaar het 'n webblad, www.afrikaabenteuer.at[4] , waar hulle hul wedervarings sal deel.

Uit: *Beeld*, 6 April 2003

1. Kom ons maak 'n lys van woorde wat dalk verwar kan word. Die eerste woord verskyn in die teks.

1.1 gelede

verlede

1.2 toeriste

terroriste

1.3 reis

rys

1.4 op pad

op die pad

1.5 kers opgesteek

kers aangesteek

1.6 keuse

kies

1.7 reuns

reëns

- Jy sien nou hoe baie verwarrende woorde daar net in een teks kan wees. Kom ons kyk hoe jy vaar met die volgende woorde wat nie in die teks voorkom nie. Gaan op dieselfde manier as hierbo te werk.

1.8 omskryf

beskryf

1.9 aantal

getal

1.10 begeerlik

begerig

1.11 kwes

kwets

1.12 getuig

betuig

- En só kan ons aangaan . . .

	LU 6.1			

Table 3.17

3.3.5 Assessering

[4]http://www.afrikaabenteuer.at/

LU 6 Taalstruktuur en-Gebruik
Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer
Dit word bewys as die leerder:
6.1 met woorde werk:
• spelreëls en –strategieë, eie spellys vir moeilike woorde, gebruik van hoofletters en skryftekens, die woordeboek en tesourus gebruik, afleiding, samestelling en alledaagse voor- en agtervoegsels gebruik om woordeskat uit te brei, woordfamilies en woorde oor dieselfde onderwerp gebruik om woordeskat uit te brei, die leen van woorde deur tale en die ontstaan van nuutskeppings verstaan, sinonieme, antonieme, homonieme, homofone, paronieme verstaan en gebruik, alledaagse afkortings en anonieme gebruik.;
6.2 met sinne werk:
• voornaamwoorde, hoofwerkwoorde, medewerkwoorde en deelwoorde, adjektiewe, bywoorde, voegwoorde, determineerders, telwoorde, tussenwerpsels, voorsetsels, grammatikale verskil tussen die funksie van sinsoorte, gebruik van sinsdele soos onderwerp, gesegde, direkte en indirekte voorwerp, bywoordelike en byvoeglike bepalings, hoofsinne en bysinne, tydsvorme, woordorde, aktiewe en passiewe vorm, verandering van sinne van direkte na indirekte rede en andersom, ontkennende vorm, punktuasie.

Table 3.18

3.3.6 Memorandum

AKTIWITEIT 1

1.1 avontuurtogte
1.2 avonturiers
1.3 veiligheidswagte
1.4 ski's
2.1 van formaat / uitstekende avonturier
2.2 raadgewer
2.3 gereedheid?
2.4 op sy gelukkigste
3.2 sarsie
3.3 bundel
3.4 baksel
3.5 swerm bye
3.6 konstellasie sterre
3.7 broeisel eiers/kuikens
3.8 kudde beeste
4.1 is hy nou blind
4.2 klim hy net weer op
4.3 hy jou sal byt / hy dit in sy mond vashou
4.4 selfs olifante kry hom nie wakker nie
5.1 konsultasie

5.2 avonture
6.1 Beauty and the Beast
AKTIWITEIT 2
1.1 Ons het SA twee jaar gelede besoek.Dit is deel van my verlede.
1.2 Toeriste besoek ons land.Terroriste moet gestraf word.
1.3 Ons reis na Kenia.Ons eet rys.
1.4 Op pad Kenia toe, gaan ons sukkel.Daar lê 'n slang op die pad.
1.5 Ons het by hom kers opgesteek om raad te kry.Ons het die kers aangesteek om lig te kry.
1.6 Dis my keuse om dit te doen.Ek kies die rooi rok.
1.7 Die reuns is hingste wat "ontman" is / gekastreer is.Die reëns bring verligting vir die boere.
1.8 Omskryf die betekenis sodat almal dit kan verstaan.Beskryf die natuurtoneel.
1.9 Daar was 'n aantal mense teenwoordig, maar ons het nie getel nie en het dus nie die getal nie.
1.10 Ai, die mooi klere lyk begeerlik!Ons is begerig om te weet of ons geslaag het.
1.11 Kwes die bok.Jou woorde kwets my.
1.12 Ek moet in die hof gaan getuig.Ek betuig my simpatie by die begrafnis.

kan u gedurig aanvul.

3.4 Idees evalueer en gevolgtrekkings maak[5]

3.4.1 AFRIKAANS HUISTAAL

3.4.2 Graad 9

3.4.3 Module 11

3.4.4 idees evalueer, en gevolgtrekkings maak

AKTIWITEIT 1:

Om begrip van 'n wye verskeidenheid informatiewe tekste te kan toon, deur bv.

- idees te evalueer, en
- gevolgtrekkings te maak

Om aan groepbesprekings deel te neem en belangrike kwessies rondom die omgewing te bespreek

- Ek wonder hoeveel van julle al 'n walvis van naderby beskou het? Dit sal sekerlik in almal se smaak val, nè!

- Lees die bygaande berig en beantwoord die vrae wat volg.

ROEP EIEN DALK WALVISSE

Jorisna Bonthuys

1. **Walvisroepe sal eersdaags soos vingerafdrukke ingespan kan word om dié soogdiere te help uitken, hoop 'n navorser wat tans hul "stemme" bestudeer.**

2. Dié eerste plaaslike studie van die roepe van die suidelike noorkapperwalvisse kan mense se begrip van dié reuse ingrypend verander, glo me. Leonie Hofmeyr-Juritz, 'n doktorale student aan die Universiteit van Pretoria se instituut vir soogdiernavorsing.

3. Sy het die afgelope drie jaar die roepe, trompetklanke, koeiagtige geloei en snorkery van honderde walvisse by Gansbaai en Hermanus opgeneem.

[5] This content is available online at <http://cnx.org/content/m24044/1.1/>.

4. Dit blyk die meeste walvisspesies het hul eie repertoire van roepe. Binne die spesie is daar 'n moontlikheid van individuele verskille. Dit is egter nog nie bewys in die geval van suidelike noorkappers nie en word ondersoek.

5. Sommige walvisspesies (soos die swaard- en die boggelrugwalvis) het 'n lingua franca met streekverskille.

6. Hofmeyr-Juritz het reeds 13 verskillende klankgroepe, waaronder stygende en dalende roepe, geïdentifiseer.

7. Walvisse het 'n fyn gehoor en steun op hul vermoë om met klank te kommunikeer. Noorkappers beweeg meestal op hul eie of tydelik in klein groepies (koei-kalfgroepe). Die klanke help hulle om ander noorkappers te vind en oor lang afstande met hulle te kommunikeer.

8. Walvisklanke, waarvan sommige van só 'n lae frekwensie is dat die menslike oor dit nie kan hoor nie, kan tientalle kilometers ver onder water gehoor word. Dit afstand wat die roepe gehoor kan word, word deur die waterdiepte- en temperatuur, asook ander omringende geluide bepaal.

9. Walvisagtiges (Cetaceans) het die grootste klankreeks van enige soogdiergroep.

10. Die swaardwalvis, boggelrug-, vin- en die blouwalvis kommunikeer egter almal hoofsaaklik op verskillende frekwensies.

11. Hofmeyr-Juritz waarsku teen 'n toename in klankbesoedeling van die Suid-Afrikaanse kus.

12. Verhoogde skeeps- en vlootbedrywighede, lugverkeer, mynbou en onderwater-navorsing dra by tot klankbesoedeling wat die gedrags- en moontlik selfs die verspreidingspatroon van walvisse kan beïnvloed. In sommige gevalle het walvisse in ander wêrelddele weens navorsing met eksperimentele aktiewe sonarstelsels selfs gestrand en gevrek, vermoedelik weens erge skade aan hul gehoorstelsel.

13. Buiten fisieke skade aan sommige spesies kan klankbesoedeling noorkappers toenemend van ander walvisse isoleer omdat hulle weens buitensporig hoë klankvlakke hul vermoë om na nader se roepe te luister, inboet.

Uit: *Die Burger*, 2001

1. Wat is die ooreenkoms tussen vingerafdrukke en walvisroepe?
(3)

2. Hoe word 'n walvis se geluide beskryf? Skryf slegs vier woorde neer.
(2)

3. Vind 'n woord in paragraaf 4 wat dieselfde beteken as “lys”.
(1)

4. Waarom kan 'n mens nie al die walvisklanke hoor nie?
(3)

5. Neem drie faktore wat bepaal van hoe ver af walvisse mekaar kan hoor. Jy kan net woorde / frases neerskryf.
(3)

6. Daar word navorsing gedoen met sonarstelsels en dit laat walvisse soms strand en vrek. Waaraan word dit toegeskryf?
(3)

7. Klankbesoedeling beïnvloed die walvisse op verskillende maniere. Noemenige twee dinge wat klankbesoedeling veroorsaak. 'n Volsin is nie nodig nie.
(2)

8. Vind 'n woord in paragraaf 1 wat dieselfde beteken as “binnekort”.
(1)

9. Is die volgende stellings WAAR of ONWAAR. Gebruik 'n aanhaling om jou antwoord te bewys.

9.1 Leonie Hofmeyr-Juritz het reeds 'n doktorsgraad.
(2)

9.2 Walvisse kan nie baie goed hoor nie.
(2)

9.3 Walvisse beweeg omtrent altyd in klein groepies.
(2)

9.4 Daar is al heelwat studie gedoen van die roepe van die noorkapper.
(2)
9.5 Walvisse verskil van ander soogdiergroepe?
(3)

- Lees nou die volgende berig en beantwoord dan die veelkeusevrae deur slegs die korrekte antwoord te onderstreep / omkring.

GROOT GESPOOK OM WALVISSE TE RED

1. St. Helenabaai –In 'n seldsame en onverklaarbare voorval het vier Arnoux's snoetwalvisse – 'n skaars diepsee-spesie wat gewoonlik in die somer rondom Antarktika hou – gister hier aan die Weskus gestrand.

2. Hulle het voor dagbreek op die klippe in die hawe beland en is te midde van 'n groeiende skare op die kaai in 'n ure lange reddingspoging deur polisieduikers die see ingehelp.

3. Hoewel hul uiteindelike vertrek met 'n groot gejuig en krete van "Free Willy" begroet is, meen die kenner dr. Peter Best hul kanse op oorlewing is skraal.

4. Beamptes van Seevisserye het gesê die stranding het reeds om middernag gebeur. Mnr. Louis Groenewald, marienebewaringsinspekteur, het om 3.30 vm. op hulle afgekom.

5. "Hulle het in die donker op die droë klippe gelê. Al vier het kwaai snye van die gespartel opgedoen en een het sy tand uitgestamp. Hulle het geblaas en een het verskriklik geskree – nes 'n baba."

6. Polisieduikers is ontbied, maar die reuse – elk sowat 8 m lank – kon eers teen 8.30 vm. in die hoogwater die see ingehelp word.

7. Duikers het tot drie ure lank saam met die walvisse, wat rigtingloos gedryf en telkens weer na die hawe gebeur het, geswem om hulle een vir een na die oop see te stuur.

8. Donkerrooi bloedkolle het van tyd tot tyd op die water verskyn.

Sers. Piet Geldenhuys van die Polisie se seegrens-eenheid op Saldanha, wat die operasie gelei het, het gesê vissersbote wat die diere telkens die skrik op die lyf gejaag het, het sake bemoeilik.

9. Best, navorser aan die Suid-Afrikaanse Museum, het die diere se gedrag op die toneel as baie ongewoon beskryf. Volgens hom is baie min bekend oor die Arnoux's snoetwalvis (*Berardius arnouxi*) – 'n seekatvreter met 'n bottelvormige snoet en twee pare stewige voortande.

10. "Hulle word baie selde hier gesien. Hulle hou in die diepsee. Die stranding is 'n skaars en atipiese voorval – dit is slegs die vierde keer dat dit aan die Suid-Afrikaanse kus gebeur."

11. Volgens hom sal hy verbaas wees as hulle ooit die diepsee haal. Dié bloeiende soogdiere kan ook deur haaie aangeval word.

Uit: *Die Burger*, 2001

11. As dit 'n seldsame voorval is, beteken dit dat dit

A dikwels voorkom;B 'n rare voorval is;C 'n interessante verskynsel is;D 'n alledaagse verskynsel is. (1)

12. Iets wat onverklaarbaar is, kan nie

A voorkom word nie;B verhelp word nie;C verduidelik word nie;D geïllustreer word nie. (1)

13. As die walvisse se kans op oorlewing skraal is, beteken dit dat

A die walvisse beslis sal oorleef;B die walvisse se kanse om te oorleef buitengewoon goed is;C die walvisse se kanse om te oorleef redelik goed is;D die walvisse se kanse om te oorleef glad nie goed is nie. (1)

14. Die stranding van die walvisse by St. Helenabaai is veral vreemd omdat

A hulle eintlik net kom waar daar seekatte is;B hulle gewoonlik in die diepsee voorkom;C hulle nie kom waar daar haaie is nie;D die Weskus vol klippe is wat hulle kan sny. (1)

15. Die titel beteken dat

A daar spoke by St. Helenabaai is;B die walvisse baie gespartel het;C die mense baie hard gewerk het om hulle te help;D die area rondom St. Helenabaai vol vreemde verskynsels is. (1)

16. Die kreet "Free Willy", verwys na

A 'n bekende boek;B 'n bekende rolprent;C 'n bekende akteur;D 'n bekende sportman. (1)

17. Die snoetwalvisse het snye aan hulle lywe as gevolg van

A gevegte met mekaar;B visserbote se enjinskroewe;C die gesukkel op die droë klippe;D die reddingspoging. (1)

18. 'n Snoetwalvis se stapelvoedsel is

A plankton;B seekatte;C vis;D bamboes. (1)

19. Die grootste gevaar wat die walvisse in die see sal hê, is

A haaie wat die bloed sal volg;B skok a.g.v. die reddingspoging;C versteuring van hulle gehoor;D rigtingloosheid. (1)

20. 'n Ander woord vir "kaai" in paragraaf 2 is

A vissersboot;B hawemuur;C strand;D rotse. (1)

21. As jy iemand die skrik op die lyf jaag, dan

A jaag jy hom weg;B maak jy hom bang;C jaag jy hom rond;D bekyk jy sy lyf. (1)

22. Watter een kan nie as ander woord vir "atipiese" in paragraaf 10 beskou word nie?

A SnaakseB RareC SeldsameD Algemene (1)

23. Gee 'n ande gepaste opskrif vir die artikel.

(1)

				LU 3.4				

Table 3.19

AKTIWITEIT 2:

Om die volgende te kan gebruik:

- spelreëls
- skryftekens
- 'n woordeboek

	LU 6.1				

Table 3.20

- Interessante tipe vermaak is rotsklim. Lees die onderstaande leesstuk en voer die opdragte uit wat daarop volg.

Kom klouter na hartelus

Is dit jou idee om jou liggaam en (**1**. uithouvermoë, uithouvermoeë) tot die uiterste te beproef?

En terwyl jy jou volgende beweging beplan, moet jy in gedagte hou dat enige (**2**. oordeelsfout; oordeels fout) van jou kant af kan veroorsaak dat jy pens en (**3**. ....) op die vloer, 10 meter onder jou, beland.

Moenie bekommerd wees nie! Gelukkig is jy aan 'n veiligheidstou vasgebind. Welkom by CityROCK – 'n (**4**. wêreld; werêld; wéreld) vol opwinding en uitdagings. Dit is hier waar adrenalienverslaafdes en amateur-bergklimmers hul adrenalienspiere kan kielie in (**5**. Suidafrika; Suid-Afrika; Suid Afrika) se grootste 21ste-eeuse (**6**. wat binne is) rotsklimgimnasium.

CityROCK in Kaapstad spog met 'n klimoppervlakte van 400 m2. Vra (**7**. Ma en Pa; ma en pa) om jou (**8**. onmidellik; onmiddelik; onmiddellik) soontoe te neem! Hier kry jy verskillende klimroetes wat met verskillende (**9**. klere; kleure) gemerk is vir beginners en ander ervare klimmers.

Ervare (**10**. help; hulp) is te alle tye byderhand om krisisse te voorkom en die veiligheid van die klimmers te verseker. Maar wees verseker daar is genoeg aksie om die adrenalien te laat borrel. Nog 'n bonus is die feit dat die Kaapse weer nie kan inmeng in klimmers se naweekplanne nie!

Aangepas uit: *Klein Burger*, 5 Mei 2003

1. Kies die korrekte spelling.
2. Kies die korrekte spelling.
3. Voltooi die uitdrukking.
4. Watter een is korrek?
5. Hoe word ons land gespel?
6. Verskaf een woord.
7. Met of sonder die hoofletters?
8. Kies die korrekte spelling.
9. Watter een is dit?

1. Watter een is dit?

	LU 6.1			

Table 3.21

3.4.5 Assessering

LU 3 LEES EN KYK
Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer
Dit word bewys as die leerder:
3.1 'n wye verskeidenheid tekssoorte lees, persoonlike reaksies vergelyk en gemotiveerde aanbevelings vir ander gee;
3.4 begrip van 'n wye verskeidenheid informatiewe tekste toon: hoofgedagtes identifiseer en opsommings maak, idees evalueer, die geldigheid van argumente beoordeel, verskillende standpunte bespreek, en tussen menings en feite onderskei;
3.5 verskillende tekssoorte bespreek en verduidelik hoe die hoofkenmerke daarvan tot die funksie van die teks bydra;
3.8 krities op tekste reageer.

Table 3.22

LU 6 Taalstruktuur en-Gebruik
continued on next page

Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer
Dit word bewys as die leerder:
6.1 met woorde werk:
• spelreëls en –strategieë, eie spellys vir moeilike woorde, gebruik van hoofletters en skryftekens, die woordeboek en tesourus gebruik, afleiding, samestelling en alledaagse voor- en agtervoegsels gebruik om woordeskat uit te brei, woordfamilies en woorde oor dieselfde onderwerp gebruik om woordeskat uit te brei, die leen van woorde deur tale en die ontstaan van nuutskeppings verstaan, sinonieme, antonieme, homonieme, homofone, paronieme verstaan en gebruik, alledaagse afkortings en anonieme gebruik.;
6.2 met sinne werk:
• voornaamwoorde, hoofwerkwoorde, medewerkwoorde en deelwoorde, adjektiewe, bywoorde, voegwoorde, determineerders, telwoorde, tussenwerpsels, voorsetsels, grammatikale verskil tussen die funksie van sinsoorte, gebruik van sinsdele soos onderwerp, gesegde, direkte en indirekte voorwerp, bywoordelike en byvoeglike bepalings, hoofsinne en bysinne, tydsvorme, woordorde, aktiewe en passiewe vorm, verandering van sinne van direkte na indirekte rede en andersom, ontkennende vorm, punktuasie.

Table 3.23

3.4.6 Memorandum

AKTIWITEIT 1
1.1 uithouvermoë
1.2 oordeelsfout
1.3 pootjies
1.4 wêreld
1.5 Suid-Afrika
1.6 binnenshuise
1.7 Ma en Pa
1.8 onmiddellik
1.9 kleure
1.10 hulp

te moontlikhede ken.

AKTIWITEIT 2
1.1 verhoë
1.2 markte
1.3 rûe
1.4 loopbane
2.1 doodskaam
2.2 smoorkwaard
3.1 losbandiglosse sedes
3.2 agteraf iemand te na kom

3.3 die laaste verkeerde ding wat jou laat optree teen iets/iemand
3.4 'n passiebaie lief daarvoor
4.1 verjaag
4.2 dink / glo
4.3 verskriklike / aaklige / ongelukkige
4.4 bakleiery / onderonsie / rusie
5.1 suggestie
5.2 trauma
5.3 aggressie
6.1 Suggestiewe bewegings word (deur haar) gemaak.
6.2 Haar ma is deur haar pa aangerand.
6.3 Sy is deur twee vriende in die rug gesteek.
6.4 'n Voorliefde vir drank is (deur haar) ontwikkel.
7.1 Haar bestuur het 'n terterige beeld aan haar opgedwing.
7.2 Hulle / Fotograwe neem haar af met bottels bier in die hand.
8.1 Christina sê dat sy nog baie kwaad is oor dinge wat gebeur het en dat sy baie aggressief oor sekere dinge kan raak.
8.2 . . . sê dat Christina niks van haar beeld hou nie. Die beeld is aan haar opgedwing.
9.1 Die vriende sê: "Christina is eintlik baie skaam. Sy het seergekry toe sy jonger was."
10.1 Nee, sy het nie meer 'n senu-ineenstorting nie.
10.2 Nee, sy is nog nooit met drank in die hand afgeneem nie.
11.1 kleure van die reënboog
11.2 Die miere hou van suiker.
12.1 Die beeld is 'n kunswerk.
12.2 Reken die totaal uit!
12.3 Jy gaan uitval. Hou vas!
12.4 Die reël geld vir almal.
12.5 Die strooi(tjie) is geknak.Jy praat strooi, man.
13.1 Alhoewel sy 'n rowwe beeld het, is sy eintlik baie skaam en sensitief. Sy het 'n rowwe beeld, alhoewel sy eintlik baie skaam en sensitief is.
13.2 Sy het traumatiese kinderjare gehad; dus het sy 'n aggressiewe persoonlikheid.

Chapter 4

Kwartaal 4

4.1 Om vrae oor nasionale vraagstukke te vra[1]

4.1.1 AFRIKAANS HUISTAAL

4.1.2 Graad 9

4.1.3 Module 12

4.1.4 Om vrae oor nasionale vraagstukke te kan vra

4.1.5 Aktiwiteit 1:

4.1.6 Om vrae oor nasionale vraagstukke te kan vra en om gevorderde interaksievaardighede te toon deur aan groepbesprekings deel te neem

4.1.7 [LU 2.4]

1. **Groepbespreking:**
   Gesels oor die nasionale vraagstuk, VIGS, die verspreiding daarvan, hoe groot die probleem eintlik is en watter bydrae elkeen van ons kan lewer. Bring vooraf inligting saam. Wie ken iemand wat HIV-positief is?

4.1.8 Aktiwiteit 2:

4.1.9 Om taalverskynsels te bemeester

4.1.10 [LU 6.1, 6.2, 6,3]

Lees die volgende artikel en beantwoord dan die vrae wat volg:

Sterre verenig teen vigs-euwel
continued on next page

[1] This content is available online at <http://cnx.org/content/m24085/1.1/>.

Ek wil nou nie te swaarmoedig raak hier op ‘n Maandag nie, maar my aanvanklike gedagtes sluit aan by ‘n groot musiekpaartie later vandeesmaand, een wat julle maar gerus kan gaan ondersteun omdat dit nie alleen met internasionale musieksterre spog nie, maar ook ‘n goeie saak ondersteun.Die (swaarmoedige) onderwerp is MIV/vigs. Nou ja, dié van julle wat sug en dink *boring*, dit gebeur net met ander mense, laat ek julle verseker dat hierdie epidemie elkeen van ons raak – enkellopendes, dié wat gekys is, getroudes, gay mense en *straight* mense.	Dit raak mense wat so kuis soos ‘n afgetrede monnik is, dié wat in ‘n ernstige verhouding met een persoon is en daardie rakkers wat lukraak lêplek vind.Die groot probleem is dat mense onkundig daaroor is, dat mense nie weet wat die moets en moenies is nie. Dis hierdie onkunde wat veroorsaak dat mense óf glad nie belang stel om oor MIV/vigs te praat nie, óf eenvoudig blindelings voortgaan met ‘n hoërisikolewenstyl.Daar is bv. nog mense wat glo dat die MI-virus deur toiletsitplekke, saunas, storte of in swembaddens oorgedra kan word.	Óf dat ‘n mens die virus kan opdoen deur kontak te hê of te raak aan mense wat MIV-positief is.Die boodskap om mee af te sluit, is dat mense die oogklappe moet bêre. Dis ‘n universele probleem wat ons almal se aandag verg. Vind uit omtrent die onderwerp; dis belangrik dat jy weet.Aangepas uit: *Jip*, *Die Burger*, 11 November 2002

Table 4.1

1. Verskaf ‘n sinoniem vir die volgende woorde:
1.1 swaarmoedig
1.2 lukraak
1.3 universele
1.4 kuis
1.5 rakkers
2. Maak ‘n kort verduidelikende sin met die volgende homofone:
2.1 styl
steil
2.2 sluit
slyt
3. Maak ‘n kort verduidelikende sin met die homoniem van die vetgedrukte woord:
3.1 Ek **raak** swaarmoedig.
4. Verskaf die meervoudsvorm van:
4.1 monnik
4.2 sauna

- virus
- risiko

5. Verskaf die lydende vorm van:
5.1 Die epidemie raak elkeen van ons.
5.2 Mense moet die oogklappe bêre.
5.3 Ons gaan die partytjie ondersteun.
6. Verskaf die bedrywende vorm van die volgende sin:
6.1 Vigs word nie deur toiletsitplekke oorgedra nie.
7. Verskaf die indirekte rede van die volgende sin:
7.1 Die skrywer sê: “Dis ‘n universele probleem wat ons almal se aandag verg.”
8. Verbind die volgende sinne met die voegwoord tussen hakies:
8.1 Hy wil nie swaarmoedig raak nie. Hy moet die probleem onder ons aandag bring. (nietemin)
8.2 Dis ‘n universele probleem. Dit verg ons almal se aandag. (dus)
8.3 Dit is ‘n groot probleem. Ons doen niks daaraan nie. (nogtans)

4.1.11 Aktiwiteit 3:

4.1.12 Om hoofgedagtes te kan identifiseer en 'n opsomming daarvan te kan maak en om idees samehangend en logies in verskeie konsepweergawes te kan organiseer

4.1.13 [LU 3.4,4.4]

Lees die volgende artikel en beantwoord dan die vrae wat volg:

Omgewingsentrum vir kinders van oral

Die Parmalat-omgewingsentrum wat vroeër vandeesmaand by Soetwater amptelik geopen is, bied 'n puik geleentheid vir kinders, en veral dié van agtergeblewe gemeenskappe, om onderrig te ontvang in 'n groot verskeidenheid aspekte van die omgewing.

Soetwater, die droom van Jan Labuschagne, 'n voormalige onderwyser aan die Laerskool Kommetjie, het vir 80 kinders en vier onderwysers op 'n slag plek. 'n Groot verskeidenheid opvoedkundige aspekte word aangeroer, maar daar is drie fokusgebiede: pret en avontuur, natuur- en omgewingstudie en opvoeding- en gesondheidskwessies.

Wat die natuur- en omgewingstudie betref, het Soetwater baie om te bied. Daar is 'n ryk biodiversiteit met maklike toegang tot 'n hele aantal verskillende ekologiese stelsels.

Dié stelsels sluit bergfynbos, duin-madeliefies, seisoenale vleilande sowel as rotskus en sandstrande in.

Kinders en onderwysers word bewus gemaak van allerlei aspekte van Soetwater, soos die Khoi-khoi-visvanggate, skulphope, meer as 200 faunaspesies, 550 floraspesies, die teenwoordigheid van die endemiese swarttobie en die vuurtoring wat steeds in gebruik is.

Skole wat plek wil bespreek vir die driedaagse kamp of vir daguitstappies kan Jane Sanda by 021 783 2806 bel. Leierskampe vir leerlingrade en vakansie-avontuurkampe vir kinders is ook beskikbaar.

Aangepas uit: *Die Burger*, 19 November 2002

1. Skryf een volsin van nie meer nie as 20 woorde oor wat Soetwater bied.
2. Verduidelik in een volsin van nie meer nie as tien woorde na watter ekologiese stelsels verwys word.
3. Wat beteken dit as hy 'n "voormalige" onderwyser is? Dit hoef nie 'n volsin te wees nie, maar dit mag nie sewe woorde oorskry nie.
4. Wat is fauna en flora? Verduidelik in twee aparte sinne. Dit hoef nie volsinne te wees nie, maar saam mag dit nie meer as ag woorde wees nie.

4.1.14 Aktiwiteit 4:

4.1.15 Om 'n woordeboek te kan gebruik om jou woordeskat uit te brei

4.1.16 [LU 6.1]

1. **Gebruik 'n verklarende woordeboek om die betekenis van die volgende woorde uit te vind. Die woorde kom uit die artikel in Aktiwiteit 3.**

1.1 biodiversiteit

- ekologie
- seisoenaal
- endemies

4.1.17 Assessering

LU 2 PRAAT
Die leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne ‘n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer.
Assesseringstandaarde(ASe)
Dit word bewys as die leerder:
2.4 gevorderde interaksievaardighede toon deur aktief aan groepbesprekings, gesprekke, debatte en ondersoeke deel te neem:
LU 3 LEES EN KYK
Die leerder is in staat om vir inligting en genot te lees en te kyk en krities op die estetiese, kulturele en emosionele waardes in tekste te reageer.
Dit word bewys as die leerder:
3.4 begrip toon van ’n wye verskeidenheid informatiewe tekste:
3.7 evalueer tegnieke wat in visuele, geskrewe en multimedia-tekste gebruik word om ‘n spesifieke effek te bereik:
LU 6 Taalstruktuur en-Gebruik
Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.
Dit word bewys as die leerder:
6.1 met woorde werk:
6.2 met sinne werk:
6.3 werk met tekste:
LU 4 SKRYF
Die leerder is in staat om verskillende soorte feitelike en verbeeldingsryke tekste vir ‘n wye verskeidenheid doeleindes te skryf.
Dit word bewys as die leerder:
4.4 gebruik die skryfproses onafhanklik en met gemak om tekste te skep:

Table 4.2

4.1.18 Memorandum

AKTIWITEIT 1

- Praat oor die hele vigsprobleem. Die leerders sal baie te sê hê. Maak net seker dat hulle nie die verkeerde idees of inligting het nie.

AKTIWITEIT 2

- opgewek
- blindelings
- wêreldwye
- rein
- stouterds

- Goeie klerestyl of haarstyl

- Steil bulte
- sluit die deur

- die kluienaar slyt die dae alleen in sy kamer

- slaan die bal raak / raak aan my

- monnike (let op een “k”)
- saunas (hoekom nie ’s?)
- virusse
- risiko’s (hoekom ’s?)

- Elkeen van ons word deur die epidemie geraak.
- Die oogklappe moet (deur mense) gebêre word.
- Die partytjie gaan (deur ons) ondersteun word.

- Toiletsitplekke dra nie vigs oor nie.

- Die skrywer sê dat dit ‘n universele probleem is wat ons almal se aandag verg.

- Hy wil nie swaarmoedig raak nie; nietemin moet hy die probleem onder ons aandag bring.
- Dit is ‘n universele probleem; dus verg dit almal se aandag.
- Dit is ‘n groot probleem, nogstans doen ons niks daaraan nie.

AKTIWITEIT 3

1. Soetweide bied ‘n groot verskeidenheid opvoedkundige aspekte met die fokuspunt pret, avontuur, natuur- en omgewingsake en opvoedkundige en gesondheidskwessies. (19 woorde)
2. die bergfynbos, duinmadeliefies, seisoenale vleilande en rotskus en sandstrande (9 woorde)
3. Hy is afgetree. (3 woorde)
4. Fauna is diere. Flora is blomme. (6 woorde)

AKTIWITEIT 4

- verskeidenheid van lewende organismes
- die verhouding van lewende organismes tot hul omgewing
- wat volgens seisoen water bevat, al dan nie
- plaaslik / inheems

4.2 Die gebruik van 'n verklarende woordeboek[2]

4.2.1 AFRIKAANS HUISTAAL

4.2.2 Graad 9

4.2.3 Module 13

4.2.4 DIE GEBRUIK VAN 'N VERKLARENDE WOORDEBOEK

4.2.5 Aktiwiteit 1:

4.2.6 Om 'n verklarende woordeboek te kan gebruik om die betekenis van sekere woorde uit te vind; om idiomatiese uitdrukkings te verstaan en te kan gebruik en om begrip van 'n wye verskeidenheid informatiewe tekste te kan toon

4.2.7 [LU 6.1, 6.4]

Ons gaan die bogenoemde uitkomstes n.a.v. die onderstaande artikel, *Suikerbekkies verfraai tuin* **, doen.**

Suikerbekkies verfraai tuin
MORNÉ DU PLESSIS
1. Ek moes daar onder die koraalboom in die snikhete Zimbabwiese lenteson aan die slaap geraak het. Want toe ek opkyk, raas die mees skouspelagtige kleursirkus bokant my asof ek onder 'n kleuterskoolklimraam lê en die middelpunt van al die gekoggel en gekoes is. 2. Maar eerder as wat ek myself probeer bluf dat dié besonderse spulletjie om my kom koek het, moet ek bieg dat hulle net oë en ore vir mekaar gehad het. Elke parmantige en oordrewe gekleurde mannetjie was besig om kolle koraalboomblomme te monopoliseer. 3. En dit is nie sommer 'n kwessie van rondstaan en kwaad lyk nie. Daar word gekyk, gefrons, gemik, gejaag en gegluur. Vir 'n suikerbekkiemannetjie lê die geheim van sukses in die "eienaarskap" van 'n nektarbron van hoë gehalte waarin die wyfies moontlik sal belang stel. As jy net die ander mannetjies uit jou spens kan uithou, sal die wyfies sommer gou-gou kom toustaan om af te haak.
continued on next page

[2] This content is available online at <http://cnx.org/content/m24055/1.1/>.

1. Suikerbekkiemannetjies is in die meeste gevalle uitspattig in ‘n eksotiese en glansende verekleed uitgetof. Daarteenoor is die wyfies weer onopvallend en vaal en is dit slegs die lang, krom bekkies en die liggaamsvorm wat hul suikerbekkie-“heid” aan ‘n mens verklik.
2. Maar hoekom dan hierdie drastiese verskil in veredrag tussen die geslagte? Soos reeds beskryf, gee die mannetjies mekaar kwaai opdraand voor en gedurende die broeiseisoen. Dit is wanneer die jong wyfies wat vir die eerste keer broei, hul lewensmaat moet kies. En almal weet tog sekerlik dat dit die skoner geslag is wat die keuse doen! Wyfies moet ‘n betroubare manier hê om die gehalte van die verskillende hofmakers te bepaal. Dus word elke mannetjie se veredos en sy territoriale vernuf haarfyn oorweeg.
3. ‘n Mannetjie wat onder voeding- of parasietstres is, het gewoonlik ‘n kleiner of dowwer borslap as gesonde voëls en sing ook minder. Die natuur het sulke verbasend logiese, dog ongelooflike meganismes waardeur daar verseker word dat slegs die beste gehalte-suikerbekkiegene na volgende geslagte oorgedra word.
4. Nou hoekom dra die wyfies dan nie ook ‘n helder verekleed nie? By suikerbekkies is dit slegs die wyfies wat op die eiers sit en broei, en dit is dus noodsaaklik dat hulle so onopvallend moontlik in die omgewing van die nes lyk. Verdere ondersteuning vir hierdie teorie lê daarin dat die neste meestal ‘n fynbeplande gelas en gelap is om die buitelyne van die nes so goed moontlik te kamoefleer. Die nes is ‘n regop en kokonvormige bousel met ‘n sy-ingang en ‘n klein afdakkie oor laasgenoemde. Dit beteken die eiers is nie maklik van buite af sigbaar nie.
5. Terwyl die buitekant van die nes redelik grof met baardmos, droë blare en stokkies afgewerk word – dit is natuurlik deel van die kamoefleerkuns – is die binnekant netjies uitgewerk met wollerige materiaal. Suikerbekkies gebruik ook baie spinnerakke om die verdigting en isolering van die neswand te bewerkstellig. Gewoonlik word ‘n paar los blare onder aan die nes gehang sodat die buitelyne gebreek word, en die nes neem uiteindelik sy roofdier-flousende “opdrifsel-voorkoms” aan.
6. Slegs die wyfie bou aan die nes, maar die mannetjie hou die spulletjie gewoonlik fyn dop en vergesel die wyfie as sy heen en weer vlieg om die nesmateriaal aan te dra. Die nes is eger nie net ontwerp om potensiële nesrowers te flous nie, maar ook om die weerstoestande die hoof te bied.
7. Baie van die suikerbekspesies het die skynbaar eienaardige gewoonte om gedurende die wintermaande te broei. Dit beteken natuurlik dat die eiers warm gehou moet word wanneer die buitetemperatuur gevaarlik naby vriespunt daal.
8. Hoewel suikerbekkies met hul lang, krom bekkies fyn aangepas is om nektar uit blomkelkies op te suig – met suig bedoel ek eintlik dat die nektar deur middel van kapillêre aksie opdraand met die tong langs in die bek in oploop – vreet hulle tog ‘n groot aantal insekte.
9. Met die algemene voorkoms van hierdie voëltjies in ons tuine, en die steeds geredelike gebruik van gifstowwe deur tuiniers, bestaan die geleentheid vir groot konflik tussen mens en voël. En dit is nie sommer ‘n spookstorie nie. Ek het al self ‘n volwassse swart suikerbekmannetjie in die tuin opgetel waar hy ná toediening van mytgif in ‘n roostuin doodstil op die grond bly lê het. Hoewel ‘n ligte dosis mytgif selde die regstreekse oorsaak van so ‘n voël se dood is, het dit ‘n tydelike verlammingseffek wat dit vir die huiskat ‘n goeie dag kan maak.

Table 4.3

1. Suikerbekkies se oorlewing as ‘n groep word nie ernstig deur gifstowwe in tuine bedreig nie. Maar die skade lê egter in wat ons aan onsself doen wanneer individuele tuine suikerbekkiestil raak. Dit is daarom dat ek ‘n stil traan stort omdat oningeligte mense deesdae steeds die pragtige kleurontploffinkies met hul frenetiese vrolike sang uit ons oor-opgepiepte tuine verdryf. Die ironie lê tog sekerlik daarin dat dit die tuinier is wat op die ou end die grootste verloorder is. . .

Uit: *Die Burger*, 26 November 2002

1. Gebruik 'n verklarende woordeboek om die betekenis van die volgende woorde op te soek:
1.1 monnik

- sauna
- uitspattig
- eksotiese
- hofmaker
- territoriaal
- kamoefleer
- potensiële
- kapillêre aksie
- geredelike gebruik
- freneties

2. Verduidelik die volgende idiome en/of uitdrukkings:

- om af te haak (par.3)
- om mekaar opdraand te gee (par.5)
- die skoner geslag (par.5)
- om iemand te flous (par.9)
- om jouself te bluf (par.2)
- kleursirkus (par.1)
- roofdier-flousend (par.8)

Beantwoord nou die volgende vrae in volsinne, tensy anders vermeld:

- Waar bevind die skrywer hom?
- Waarmee vergelyk hy dít wat hy in die boom sien?
- Noem twee dinge wat bepaal of die wyfie in die mannetjie sal belang stel.
- Waarmee word 'n goeie nektarbron vergelyk?
- Waarom is die wyfie nie so kleurvol soos die mannetjie nie?
- Noem twee aspekte van die wyfie wat verskil van die wyfies van ander voëls, bv. vinke.
- Watter negatiewe invloed het die mens/tuinier op suikerbekkies?
- Wat gebeur met die suikerbekkie as hy bv. mytgif inkry?
- Wat bedoel die skrywer as hy sê ons het "oor-opgepiepte" tuine? Dink aan twee moontlikhede.
- Noem twee maniere waarop die suikerbekkie roofdiere flous met die voorkoms van hulle neste.
- Waarvoor gebruik die suikerbekkie spinnerakke?
- Hoe weet die wyfie as 'n mannetjie siekerig is en nie 'n goeie keuse as maat sal wees nie?
- Is suikerbekkies weens gifstowwe aan die uitsterf?
- Noem twee maniere waarop jy 'n suikerbekkiewyfie kan uitken.
- Noem twee aspekte wat die ontwerp van hul neste beïnvloed.

4.2.8 Aktiwiteit 2:

4.2.9 Om gevorderde interaksievaardighede te toon deur aktief aan groepbesprekings deel te neem; om vrae te kan stel oor komplekse sake, bv. omgewingskwessies, en na te dink oor verskille soos kultuur en ervaring, en dit skeppend en positief te gebruik

4.2.10 [LU 5.1, 5.4]

1. **Groepwerk:**

Ons het 'n groot probleem met afvalpapier. Die regering het bv. onlangs aangekondig dat ons nie meer met plastieksakke moet gaan inkopies doen nie. Dit is alles pogings om herwinning en besoedeling aan te spreek. Koos Kombuis sing nie verniet in sy weergawe van die destydse volkslied dat op ons ewige gebergtes waar die kranse antwoord gee, na links en regs, waar jy ookal kyk, net rommel teen die heinings en bosse gewaai lê nie.

In die eerste module het ons gesien hoe 'n matriekmeisie 'n pragtige matriekafskeidrok van afvalpapier gemaak het.

Besin nou oor wat as afvalmateriaal beskou kan word, en hoe elke stukkie afval in iets bruikbaars of kreatief verander kan word.

Dink ook oor wat ons uit die natuur kan gebruik om iets "mensgemaak" te vervang.

Byvoorbeeld:

1. Kry kleurmiddels van blomme, groente en plante.

4.2.11 Assessering

LU 5 DINK EN REDENEER
Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.
Dit word bewys as die leerder:
5.1 taal gebruik vir dink en redeneer:
5.1.1 pas denk- en redenasievaardighede in verskeie kontekste oor die kurrikulum heen en in persoonlike omstandighede toe;
5.1.2 herken en bespreek die skrywer se belangrikste standpunt en perspektief in verskillende tekssoorte;
5.1.3 ontleed oorsaak en gevolg in meer diepte in lineêre tekste en tekste oor die kurrikulum heen (soos deur die onderliggende oorsake en nie die vanselfsprekende nie, te soek);
5.1.4 ontwikkel en gebruik redenasies wat:- die logika duidelik aan die leser / luisteraar maak;- reaksies en teenkanting antisipeer;
continued on next page

5.1.5 stel ‘n teenargument en verskaf alternatiewe;
5.1.6 gebruik feitlike inligting en interpreteer statistiek met toenemende selfvertroue om argumente te staaf;
5.1.7 gebruik eie ervaringe en kontrasteer dit met dié van ander om ‘n standpunt te verduidelik;
5.1.8 gebruik vrae, afleiding en analise om kritiese denke te ontwikkel en probleemoplossing te bevorder;
5.2 gebruik taal om te ondersoek:
5.2.1 stel vrae oor nasionale en kruiskurrikulêre vraagstukke (soos MIV/vigs, verhoging in rentekoerse);
5.2.2 herken wanneer ‘n spreker of bron dubbelsinnig is, bewyse verkeerd gebruik of ongeldige stellings maak en stel gepaste vrae om akkurater inligting te verkry;
5.2.3 bevraagteken en oorweeg moontlikhede;
5.2.4 ondersoek ‘n verskeidenheid benaderings om navorsing oor ‘n onderwerp te beplan, te organiseer en aan te bied (vir Tale en ander leerarea);
5.2.5 oorweeg verskillende perspektiewe wanneer inligting gekies word;
5.2.6 brei die aantal bronne en die metodes uit om relevante inligting te vind (soos die elektroniese en ander media, koerantargiewe, dokumentêre films, gespesialiseerde biblioteke);
5.2.7 werk aan toenemend ingewikkelde projekte oor leerareas heen en lewer ‘n samehangende produk;
5.4 dink kreatief:
5.4.1 visualiseer, voorspel, fantaseer en empatiseer om betekenis te skep en probleme op te los;
5.4.2 verbeel moontlikhede en alternatiewe om denke uit te brei (stel hipoteses en spekuleer);
5.4.3 gebruik ‘n verskeidenheid maniere om idees te ondersoek en uit te brei (soos skryf, teken, dans, rolspel);
5.4.4 dink na oor verskille en gebruik dit skeppend en positief (soos verskille in ervaring, kultuur, belangstelling en persoonlikheid);
5.4.5 vergelyk hoe verskillende tale terme in verskillende leerareas uitdruk en skep skakels om met begrip en probleemoplossing te help.
LU 6 Taalstruktuur en-Gebruik
Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.
Dit word bewys as die leerder:
6.1 met woorde werk:
6.1.1 gebruik spelreëls en ’n verskeidenheid spelstrategieë om onbekende woorde te spel en bespreek die strategieë wat gebruik word;
continued on next page

6.1.2 skep eie spellys vir moeilike woorde, veral van woorde oor die kurrikulum heen, en bespreek probleemwoorde;
6.1.3 gebruik hoofletters en skryftekens korrek en doeltreffend (kappie, koppelteken, deelteken, afkappingsteken en aksentteken);
6.1.4 gebruik 'n woordeboek en tesourus met selfvertroue, doeltreffend en gereeld om spelling, woordafleiding en die herkoms van woorde te ondersoek;

Table 4.4

6.1.5 gebruik afleiding, samestelling en alledaagse voor- en agtervoegsels (ook meervoude-, verkleinings- en geslagsvorme) doeltreffend om woordeskat uit te brei;
6.1.6 gebruik woordfamilies en woorde oor dieselfde onderwerp om woordeskat te ontwikkel;
6.1.7 verstaan dat tale woorde by ander tale leen en hoe nuutskeppinge in 'n taal ontstaan en gebruik dit gepas;
6.1.8 verstaan en gebruik sinonieme, antonieme, homonieme, homofone, paronieme en een woord vir 'n omskrywing gepas binne konteks;
6.1.9 gebruik alledaagse afkortings en akronieme gepas.
6.2 met sinne werk:
6.2.1 identifiseer en gebruik die volgende in konteks:
• selfstandige naamwoorde (soortname, eiename, versamelname, abstrakte s.nw.),
• voornaamwoorde (persoonlik, besitlik, betreklik, wederkerend, vraend, onbepaald, onpersoonlik),
• hoofwerkwoorde (selfstandige werkwoorde en koppelwerkwoorde), medewerkwoorde (hulpwerkwoorde) en deelwoorde (ook in vaste verbindings),
• adjektiewe (ook die verboë vorm, trappe van vergelyking en intensiewe vorme; letterlike en figuurlike gebruik),
continued on next page

• bywoorde (ook in vaste verbindings),
• voegwoorde,
• voorsetsels;
6.2.2 verstaan die grammatikale verskil tussen en funksie van sinsoorte (stel-, vraag-, bevel- en uitroepsinne, asook instruksies) en gebruik dit korrek;
6.2.3 identifiseer en gebruik sinsdele soos onderwerp, gesegde, direkte en indirekte voorwerp en byvoeglike bepalings;
6.2.4 identifiseer en gebruik hoofsinne en bysinne (bywoordelik en byvoeglik) gepas;
6.2.5 gebruik tydsvorme korrek en om fokus te wissel, soos die teenwoordige tyd kan 'n gevoel van onmiddellikheid skep;
6.2.6 gebruik die korrekte woordorde in sinne en verstaan hoe woordorde betekenis kan beïnvloed;
6.2.7 gebruik die aktiewe (bedrywende) vorm en passief (lydende) vorm en verstaan wanneer elkeen gepas is en hoe dit betekenis kan beïnvloed;
6.2.8 verander sinne doeltreffend van die direkte na die indirekte rede, en andersom, met die korrekte gebruik van punktuasie, bywoorde en voornaamwoorde en wissel die gebruik van die twee vorme gepas;
6.2.9 gebruik die ontkennende vorm korrek en op verskillende maniere;
6.2.10 gebruik punktuasie doeltreffend (punt, komma, dubbelpunt, kommapunt, vraagteken, uitroepteken, aandagstreep, hakies, beletselteken, aanhalingstekens, skuinsstreep).
6.3 werk met tekste:
6.3.1 wissel die gebruik van kern- en ondergeskikte sinne (soos om die kernsin aan die einde te plaas) om samehangende paragrawe te ontwikkel;
6.3.2 gebruik verbindingswoorde (soos nietemin, verder) om ‘n logiese denkpatroon in ‘n paragraaf te ontwikkel;
6.3.3 verbind sinne in samehangende paragrawe deur voegwoorde, voornaamwoorde en woordherhaling (waar gepas) te gebruik;
6.4 ontwikkel bewustheid en gebruik van styl:
6.4.1 gebruik verskillende sinslengtes en sinsoorte;
6.4.2 onderskei tussen formele en informele taalgebruik en verduidelik wanneer dit gepas is;
continued on next page

6.4.3 verstaan en gebruik idiomatiese uitdrukkings en taalidioom gepas en kreatief.

Table 4.5

4.2.12 Memorandum

AKTIWITEIT 1

- ‘n baie treffende toneel
- alleenreg
- oordadig / oordrewe
- uitheems / vreemd
- iemand wat by jou vlerksleep
- Kies en bly in ‘n seker area.
- Skakel in by omgewing om nie gesien te word nie.
- moontlike
- opstoot van vloeistof in dun buisie
- dikwelse gebruik
- Gaan mal te kere.

- om te trou
- Gee mekaar moeilikheid.
- vrouens
- om die bos te lei
- Flous jouself / lei jouself om die bos.
- helder klere / kleure van sirkus
- wat die roofdier flous – sien nie die nes nie

- koraalboom in Zimbabwe
- Lê onder kleuterskool-klimraam.
- Hy moet die beste nektarbron monopoliseer en hy moet die mooiste veredos hê.
- om ‘n spens vol kos te hê
- Sy broei alleen en moet haar kan kamoefleer.
- Sy bou die nes alleen en sit alleen op die eiers.
- Tuiniers gebruik gifstowwe.
- nie noodwendig dood nie, maar verlam en dan die kat se prooi
- Ons wil ‘n té gesonde tuin hê en plant nie goed wat hulle lok nie.
- Die nes is onopvallend; gekamoefleer; breek buitelyne met los blare wat aan die nes hang.
- verdigting en isolering van neswand
- Die voëltjie is kleiner, het ‘n dowwer borslap en sing nie baie nie.
- nee, word net weggedryf
- lang, krom bekkie en liggaamsvorm
- Flous nesrowers en dis aangepas vir weerstoestande.

AKTIWITEIT 2

- As jy klei nodig het, kan jy dit uit kleigrond verkry.
- Ou krale, knope kan weer op ‘n ander uitrusting gebruik word.
- Het jy al probeer om jou eie papier te maak?
- Jy kan kunswerke, soos ‘n “mobile” skep met dryfhout, vere, skulpe, dieregeraamtes, ens.
- Maak jou eie seep met al die klein afvalstukkies.
- Maak jou eie kerse met al die afvalstukkies.

4.3 Om vrae te stel oor belangrike kwessies[3]

4.3.1 AFRIKAANS HUISTAAL

4.3.2 Graad 9

4.3.3 Module 14

4.3.4 Om vrae te kan stel oor belangrike kwessies

4.3.4.1 Aktiwiteit 1:

4.3.4.2 Om vrae te kan stel oor belangrike kwessies, bv. die osoonlaag, en om oorsaak en gevolg in meer diepte oor die kurrikulum heen te ontleed

4.3.4.3 [LU 5.1]

Lees die onderstaande NW-taak wat deur ‘n Graad 9-leerder opgestel is en beantwoord dan die vrae wat daarop volg:

4.3.4.4 “Think globally, act locally”

Die kweekhuiseffek, rook en stofwolke wat sonlig uitblok en osoonuitdunning het ‘n reuse invloed op die aarde en sy inwoners. Dit is nie ‘n probleem net vir wetenskaplikes en volwassenes nie, maar wel iets waaraan elke liewe persoon iets kan doen. In jou nabye omgewing en alledaagse lewe is daar baie wat ek en jy kan doen om hierdie probleme aan te spreek.

Die meeste van die energie wat ons vandag gebruik, kom van die verbranding van die **fossielbrandstowwe** van steenkool, olie en gas. Terwyl dit brand, word nie net hitte nie, maar ook koolstofdioksied afgegee. Soos meer en meer fosssielbrandstowwe verbrand word, bou meer en meer koolstofdioksied in die atmosfeer op en dit veroorsaak dat hitte nie in die ruimte kan ontsnap nie. Dit word die kweekhuiseffek genoem.

Bome maak vir ons suurstof en help ook om koolstofdioksied op te gebruik. Maar wat het die mens gedoen? Ons het al byna al ons bome afgekap, alles in die naam van moderne tegnologie en vooruitgang. Kragstasies, fabrieke en motors stel skadelike gasse vry wat bokant ons stede in die vorm van ‘n rookmis hang. Dit meng dan met water in die lug en vorm sure. Wanneer dit reën, beskadig hierdie sure ons woude nog verder. In Brittanje is meer as 60% van die woude al deur suurreën beskadig.

Om te verhoed dat meer koolstofdioksied in die lug vrygelaat word, moet ons die gebruik van hernieubare energiebronne vermeerder en energie meer doeltreffend gebruik.

Het jy al ‘n **kweekhuis** gesien? Dit is ‘n glashuisie en word gebruik om plante in veral die winter te laat groei. Die kweekhuis vang die hitte van die son vas deur die glaspanele wat lig inlaat, maar keer dat hitte ontsnap. Die kweekhuis word dus warm – baie soos ‘n motor wat in die son geparkeer is. Kweekhuisgasse in die atmosfeer tree baie soos die glaspanele van die kweekhuis op. Sonlig kom die aarde se atmosfeer binne deur die komberslaag van kweekhuisgasse. As dit die aarde se oppervlakte bereik, absorbeer die land, water en die biosfeer die sonlig se energie.

As dit eers geabsorbeer is, word hierdie energie terug in die atmosfeer gestuur. Sommige van die energie gaan terug in die ruimte, maar baie bly oor, vasgevang in die atmosfeer deur die kweekhuisgasse, nl. metaan, waterdamp, koolstofdioksied en stikstofdioksied. Dit veroorsaak dat die wêreld warmer word en daarsonder sal mens en dier nie op die aarde kon leef nie. Die probleem is egter dat die kweekhuiseffek sterker word en dat die aarde warmer as gewoonlik word. Selfs net ‘n klein bietjie ekstra verwarming kan probleme vir die lewe op aarde veroorsaak. Wetenskaplikes glo dat die temperatuur al tussen 2 °C tot 6 °C gestyg het.

Hierdie globale verhitting veroorsaak veranderinge in die klimaat. ‘n Warmer aarde sal lei tot veranderinge in reënvalpatrone, verhoging van die seevlakke en moontlike oorstromings as gevolg van die ysgletsers wat smelt. Dit sal ook ‘n negatiewe impak op lewende wesens hê omdat dit bv. oeste gaan beïnvloed.

[3] This content is available online at <http://cnx.org/content/m24057/1.1/>.

Hoog op in die atmosfeer is daar ‘n **osoonlaag** wat die aarde teen die son se skadelike ultravioletstrale beskerm. Die osoonlaag tree as ‘n filter op en as dit beskadig word, is die son se strale baie skadelik vir lewende wesens. Die mens is in sulke omstandighede bv. baie meer geneig tot velkanker. Chemiese samestellings, bekend as CFK’s, is stadig maar seker besig om die osoonlaag te verwoes. Hierdie skadelike gasse word in spuitkannetjies en die verkoelingselemente van yskaste gevind, en word gebruik by die maak van polisterien. Die gat in die osoonlaag bokant Antarktika het sedert 1980 baie vergroot.

Nou hoe kan ons daartoe bydra om hierdie probleem aan te spreek? Miskien moet jy eers besef dat jy kweekhuisgasse die lug instuur as jy bloot sekere “onskuldige “ dinge doen.

Dis ‘n reusetaak wat vir ons voorlê, maar wat tog oorbrugbaar is as elkeen sy klein bydrae gee. Ons is dit aan ons nageslag verskuldig.

Uit: *NW-taak*, Claudia Struwig, Graad 9, 2003

1. Noem nou ses dinge wat jy doen wat kweekhuisgasse die lug instuur. Onthou, jy het dit heel moontlik in NW gedoen!

2. Jy vra jouself dalk nou af of dit dan enigsins moontlik is om te leef sonder om die wêreld te vernietig. Ja, dit is, maar jy sal die volgende moet doen: (Kyk of jy aan agt maniere kan dink!)

3. En wat kan die regering doen? Wel, hulle kan sekere dinge met wetgewing afdwing. Kyk of jy aan vyf dinge kan dink wat die regering kan doen!

4.3.4.5 Aktiwiteit 2:

4.3.4.6 Om aan groepbesprekings deel te neem en belangrike vraagstukke, soos menseregte, te bespreek

4.3.4.7 [LU 2.4]

Om ons land verder in stand te hou, moet ons ook na ons kinders kyk. Lees die onderstaande artikel, *Kinders vatbaar vir trauma* **, deur en voer dan ‘n algemene klasbespreking oor die inhoud daarvan.**

Kinders vatbaar vir trauma
1. Nog lank ná 'n traumatiese gebeurtenis kan die letsels van mishandeling, verwaarlosing en wreedheid nog in 'n kind se gedagtes ronddwaal. 2. Dit is die bevinding van die Wêreld-Gesondheidsorganisasie (WGO), wat vroeër vandeesmaand op Wêreldgesondheidsdag op die uitwerking van trauma en geweld op kinders en jong volwassenes gefokus het. 3. Volgens die WGO is tot 40 miljoen kinders van 15 jaar en jonger jaarliks die slagoffers van misbruik en verwaarlosing. 4. Volgens die Verenigde Nasies se Kinderfonds (UNICEF) se syfers is tot twee miljoen kinders verlede jaar doodgemaak, ses miljoen ernstig beseer of permanent gestrem en tot twaalf miljoen kinders dakloos gelaat. 5. "Die volwasse wêreld is nog ver van die droom van 'n wêreld sonder geweld teen sy jongste inwoners," vertel mnr. Pirkko Lahti, president van die World Federation of Mental Health. 6. En in Suid-Afrika is die syfers ewe ontstellend. Onlangse navorsing het bevind dat tot 99% van alle jong volwassenes in die afgelope jaar aan die een of ander traumatiese gebeurtenis blootgestel is. Van hierdie kinders het tot 20% post-traumatiese steurnisse ontwikkel. 7. Die mees traumatiese gebeurtenisse wat beleef is, was geweld, rooftogte en die aanskouing van 'n familielid se dood of besering. 8. Kinders wat aan trauma blootgestel is en hulp nodig het, kan graag by die Tygerberg-hospitaal se Bathuthuzele-kliniek (021 938 9162) om hulp aanklop vir evaluasie en behandelingsprogramme. Uit: *Die Burger* 30 Oktober 2002

Table 4.6

4.3.4.8 Aktiwiteit 3:

4.3.4.9 Om in staat te wees om die onderwerp, gesegde en voorwerp in 'n sin te herken; om in staat te wees om selfstandige naamwoorde uit te ken en te gebruik (ook die verboë vorm) en om in staat te wees om die bywoord uit te ken en te gebruik

4.3.4.10 [LU 6.2]

1. Bepaal die onderwerp, gesegde en voorwerp in die volgende sinne:

1.1 Mnr. Lahti vertel die storie.

1.2 Die kinders ontwikkel steurnisse.

1.3 Die kind aanskou geweld.

2. Kom ons sit nou by elke sin minstens een byvoeglike naamwoord by. Onthou, die b.nw. beskryf altyd 'n s.nw. (met ander woorde die onderwerp en voorwerp).

2.1 Mnr. Lahti vertel die storie.

1.2 Die kinders ontwikkel steurnisse.

1.3 Die kind aanskou geweld.

3. Nou probeer jy om by elke sin in vraag 2 ook 'n bywoord by te sit. Onthou, bywoorde gaan saam met die gesegde en daar is 'n bywoord van plek, wyse en tyd.

4. Skryf die volgende byvoeglike naamwoorde in die korrekte vorm:

- 'n (trauma) gebeurtenis
- 'n (vatbaar) kind
- 'n (misdaad) optrede

- (verwaarloos) kinders
- ‘n (geweld) optrede
- ‘n (evaluasie) program
- die (dakloos) kinders

4.3.5 Assessering

LU 2 PRAAT
Die leerder is in staat om vrymoedig en doeltreffend in gesproke taal binne ‘n wye verskeidenheid situasies te kommunikeer.
Assesseringstandaarde(ASe)
Dit word bewys as die leerder:
2.4 gevorderde interaksievaardighede toon deur aktief aan groepbesprekings, gesprekke, debatte en ondersoeke deel te neem:
LU 5 DINK EN REDENEER
Die leerder is in staat om taal vir dink en redeneer te gebruik en inligting vir leer te verkry, verwerk en gebruik.
Dit word bewys as die leerder:
5.1 taal gebruik vir dink en redeneer:
5.1.1 pas denk- en redenasievaardighede in verskeie kontekste oor die kurrikulum heen en in persoonlike omstandighede toe;
5.1.2 herken en bespreek die skrywer se belangrikste standpunt en perspektief in verskillende tekssoorte;
5.1.3 ontleed oorsaak en gevolg in meer diepte in lineêre tekste en tekste oor die kurrikulum heen (soos deur die onderliggende oorsake en nie die vanselfsprekende nie, te soek);
5.1.4 ontwikkel en gebruik redenasies wat:- die logika duidelik aan die leser / luisteraar maak;- reaksies en teenkanting antisipeer;
5.1.5 stel ‘n teenargument en verskaf alternatiewe;
5.1.6 gebruik feitlike inligting en interpreteer statistiek met toenemende selfvertroue om argumente te staaf;
5.1.7 gebruik eie ervaringe en kontrasteer dit met dié van ander om ‘n standpunt te verduidelik;
5.1.8 gebruik vrae, afleiding en analise om kritiese denke te ontwikkel en probleemoplossing te bevorder;
continued on next page

5.2 gebruik taal om te ondersoek:
5.2.1 stel vrae oor nasionale en kruiskurrikulêre vraagstukke (soos MIV/vigs, verhoging in rentekoerse);
5.2.2 herken wanneer ‘n spreker of bron dubbelsinnig is, bewyse verkeerd gebruik of ongeldige stellings maak en stel gepaste vrae om akkurater inligting te verkry;
5.2.3 bevraagteken en oorweeg moontlikhede;
5.2.4 ondersoek ‘n verskeidenheid benaderings om navorsing oor ‘n onderwerp te beplan, te organiseer en aan te bied (vir Tale en ander leerarea);
5.2.5 oorweeg verskillende perspektiewe wanneer inligting gekies word;
5.2.6 brei die aantal bronne en die metodes uit om relevante inligting te vind (soos die elektroniese en ander media, koerantargiewe, dokumentêre films, gespesialiseerde biblioteke);
5.2.7 werk aan toenemend ingewikkelde projekte oor leerareas heen en lewer ‘n samehangende produk;
5.4 dink kreatief:
5.4.1 visualiseer, voorspel, fantaseer en empatiseer om betekenis te skep en probleme op te los;
5.4.2 verbeel moontlikhede en alternatiewe om denke uit te brei (stel hipoteses en spekuleer);
5.4.3 gebruik ‘n verskeidenheid maniere om idees te ondersoek en uit te brei (soos skryf, teken, dans, rolspel);
5.4.4 dink na oor verskille en gebruik dit skeppend en positief (soos verskille in ervaring, kultuur, belangstelling en persoonlikheid);
5.4.5 vergelyk hoe verskillende tale terme in verskillende leerareas uitdruk en skep skakels om met begrip en probleemoplossing te help.
LU 6 Taalstruktuur en-Gebruik
Die leerder ken en is in staat om die klanke, woordeskat en grammatika van die taal te gebruik om tekste te skep en te interpreteer.
Dit word bewys as die leerder:
6.1 met woorde werk:
6.1.1 gebruik spelreëls en ’n verskeidenheid spelstrategieë om onbekende woorde te spel en bespreek die strategieë wat gebruik word;
6.1.2 skep eie spellys vir moeilike woorde, veral van woorde oor die kurrikulum heen, en bespreek probleemwoorde;
6.1.3 gebruik hoofletters en skryftekens korrek en doeltreffend (kappie, koppelteken, deelteken, afkappingsteken en aksentteken);
continued on next page

6.1.4 gebruik 'n woordeboek en tesourus met selfvertroue, doeltreffend en gereeld om spelling, woordafleiding en die herkoms van woorde te ondersoek;

Table 4.7

6.1.5 gebruik afleiding, samestelling en alledaagse voor- en agtervoegsels (ook meervoude-, verkleinings- en geslagsvorme) doeltreffend om woordeskat uit te brei;
6.1.6 gebruik woordfamilies en woorde oor dieselfde onderwerp om woordeskat te ontwikkel;
6.1.7 verstaan dat tale woorde by ander tale leen en hoe nuutskeppinge in 'n taal ontstaan en gebruik dit gepas;
6.1.8 verstaan en gebruik sinonieme, antonieme, homonieme, homofone, paronieme en een woord vir 'n omskrywing gepas binne konteks;
6.1.9 gebruik alledaagse afkortings en akronieme gepas.
6.2 met sinne werk:
6.2.1 identifiseer en gebruik die volgende in konteks:
• selfstandige naamwoorde (soortname, eiename, versamelname, abstrakte s.nw.),
• voornaamwoorde (persoonlik, besitlik, betreklik, wederkerend, vraend, onbepaald, onpersoonlik),
• hoofwerkwoorde (selfstandige werkwoorde en koppelwerkwoorde), medewerkwoorde (hulpwerkwoorde) en deelwoorde (ook in vaste verbindings),
• adjektiewe (ook die verboë vorm, trappe van vergelyking en intensiewe vorme; letterlike en figuurlike gebruik),
• bywoorde (ook in vaste verbindings),
• voegwoorde,
continued on next page

• voorsetsels;
6.2.2 verstaan die grammatikale verskil tussen en funksie van sinsoorte (stel-, vraag-, bevel- en uitroepsinne, asook instruksies) en gebruik dit korrek;
6.2.3 identifiseer en gebruik sinsdele soos onderwerp, gesegde, direkte en indirekte voorwerp en byvoeglike bepalings;
6.2.4 identifiseer en gebruik hoofsinne en bysinne (bywoordelik en byvoeglik) gepas;
6.2.5 gebruik tydsvorme korrek en om fokus te wissel, soos die teenwoordige tyd kan 'n gevoel van onmiddellikheid skep;
6.2.6 gebruik die korrekte woordorde in sinne en verstaan hoe woordorde betekenis kan beïnvloed;
6.2.7 gebruik die aktiewe (bedrywende) vorm en passief (lydende) vorm en verstaan wanneer elkeen gepas is en hoe dit betekenis kan beïnvloed;
6.2.8 verander sinne doeltreffend van die direkte na die indirekte rede, en andersom, met die korrekte gebruik van punktuasie, bywoorde en voornaamwoorde en wissel die gebruik van die twee vorme gepas;
6.2.9 gebruik die ontkennende vorm korrek en op verskillende maniere;
6.2.10 gebruik punktuasie doeltreffend (punt, komma, dubbelpunt, kommapunt, vraagteken, uitroepteken, aandagstreep, hakies, beletselteken, aanhalingstekens, skuinsstreep).

Table 4.8

4.3.6 Memorandum

AKTIWITEIT 1

- as jy TV kyk
- as jy ligte aanskakel
- as jy motor ry
- as jy klere was
- as jy rommel na vullishope stuur

- Spaar elektrisiteit.
- Gebruik 'n fiets of openbare vervoer.
- Plant bome.
- Herwin, want dan stuur jy minder na die vullishope.
- Vertel ander mense, maak hulle bewus van die probleem.
- Koop produkte wat reeds herwin is en weer herwin kan word.
- sonkrag i.p.v. elektrisiteit
- Koop rekenaars en TV's wat die etiket dra van 'n ster met die word "energy" daarby.

- Alle huishoudings kan gedwing word om hul afval te sorteer en herwinbare afval apart hou.
- Motoriste moet ekstra betaal as hulle daagliks alleen in 'n motor werk toe ry.
- Die regering moet openbare vervoer opknap en beveilig.
- Skenk gratis bome aan nuwe huiseienaars.
- Verban plastieksakke.
- Elektroniese toerusting wat nie die ster-kenteken dra nie, kan verbied word.

AKTIWITEIT 2

- Gesels oor die probleem van kindermishandeling, molestering, geweld in die gesin, ens.

AKTIWITEIT 3

- Mnr. Lahti = die onderwerp

vertel = die gesegde
die storie = die voorwerp

- Die kinders = die onderwerp

ontwikkel = die gesegde
steurnisse = die voorwerp

- Die kind = die onderwerp

aanskou = die gesegde
geweld = die voorwerp

- (slegs voorbeelde)

- Mnr. Lahti vertel die **hartseer** storie.
- Die **arme** kinders ontwikkel **geweldige** steurnisse.
- Die **onskuldige** kind aanskou **verskriklike** geweld.

- Mnr. Lahti vertel **daagliks** die hartseer storie.
- Die arme kinders ontwikkel **dikwels** geweldige steurnisse.
- Die onskuldige kind aanskou **soms** verskriklike geweld.

Attributions

About Connexions

Since 1999, Connexions has been pioneering a global system where anyone can create course materials and make them fully accessible and easily reusable free of charge. We are a Web-based authoring, teaching and learning environment open to anyone interested in education, including students, teachers, professors and lifelong learners. We connect ideas and facilitate educational communities.

Connexions's modular, interactive courses are in use worldwide by universities, community colleges, K-12 schools, distance learners, and lifelong learners. Connexions materials are in many languages, including English, Spanish, Chinese, Japanese, Italian, Vietnamese, French, Portuguese, and Thai. Connexions is part of an exciting new information distribution system that allows for **Print on Demand Books**. Connexions has partnered with innovative on-demand publisher QOOP to accelerate the delivery of printed course materials and textbooks into classrooms worldwide at lower prices than traditional academic publishers.